

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Педагогічний дискурс

Збірник наукових праць

Випуск 35

Заснований в 2007 році

Видається двічі на рік

Хмельницький – 2024

Засновники:

**Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія**

ISSN 2309-9127 (друкована версія) ISSN 2313-8769 (Online)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB №20734-10534 ПР від 30.04.2014 р.

Збірник наукових праць «Педагогічний дискурс» включено до Переліку наукових фахових видань України у галузі «Педагогічні науки» (постанова Президії ВАК України від 09 квітня 2008 р. №2-05/4; від 18 листопада 2009 р. №1-05/5; наказ МОН України від 06 березня 2015 р. № 261); включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») (наказ МОН України від 02 липня 2020 р. №886)

Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький, 2024. Вип. 35. 95 с.

Збірник наукових праць «Педагогічний дискурс» містить статті теоретичного та експериментального характеру з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, школознавства, методики навчання, виховання і профорієнтації учнів у закладах освіти та позашкільних установах, теорії та методики управління освітою, професійного становлення студентів, педагогічної практики, порівняльної педагогіки, соціальної педагогіки, неперервної педагогічної освіти тощо.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: *Шоробура Інна*, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

Заступник головного редактора: *Галус Олександр*, доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

Відповідальний секретар: *Кришук Богдан*, кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

Топузов Олег доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Україна, Інститут педагогіки НАПН України);

Березівська Лариса доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського);

Біницька Катерина доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Блощинський Ігор доктор педагогічних наук, професор (Україна, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);

Гораш Катерина кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (Україна, Інститут педагогіки НАПН України);

Домбі Аліса доктор хабілітований, професор (Угорщина, Сегедський університет);

Зданевич Лариса доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Кежковська Ірина доктор філософії, професор (Польща, Гданська вища школа гуманістична);

Кліпа Отілія доктор філософії, професор (Румунія, Сучавський університет імені Штефана чел Маре);

Мозолєв Олександр доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Назаренко Тетяна доктор педагогічних наук, професор (Україна, Інститут педагогіки НАПН України);

Пехота Олена доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Романишина Людмила доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Самборський Сергій доктор психологічних наук, професор, Університет штату Каліфорнія (м.Сакраменто, США);

Сінкевич Сергій кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);

Торгійк Джудіт доктор хабілітований, професор (Угорщина, Університет прикладних наук імені Яноша Кодолані);

Шелестова Людмила доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник (Україна, Інститут педагогіки НАПН України);

Ящук Інна доктор педагогічних наук, професор (Україна, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія).

Збірник включено до:

DOAJ, ERIH PLUS, Index Copernicus, ROAD, Crossref, WorldCat, Google Scholar, BASE, CORE, Ulrichsweb (Ulrich's Periodicals Directory), Polska Bibliografia Naukowa, Open Ukrainian Citation Index, Бібліометрика української науки, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 7 від 25 червня 2024 року)

Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Pedagogical Discourse

Collection of Scientific Papers

Issue 35

Founded in 2007

Published semi-yearly

Khmelnyskyi – 2024

Founders:
Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

ISSN 2309-9127 (Print)
ISSN 2313-8769 (Online)

State Registration Certificate of Printed Massmedia
series KB №20734-10534 IIP of 30.04.2014

Collection of scientific papers «Pedagogical Discourse» is included to the List of scientific professional editions of Ukraine in the sphere of «Pedagogical Sciences» (decision of Presidium of the State Commission for Academic Degrees and Titles of Ukraine of November 18, 2009 №1-05/5; order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 06 March 2015 № 261). It is also included to the List of scientific professional editions of Ukraine (category «B») (order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886)

Pedagogical Discourse: Collection of Scientific Papers. Khmelnytskyi, 2024. Issue 35. 95 p.

Collection of scientific papers «Pedagogical Discourse» contains the articles of theoretical and experimental character on the topical problems of theory and history of pedagogics, school organization and management, methods of teaching, upbringing and career guidance of students in educational establishments and out-of-school institutions, theory and methods of education management, professional formation of students, pedagogical practice, comparative pedagogics, social pedagogics, continuing pedagogical education, etc.

EDITORIAL BOARD:

Editor in chief: *Shorobura Inna*, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, corresponding member of the NAPS of Ukraine (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Deputy editor in chief: *Halus Oleksandr*, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Executive editor: *Kryshchuk Bogdan*, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Topuzov Oleg	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine (Ukraine, Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine);</i>
Berezivska Larysa	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, corresponding member of the NAPS of Ukraine (Ukraine, State V. O. Sukhomlynskyi Scientific-Pedagogical Library of Ukraine);</i>
Binytska Kateryna	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);</i>
Bloshchynskyi Ihor	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi);</i>
Horash Kateryna	<i>Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Scientific Researcher (Ukraine, Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine);</i>
Dombi Alice	<i>Doctor Habilitowany, Professor (Hungary, University of Szeged);</i>
Zdanevych Larysa	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);</i>
Kierzkowska Iryna	<i>Doctor of Philosophy, Professor (Poland, Gdansk Higher School of Humanities);</i>
Klipa Otilia	<i>Doctor of Philosophy, Professor (Romania, Ștefan cel Mare University of Suceava);</i>
Mozolev Oleksandr	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);</i>
Nazarenko Tetiana	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine);</i>
Piekhota Olena	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);</i>
Romanyshyna Liudmyla	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);</i>
Samborskyi Serhii	<i>Doctor of Psychology, Professor, California State University (Sacramento, USA);</i>
Sinkevych Serhii	<i>Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi);</i>
Torgyik Judit	<i>Doctor of Philosophy, Professor (Hungary, Kodolányi János University);</i>
Shelestova Liudmyla	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Scientific Researcher (Ukraine, Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine);</i>
Yashchuk Inna	<i>Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy).</i>

The collection is listed in:

DOAJ, ERIH PLUS, Index Copernicus, ROAD, Crossref, WorldCat, Google Scholar, BASE, CORE, Ulrichsweb (Ulrich's Periodicals Directory), Polska Bibliografia Naukowa, Бібліометрика української науки, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського

*Recommended for publication by the decision of the Scientific Board
of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(protocol № 7 of June 25, 2024)*

ЗМІСТ

ГАЛИНА БУЧКІВСЬКА, СЕРГІЙ КАЧУРИНЕЦЬ, ЛЮЦІЯ ЦИГАНЮК <i>Використання бандури в сучасних мистецьких проєктах: відновлення традицій у сучасному світі.....</i>	7–13
ЗОРЯНА ДЗЮБАТА <i>Застосування ІІІ у викладанні курсів ESL та ESP у агротехнічних закладах вищої освіти.....</i>	14–18
МИКОЛА БАЛУХ <i>Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури засобами інноваційних технологій здоров'язбереження.....</i>	19–23
ЮЛІЯ ГЛАВАЦЬКА <i>Навчання англійської мови за допомогою кінофільмів: теоретичний та педагогічний аспекти.....</i>	24–29
ВАЛЕНТИНА КРИЩУК, ЛЮДМИЛА ПАВЛІШЕНА, БОГДАН КРИЩУК <i>Професійна підготовка майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури: мета, завдання, структура.....</i>	30–40
ОЛЬГА ПОДОЛЯНЧУК <i>Культура мовлення юристів у текстах документів.....</i>	41–45
ВІТАЛІЙ АЧКАН, НАДІЯ ПРОЦІК <i>Задачі орієнтовані на розвиток креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики.....</i>	46–54
РУСЛАНА МЕЛЬНИК, ОКСАНА ГАНДАБУРА, ЛЮДМИЛА ГЛУШОК <i>Викладання іноземної мови у вищій школі в умовах діджиталізації.....</i>	55–61
ВАЛЕНТИНА ТЮРІНА, МИХАЙЛО КОЗЯР, НАТАЛІЯ МАЛАНЮК <i>Комунікативна компетентність як фактор формування у майбутніх працівників сектору безпеки й оборони України готовності до професійної діяльності.....</i>	62–68
ОКСАНА РОМАНИШИНА, ВАЛЕНТИНА ЛУКАЩУК <i>Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів природничих спеціальностей.....</i>	69–73
ВІТАЛІЙ РУДИНСЬКИЙ <i>Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності.....</i>	74–80
ОЛЕГ ПАВЛЕНКО <i>Методичні рекомендації щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку у процесі професійної підготовки.....</i>	81–85
ХАНЬ ЛЮ <i>Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури і спорту у ЗВО: сучасні тенденції.....</i>	86–91

CONTENT

GALYNA BUCHKIVSKA, SERHII KACHURYNETS, LIUTSIIA TSYHANIUK <i>The Use of Bandura in Modern Art Projects: Revival of Traditions in the Modern World.....</i>	7–13
ZORIANA DZIUBATA <i>Application of AI Technologies in Teaching ESL and ESP at Agro-Technical Higher Educational Institutions.....</i>	14–18
MYKOLA BALUKH <i>Formation of Professional Competence of Future Physical Culture Teachers by Means of Innovative Health Care Technologies.....</i>	19–23
YULIIA HLAVATSKA <i>Teaching English Through Movies: Theoretical and Pedagogical Aspects.....</i>	24–29
VALENTYNA KRYSHCHUK, LIUDMYLA PAVLISHENA, BOGDAN KRYSHCHUK <i>Professional Training of Future Masters – Teachers of Ukrainian Language and Literature: Purpose, Tasks, Structure.....</i>	30–40
OLHA PODOLIANCHUK <i>Speech Culture of Lawyers in the Texts of Documents.....</i>	41–45
VITALIY ACHKAN, NADIYA PROTSYK <i>Tasks for Developing Creative Thinking in Pupils and Students Through Mathematics Learning.....</i>	46–54
RUSLANA MELNYK, OKSANA HANDABURA, LIUDMYLA HLUSHOK <i>Teaching a Foreign Language in Institutions of Higher Education in the Context of Digitalization.....</i>	55–61
VALENTYNA TYURINA, MYKHAILO KOZIAR, NATALIYA MALANIUK <i>Communicative Competence as a Factor of Formation of the Readiness for Professional Activities in Future Employees of the Sector of Security and Defense of Ukraine.....</i>	62–68
OKSANA ROMANYSHYNA, VALENTINA LUKASCHUK <i>The Role of Information and Communication Technologies in the Training of Future Natural Science Teachers.....</i>	69–73
VITALII RUDYNSKYI <i>Structural and Functional Model of Forming the Readiness of Future Special Forces Specialists for Professional Activity.....</i>	74–80
OLEH PAVLENKO <i>Methodological Recommendations for the Formation of Managerial Competence of Future Officers of Communication Units in the Process of Professional Training.....</i>	81–85
HAN LIU <i>Training of Future Physical Education and Sports Teachers in Higher Education Institutions: Modern Trends.....</i>	86–91

УДК 781.6:780.614.13
UDC 781.6:780.614.13
DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.01)

ГАЛИНА БУЧКІВСЬКА,
доктор педагогічних наук, професор
(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, вул. Проскурівського підпілля, 139)
GALYNA BUCHKIVSKA,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, 139, Proskuriivskoho Pidpillia St.)
ORCID: [0000-0002-4836-8280](https://orcid.org/0000-0002-4836-8280)

СЕРГІЙ КАЧУРИНЕЦЬ,
головний балетмейстер
(Україна, Хмельницький, Хмельницька обласна філармонія, вул. Героїв Маріуполя, 7)
SERHII KACHURYNETS,
the Chief Choreographer
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Regional Philharmonic, 7, Heroiv Mariupolia St.)
ORCID: [0009-0006-3910-348X](https://orcid.org/0009-0006-3910-348X)

ЛЮЦІЯ ЦИГАНЮК,
доктор філософії
(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, вул. Проскурівського підпілля, 139)
LIUTSIIA TSYHANIUK,
Doctor of Philosophy
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, 139, Proskuriivskoho Pidpillia St.)
ORCID: [0000-0002-0998-9906](https://orcid.org/0000-0002-0998-9906)

**Використання бандури в сучасних мистецьких проєктах:
відновлення традицій у сучасному світі**

**The Use of Bandura in Modern Art Projects:
Revival of Traditions in the Modern World**

У статті здійснено аналіз історичних та суспільно-політичних умов виникнення та розвитку бандурного мистецтва в Україні, охарактеризовано основні засади академізації бандурного виконавства, що розпочалося на початку ХХ століття і пов'язане з діяльністю видатного українського діяча, композитора, літератора, інженера, кобзаря та конструктора бандури Гната Хоткевича та його послідовників. Здійснено огляд процесу виведення бандурного мистецтва за межі автентичної кобзарської традиції, запровадження професіоналізації бандурного виконавства на різних рівнях освіти, удосконалення конструкції бандури, що здійснило значний вплив на зміну історико-суспільних функцій цього інструменту на зламі ХХ–ХХІ століть, аналізуються наслідки радянського втручання в розвиток бандурного мистецтва в Україні. У дослідженні розглянуто використання бандури в мистецьких проєктах у ХХІ столітті.

Ключові слова: бандура, бандурне мистецтво України, кобзарство, симулякр, соціокультурні запити, мистецький проєкт, народна хореографія.

The article analyzes the historical and socio and political conditions of the emergence and development of bandura art in Ukraine, characterizes the main principles of the academicization of bandura performance, which began at the beginning of the 20th century and is connected with the activities of an outstanding Ukrainian figure, composer, writer, engineer, kobzar and designer of bandura Hnat Khotkevych and his followers. The review of the process of bringing the bandura art beyond the boundaries of the authentic Kobzar tradition, the introduction of the professionalization of bandura performance at various levels of education, the improvement of the bandura design, which had

a significant impact on the change in the historical and social functions of this instrument at the turn of the 20th and 21st centuries, is carried out, the consequences of the Soviet intervention in the development of Ukrainian culture and the process of replacing the authentic content of bandura performance with a pseudo-bandura performance, which in modern studies has received the definition of a simulacrum of bandura art, are analyzed. The research examines the use of the bandura in artistic projects in the 21st century, which involves the application of knowledge about the methods of sounding the instrument, working with a microphone, stage image, choosing a location for a performance, public relations, promotion, etc. It is noted that bandura is used in related art forms, such as choreography, which promotes a deep emotional connection between a sound and movement, and in theatrical performances, where bandura becomes an important element of scenography and dramaturgy. The important idea of this article is that despite the long-term oppression and extermination of kobzarism by the Soviet government, its attempt to distort the deep essence of bandura art in Ukraine, it survived and regained both its authentic beauty and acquired other various artistic forms.

Keywords: *bandura, bandura art of Ukraine, kobzarism, simulacrum, socio and cultural questions, art project, folk choreography.*

Вступ / Introduction. Бандура була й залишається одним зі своєрідних символів України, яка акумулює у своїй історії прадавній героїчний епос, а «сьогодні апелює до архетиповості в інтелектуальних здобутках української ментальності» (Морозевич Н., 2003, с. 17). Бандурне мистецтво мало непросту долю, завжди посідало чільне місце в побудові системи духовних і культурних цінностей українського народу та збереження його ідентичності. Сьогодні, в епоху великих мистецьких експериментів та величних яскравих проєктів, бандурне мистецтво знайшло й заповнило важливу нішу в сучасному культурному національному просторі.

Використання бандури в сучасних мистецьких проєктах привертає увагу й шанувальників народної культури, і любителів сучасного мистецтва, що на тлі розвитку сучасних технологій дозволяє створювати творчі мистецькі форми, які приводять до неочікуваних та захопливих результатів. Тож дослідження використання бандури в артпроєктах є актуальним у контексті збереження та вдосконалення культурної національної спадщини через її інтеграцію в сучасний мистецький простір.

Мета та завдання / Aim and Tasks. *Мета* – дослідити бандурне мистецтво України в контексті реконструкції традицій та осмислення сучасних напрямків його розвитку, зокрема, використання бандури в сучасних мистецьких проєктах.

Завдання – здійснити комплексний огляд історії виникнення та розвитку бандурного мистецтва, проаналізувати тенденції використання бандури в сучасних мистецьких проєктах.

Методи / Methods. У процесі дослідження використано такі методи: загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, індукція, дедукція), які використовувалися на етапі постановки проблеми, вивчення основ досліджуваного явища, його історичних аспектів, формулювання висновків, а також історико-генетичний метод з метою послідовного розкриття процесів виникнення та розвитку бандурного мистецтва в Україні.

Результати / Results. Історія виникнення бандури і бандурного мистецтва досі ретельно вивчається українськими дослідниками. Російський музикознавець і критик О. Фамінцин у притаманній для росії манері знищувати та перекручувати історію України здійснив «дослідження» виникнення бандури, у якому стверджує, що вона виникла у XVI ст. в Англії, звідки потрапила до Європи, далі – в Польщу і аж звідти – в Україну приблизно наприкінці того ж XVI ст. Зовсім інший підхід до історії виникнення бандури знаходимо в Г. Хоткевича (Хоткевич Г., 2002), який особливу увагу в дослідженнях надав історії виникнення бандури і порівняв її конструкцію, стрій та способи гри з подібними інструментами в Західній Європі, дійшовши висновку, що українську бандуру винайшли саме українці, що підтверджується значними відмінностями в конструкції від західноєвропейських зразків. Навіть назва, за його твердженням, походить із санскриту і означає «музика», «гарний», «приємний» (Хоткевич Г., 2002, с. 39). Щодо позиції О. Фамінцина Г. Хоткевич зазначає, що «ряд авторів, безкритично слідуючи по стопах російського музикознавця О. С. Фамінцина, повторюють і перетворюють його нічим не обґрунтовану «теорію», що буцімто наші предки свій перший струнний інструмент кобзу одержали вже готовою, запозичивши її чи то від татар, чи то від турків, чи від половців, може викликати тільки дивування» (Хоткевич Г., 2002, с. 37).

Історія бандурного мистецтва сягає корінням ще часів Київської Русі. Протягом багатьох століть кобза-бандура була незмінним атрибутом сліпих музикантів, що дозволило інструменту зберегти автентичність і не зазнати суттєвих змін. На початку XX ст. розпочався процес виведення бандури із старосвітського статусу на академічний рівень, багато в чому завдяки унікальному українському діячу, композитору, літератору, інженеру, кобзарю та конструктору бандури –

Г. Хоткевичу, який вбачав удосконалення технічних і темброво-виразових можливостей бандури тільки в тісному взаємозв'язку з багатовіковими традиціями використання цього унікального українського інструменту.

Історичні події в Україні на початку ХХ ст. сприяли розвитку бандурного мистецтва, зокрема після проголошення незалежності Української Народної Республіки в 1918 році. Організуються капели бандуристів: у 1918 році В. Ємець створив «Першу Капелю Кобзарів» у Києві, у 1925-му – В. Кабачок організував капелю бандуристів у Полтаві (згодом ці капели об'єдналися), що викликало гостру потребу в професійній підготовці бандуристів. Одним зі значних досягнень у цьому напрямку стало введення курсу з вивчення бандурного мистецтва в Робітничій консерваторії в Харкові. Г. Хоткевич надавав цій події величезного значення: «...Це факт великої ваги. Можна сказати, що відтепер бандура взяла інший курс – на інструмент, як такий, а не тільки, як на придаток до співу. Досі ні вчитися не було в кого, ні вчитися не було чого. Відкриття курсів усього тому поклало край...» (Хоткевич Г., 2004, с. 29).

Бандура дедалі більше набувала популярності в українському суспільстві, розвивалися різноманітні сольні та колективні форми бандурного виконавства, активно створювався новий різноплановий репертуар для цього інструменту. Але цей неймовірний розквіт бандурного мистецтва в Україні був безжально сплюндований радянською владою, яка ще з 1917 року розпочала збройний конфлікт з УНР за контроль над українськими землями, що призвело до остаточної втрати суверенності Україною в 1922 році.

Винищення української ідентичності було головним завданням влади за часів радянської окупації українських земель аж до 1991 року. Бандура і бандурне мистецтво зазнавали значних утисків і знищення. ЦК ВКП (б) видав постанову «Про заборону жебрацтва» (що мало на меті винищити мандрівних кобзарів), вимагав обов'язкової реєстрації музичних інструментів у відділках міліції та НКВС, змушував затверджувати репертуар в установах НКО, «диригував» індивідуальною та колективною музичною діяльністю українських музикантів. Особливий контроль встановлювався за бандурним мистецтвом, оскільки радянська влада почала полювання за всім, що визначало національну ідентичність українців, й одразу зрозуміла, що бандура міцно пов'язана з тими елементами, які складають національне ядро українського народу та асоціюються з козацтвом та Запорізькою Січчю. Кобзарство паплюжили в пресі, до їхнього цькування доєднували українських письменників, серед яких особливо відзначилися М. Хвильовий та М. Бажан. Дійшло до того, що в 1930 році велику кількість українських кобзарів (близько 300) зібрали в Харківському оперному театрі на так званому «З'їзді народних співців радянської України» і знищили, як і їхні інструменти. Цей факт передавався із вуст в уста очевидцями тих подій і в усній формі дійшов до наших днів, не залишивши по собі документальних підтверджень. Після цього радянська влада пильно відстежувала людей, прихильних до неї, і використовувала їх в організації псевдонаціонального життя українського суспільства, організованого хитро й підступно. Зрозумівши, що силою не викоринити з національної свідомості українців образ кобзаря і бандури, радянська влада взялася за створення видимості існування бандурного мистецтва у вигідному для її задумів форматі, зокрема перевести національне мистецтво в рамки провінційності, селянської пролетарності. Для цього бандурний репертуар ретельно цензурувався, усе глибоке, національне, історичне з нього вилучалося, підмінювалося репертуаром, який прославляв радянську владу, радянські цінності або ж був низьковартісним у художньому сенсі, що дискредитувало й знецінювало бандурне мистецтво. Відбулася підміна цінностей і глибоко національне мистецтво перетворили на порожню форму. У цей спосіб створювався так званий симулякр бандурного мистецтва, про який Жан Бодріяр писав: «Вже не йдеться ні про імітацію, ні про повторення, ані навіть про пародію. Мова йде про субституцію, заміну реальних знаками реального...» (Бодріяр Ж., 2004, с. 7). О. Данильян і О. Дзьобань з цього приводу зазначають, що «будучи, по суті, порожньою формою, знаком без змісту, симулякр проте вбудовується у структуру культури і починає здійснювати визначальний вплив на багато соціокультурних процесів» (Данильян О., 2016, с. 66)¹.

Незважаючи на викоринення національного образу бандури як частини самоідентифікації українського народу, уже в середині ХХ століття фольклористи почали досліджувати феномен кобзарства, серед них В. Кирдан, Ф. Лавров та ін.² Почала утворюватися система академічної освіти у сфері народних інструментів, зокрема бандури. Студентів залучали до вивчення

¹ Симулякр (від фр. simulacres, simulation – «симуляція») – одна з ключових категорій постмодерністської естетики та філософії. Це – невідомий атрибут масової культури, а сама ця культура цілком коректно й обґрунтовано отримала другу назву – «симуляція». Однак, незважаючи на частоту вживання цього терміна, симулякр усе ще немає чітких смислових параметрів: залежно від контексту його слід вживати в широкому (найчастіше суперечливому) діапазоні – як симуляцію дійсності; підробку (fake); редукцію тощо (Бойко, 2016, с. 232).

² Хоча вийти друком їхнім дослідженням судилося тільки в 1980 році, коли розпочався процес відродження автентичного кобзарства.

перекладень для бандури зразків класичної музики. Водночас удосконалювалася конструкція інструмента.³

У 70-х роках ХХ ст. почав діяльність український фолькгурт «Кобза», який започаткували студенти-бандуристи київської консерваторії К. Новіцький, В. Кушпет і флейтист-сопілкар Г. Гарбар.⁴ Протягом існування колектив здобув неабияку славу, занепадав і відроджувався, змінював керівників і склад гурту. Він був відомим по усьому Союзу та навіть далеко за його межами. Українські студенти воліли пропагувати можливості бандури, тому й обрали назву колективу «Кобза», через що мали проблеми з Політбюро ЦК КПУ, оскільки там вирішили, що в консерваторії роздмухувалося вогнище націоналізму. Колектив записував сольні платівки, їздив з концертами по усьому Союзу та навіть за кордон, переживав злети і падіння, отримав шалене визнання і зазнавав періодичних утисків влади. Головною візитівкою гурту стало обов'язкове використання бандури (у її електронному варіанті) і багатоголосна вокальна партія. Фолькгурт «Кобза» вирізнявся самобутнім стилем і оригінальним звучанням, а також примудрявся маневрувати вузькими лазівками в моноліті радянської культури, творити модну українську музику і пропагувати українську культуру, виконуючи обробки українських народних пісень та авторські пісні українських композиторів.

Повернення Україною незалежності в 1991 році сприяло активному розвитку бандурного мистецтва та творчим експериментам з бандурою, поєднанню її звучання зі звукопідсилювальною апаратурою тощо. Відбувався синтез різних виконавських стилів серед бандуристів академічного напрямку. І. Лісняк пише: «Вже з 90-х років розпочався інтенсивний процес розвитку «бандурного модерну» (за Н. Морозевич – примітка І. Лісняк). Вкраплення новаційних елементів у бандурному мистецтві, як правило, здійснюється на тлі фольклорної природи інструмента. На відміну від композиторів попередньої генерації, для яких симбіоз національної тематики з класичними закономірностями був обов'язковим, композитори нового покоління, базуючись на провідних засадах постмодернізму, оперують різними стилями та жанрами, утворюючи своєрідний «континуум» сучасної бандурної мови (Лісняк І., 2006, с. 102-103).

На початку ХХІ століття бандурне мистецтво активно інтегрується в сучасні мистецькі проекти та різноманітні телевізійні шоу-програми. У 2008 році 11 січня в Палаці спорту в Києві відбувся масштабний мистецький проект «Наше різдво» за участю американського знаменитого гітариста Ал Ді Меоли та українського бандуриста Романа Гринькова. Саме дійство апелює до українського вертепу з використанням і стародавніх канонів, і найсучасніших сценічних технологій. Головною ідеєю проекту є об'єднання людей довкола світлого свята Різдва Христового, актуалізація таких духовних цінностей цього свята, як прощення, любов, взаємна повага, а також відновлення національної різдвяної традиції та підняття статусу Різдва Христового, як свята духовного, на протигагу світському Новому рокові, який за часів радянської влади перебрав на себе функцію найважливішого родинного свята.

Серед перших бандуристів, які взяли участь у талант-шоу на телеканалі СТБ «Україна має талант», виділяються Валентин Лисенко (2009) та Ярослав Джусь (2010). Їхні телевізійні виступи сприяли підвищенню глядацького та виконавського інтересу до бандури у сфері шоубізнесу. Хоча для бандуристів шлях до популярності є викликом, окремі виконавці (М. Круть, Я. Джусь та музичний гурт «Шпилясті кобзарі») стали досить відомими серед масової аудиторії. Цікавою рисою є активна участь бандуристів у численних мистецьких співпрацях із попзірками естради, як-от: В. Гриньків зі співачкою Джамалою, Я. Джусь з гуртом ТНМК, М. Круть із В. Павліком; озвучуванні престижних виставок, показів мод, створенні музики для музично-театральних вистав, кінофільмів тощо (Лісняк І., 2019 а, с. 180).

Застосування бандури в сучасних мистецьких проектах охоплює знання про способи озвучення інструменту, роботу з мікрофоном, сценічний імідж, вибір локації для виступу, піар, промоцію тощо; «важливо, що всі ці нібито «допоміжні» й другорядні деталі у сфері популярної індустрії набувають важливого значення, вони створюють цілісний образ виконавця та відіграють таку саму роль, що і якісне виконання та визвучення бандури» (Лісняк І., 2019b, с. 187).

Використання бандури в поєднанні з іншими видами мистецтва розширює спектр можливостей для створення комплексних та імпресивних мистецьких проєктів, що поєднують унікальний звук бандури з такими візуальними аспектами, як відео, малюнки або танець. Цей синергетичний підхід підсилює емоційний та естетичний вплив на глядача, адже використання

³ Хроматизація бандури І. Склярем дала можливість грати на бандурі в усіх тональностях, що значно збагатило темброву палітру звучання інструменту, розширило його діапазон і динамічні можливості, дозволило створювати принципово новий концертний репертуар, що сприяло появі цілої генерації українських виконавців-віртуозів.

⁴ Склад групи постійно поповнювався і змінювався, спочатку групу очолював О. Зуев (клавішні інструменти), пізніше був запрошений соліст В. Вітер, далі доєднався ударник А. Лютюк, бас-гітарист О. Рогоза, другий склад «Кобзи» відомий прізвищами О. Ледньова (вокал і бас-гітара), Є. Коваленка (вокал і клавіші), Г. Татарченка (вокал і гітара), М. Берегового (скрипка), В. Колекціонова (ударні).

бандури в хореографії або театральних виставах створює унікальну можливість об'єднати музику, рух і виразовість у захопливе мистецьке втілення. У хореографії залучення бандури сприяє глибокому емоційному зв'язку між звуком та рухом, водночас у театральних виставах бандура стає важливим елементом сценографії та драматургії.

Наприклад, у рамках мистецького проєкту «Bandura Style», реалізованого кобзарським колективом «Шпилясті кобзарі», спостерігається синтез бандурного виконавства та хореографії. Згадаємо інструментальну версію пісні «1944» Джамали, переможниці Євробачення 2016 року. Участь музикантів Ярослава Джуся, Максима Бережнюка та Валентина Богданова була доповнена виступом студентки КНУ ім. Тараса Шевченка Мавіли Яг'яєвої, яка інтерпретувала кримськотатарський народний танець «Хайтарма». Вистава, сповнена пластичних обертів, рухів рук, ніг і плечей, у супроводі бандури, дудука, дрімби, сопілки та джембе, підкреслювала історичний сюжет пісні про геноцид (етнічну чистку) кримських татар, який відбувся в 1944 році за наказом Й. Сталіна. Проєкт демонструє унікальний синтез бандурного виконавства та хореографії, що відбувається через взаємодію музикантів і танцівниці, візуального та аудіального вираження сюжету, розширює можливості емоційного впливу на глядача, створюючи міцний художній зв'язок між музикою та рухом.

Поміж небагатьох «бандурно-хореографічних» поєднань важливими є постановки українських народних танців у супроводі оркестру народних інструментів, демузичні партії обов'язково виконує бандура. Такий репертуар представлено в Академічному ансамблі пісні і танцю «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії, Академічному ансамблі пісні і танцю «Поділля» Вінницької обласної філармонії, Національному заслуженому академічному українському народному хорі України імені Григорія Верьовки, Поліському академічному ансамблі пісні і танцю «Льонюк» ім. І. Сльоти Житомирської обласної філармонії та багатьох інших. Сьогодні в кожному професійному народному колективі трапляються інтерпретації «Запорізького маршу» бандуриста Євгена Адамцевича в аранжуванні та оркестровці народного артиста України, художнього керівника Національного академічного оркестру народних інструментів України Віктора Гуцала. Виразний та репрезентативний марш пробуджує внутрішні національні переживання, а початкова заклична фраза, яка лунала на козацькій сурмі ще XVI століття, викликає глибоке відчуття спорідненості зі своєю історією. Прикладом «бандурно-хореографічної» інтерпретації слугує постановка балетмейстера Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» Сергія Качуринця «Козацька слава» для Дитячої студії при ансамблі. Постановка часто відкриває мистецькі проєкти Хмельниччини, України та зарубіжжя: фестивалі, благодійні заходи, державні урочистості, консульські прийоми тощо.

Прикладом сценографічного представлення бандури в хореографії як одного із головних художніх образів, слугує масштабний мистецький проєкт «Козацькому роду нема переводу», презентований у Національному палаці мистецтв «Україна» 2016 року на честь відзначення 500-річчя від дня народження гетьмана Дмитра Вишневецького. Мета проєкту полягала в популяризації козацьких чеснот через мистецтво й вихованні поваги до власної історії та традицій суспільства. У проєкті взяли участь багато попзірок естради та художні колективи України, зокрема Академічний ансамбль пісні і танцю «Козаки Поділля», який представив хореографічну постановку балетмейстера Дмитра Пасічника «Козацька рада».

Сценографія та драматургія зазначеної постановки створена за мотивами відомої картини українського художника Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові», у якій кобза (прообраз бандури) перебуває перед поглядом глядача весь час. Один із отаманів козацької ради здійснює танцювальні рухи з інструментом, що вказує на важливість кобзи як атрибута козацького життя на Січі. Для зображення козацьких традицій на Січі (музикування) балетмейстер застосував особливу танцювальну лексику із сценічним реквізитом: «характерне кільце» (танцюрист тримає кобзу перед собою або над головою та виконує кільцеподібні рухи, під час яких пересувається вперед-назад або в кругових обертах), «поштовхи та перекиди» (танцюрист поєднує характерні рухи гри на кобзі з поштовхами та перекидами тіла), «кобзарські фігури» (танцюрист виконує такі специфічні фігури з кобзою, як «кобзарський літун», «кобзарське коло» або «кобзарський вітер», демонструючи майстерність у грі на інструменті під час танцю). У заключній сцені «Козацької ради» отаман, тримаючи інструмент в руках, засідає за письмовий стіл разом із іншими козаками та приєднується до формування листа-відповіді турецькому султану, який запропонував запорожцям здатися йому без жодного опору. Таким чином, шляхом відтворення мистецьких образів та використання специфічної танцювальної лексики із сценічним реквізитом, постановка відтворює атмосферу і дух минулих часів, демонструючи значення та вплив бандури як символу козацької культури та національної ідентичності.

Висновки / Conclusions. Отже, культурний образ бандури, який був автентично незмінним атрибутом кобзарів-сліпців до XX століття, почав інтенсивно змінюватися протягом XX–XXI століть

залежно від культурно-історичної ситуації в Україні, пройшов шлях від обов'язкового атрибуту кобзарства до універсального інструмента, на якому можна виконувати й автентичний народний репертуар, і шедеври світової класики. З цього приводу В. Дутчак і Г. Карась зазначають, що «бандура сьогодні звучить не лише як вияв українського національно-ідентифікаційного музичного коду (інструментарій, стрій, тембр, репертуар), але й інструмент із широкими технічними та виразовими можливостями у її сольному, ансамблевому, оркестровому, акомпануючому (концертмейстерському) статусі для відтворення музики різних стилів і жанрів світової музичної спадщини» (Дутчак В., Карась Г., 2023, с.110-111). Проте підвищення глядацького та виконавського інтересу до бандури в шоу-бізнесі та медіапросторі залишає численні можливості для взаємодії різних мистецьких напрямків (академічного, естрадного, фольклорного тощо). Бандура – це національний український інструмент, який акумулює самобутність, цінність і значущість національної ідентичності українського народу, його глибoku національну сутність.

Список використаних джерел і літератури:

- Бойко, О. Ю.** (2013). Бандура як засіб національного виховання української молоді (історичний аспект). *Педагогіка та психологія*, 44, 118–125. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2013_44_15 [in Ukrainian].
- Бодриар, Ж.** (2004). *Симулякри і симуляція*. Київ: Основи. Взято з: https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf [in Ukrainian].
- Данильян, О., & Дзьобань, О.** (2016). «Симулякр»: концептуалізація феномена у постнеокласичній філософії. *Інформація і право*, 2, 66–76. Взято з: http://ippi.org.ua/sites/default/files/9_0.pdf [in Ukrainian].
- Дутчак, В.** (2019). Бандурне мистецтво сучасності у процесах міжкультурних комунікацій, *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство*. Матеріали міжнародного симпозіуму (с. 153–155). Київ: НАКККиМ. [in Ukrainian].
- Дутчак, В., & Карась, Г.** (2023) Естрадні виміри сучасного бандурного мистецтва. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 44, 110–117. [in Ukrainian].
- Лісняк, І. М.** (2019 а). *Академічне бандурне мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ століття*. Монографія. (с. 179–197). Київ : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України [in Ukrainian].
- Лісняк, І.** (2019 б). Нові елементи у творчості українських бандуристів початку ХХІ століття. *Українська музична культура: глобалізаційні виклики і національні реалії*. (с. 187). Київ: ІМФЕ [in Ukrainian].
- Лісняк, І.** (2006). Твори для бандури сучасних українських композиторів (жанрово-стильові аспекти), *Бандурне мистецтво ХХІ століття: тенденції та перспективи розвитку*. Матеріали ІІ Міжнародної наук.-практ. конф. (с. 101–104). Київ: ДАКККиМ. [in Ukrainian].
- Морозевич, Н. В.** (2003). *Бандурне мистецтво як культурне надбання сьогодення*. (Автореф. дис. канд. мистецтвознавства). Одеса. [in Ukrainian].
- Созанська, О.-К.** (2023). Симулякр бандури в історичних реаліях становлення української незалежності. *Українська музика*, 1 (44), 65–72. Взято з: <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2023-1-44-7> [in Ukrainian].
- Хоткевич, Г. М.** (2002). *Музичні інструменти українського народу*. Харків: Репринт. [in Ukrainian].
- Хоткевич, Г.** (2004). *Підручник гри на бандурі*. Харків: Глас. [in Ukrainian].

References:

- Boiko, O. Yu.** (2013). Bandura yak zasib natsionalnoho vykhovannia ukrainskoi molodi (istorychnyi aspekt) [Bandura as a Means of National Education of Ukrainian Youth (Historical Aspect)]. *Pedahohika ta psykholohiia – Pedagogy and Psychology*, 44, 118–125. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2013_44_15 [in Ukrainian].
- Bodriiar, Zh.** (2004). *Symuliakry i symuliatsiia [Simulacrum and Simulation]*. Kyiv: Osnovy. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf [in Ukrainian].
- Danylian, O., & Dzoban, O.** (2016). «Symuliakr»: kontseptualizatsiia fenomena u postneoklasychnii filosofii. *Informatsiia i pravo [«Simulacrum»: Conceptualization of the Phenomenon in Post-Neoclassical Philosophy]*. *Informatsiia i pravo – Information and Law*, 2, 66–76. Retrieved from: http://ippi.org.ua/sites/default/files/9_0.pdf [in Ukrainian].
- Dutchak, V.** (2019). Bandurne mystetstvo suchasnosti u protsesakh mizhkulturnykh komunikatsii [Bandur art of Modernity in the Processes of Intercultural Communication]. *Kulturni ta mystetski studii XXI stolittia: nauково-praktychne partnerstvo*. Proceedings of the International Symposium, (s. 153–155). Kyiv: NAKKКиМ. [in Ukrainian].
- Dutchak, V., & Karas, H.** (2023) Estradni vymiry suchasnoho bandurnoho mystetstva [Pop Dimensions of Modern Bandura Art]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, 44, 110–117 [in Ukrainian].
- Lisniak, I. M.** (2019a). *Akademichne bandurne mystetstvo Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Academic Bandura Art of Ukraine at the End of the XX th – the Beginning of the XXI Century]*. (s. 179–197). Kyiv: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. [in Ukrainian].
- Lisniak, I.** (2019b). Novi elementy u tvorchosti ukrainskykh bandurystiv pochatku XXI stolittia [New Elements in the Work of Ukrainian Bandurists of the Beginning of the XXI Century]. *Ukrainska muzychna kultura: hlobalizatsiini vyklyky i natsionalni realii*. (s. 187). Kyiv: ІМФЕ. [in Ukrainian].

Lisniak, I. (2006). Tvory dlia bandury suchasnykh ukrainskykh kompozytoriv (zhanrovo-stylovi aspekty) [Works for Bandura by Modern Ukrainian Composers (Genre and Style Aspects)]. *Bandurne mystetstvo XXI stolittia: tendentsii ta perspektyvy rozvytku*. Proceedings of the 2th International Conference (s. 101–104). Kyiv: DAKKKiM. [in Ukrainian].

Morozevych, N. V. (2003). *Bandurne mystetstvo yak kulturne nadbannia sohodennia [Bandur art as a cultural heritage of today]*. (Extended abstract of Candidate's thesis). Odesa. [in Ukrainian].

Sozanska, O.-K. (2023). Symuliakr bandury v istorychnykh realiiakh stanovlennia ukrainskoi nezalezhnosti [A Simulacrum of Bandura in the Historical Realities of the Formation of Ukrainian Independence]. *Ukrainska muzyka – Ukrainian Music*, 1 (44), 65–72. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2023-1-44-7> [in Ukrainian].

Khotkevych, H. M. (2002). *Muzychni instrumenty ukrainskoho narodu [Musical Instruments of the Ukrainian People]*. Kharkiv: Reprint. [in Ukrainian].

Khotkevych, H. (2004). *Pidruchnyk hry na banduri [Textbook of Playing the Bandura]*. Kharkiv: Hlas.

Дата надходження статті: «10» січня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «12» березня 2024 р.

Бучківська Галина – декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор

Buchkivska Galyna – Dean of the Humanitarian Faculty of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Качуринець Сергій – головний балетмейстер Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» та художній керівник Дитячої студії «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії

Kachurynets Serhii – the Chief Choreographer of the Academic Song and Dance Ensemble «Cossacks of Podillia» and Artistic Director of the Children's Studio «Cossacks of Podillia» of the Khmelnytskyi Regional Philharmonic

Циганюк Люція – доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор філософії

Tsyhaniuk Liutsiia – Assistant Professor of the Department of Musicology, Instrumental Training and Methods of Music Education of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Philosophy

Цитуйте цю статтю як:

Бучківська, Г., Качуринець, С., & Циганюк, Л. (2024). Використання бандури в сучасних мистецьких проектах: відновлення традицій у сучасному світі. *Педагогічний дискурс*, 35, 7–13. [doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.01).

Cite this article as:

Buchkivska, G., Kachurynets, S., & Tsyhaniuk, L. (2024). The Use of Bandura in Modern Art Projects: Revival of Traditions in the Modern World. *Pedagogical Discourse* 35, 7–13. [doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.01).

UDC 378.094+37.091.33:8111.111
УДК 378.094+37.091.33:8111.111
DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.02)

ZORIANA DZIUBATA,
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Separated Subdivision of National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
«Berezhany Agrotechnical Institute»,
22 Akademichna St., Berezhany, Ukraine*
ЗОРЯНА ДЗІЮБАТА,
*кандидат педагогічних наук, доцент
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»,
Бережани, Україна*
ORCID: [0000-0002-7836-0992](https://orcid.org/0000-0002-7836-0992)

Application of AI Technologies in Teaching ESL and ESP at Agro-Technical Higher Educational Institutions

Застосування ШІ у викладанні курсів ESL та ESP у агротехнічних закладах вищої освіти

The paper is aimed to contribute to lecturers' AI readiness and their understanding of potential benefits and drawbacks of AI technologies in order to integrate AI (namely, ChatGPT) into language education. The study offers recommendations on practical application of AI in teaching English as a Second language (ESL) and English for Specific Purposes (ESP) at agro-technical higher educational institutions, namely on localizing content, personalizing materials, developing specific language skills and soft-skills, introducing profession-specific learning materials and creating a comfortable learning environment. It discusses the impact of AI on language teaching, including its problems, concerns (plagiarism, bias, ethics, inequalities) and the ways it can transform language teaching and learning practices on condition of providing the AI readiness of both educators and learners.

Keywords: *AI technologies, ChatGPT, English as a Second Language, English for Specific Purposes, teaching, learning environment, AI readiness, agro-technical higher educational institutions.*

Стаття присвячена проблемі готовності викладачів до інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) у процес іноземної комунікативної підготовки здобувачів освіти у агротехнічних ЗВО та розуміння потенційних переваг і недоліків використання ШІ, зокрема, ChatGPT. Дослідження пропонує рекомендації з практичного застосування ШІ у викладанні англійської мови як іноземної (ESL) та англійської мови за професійним спрямуванням (ESP) у агротехнічних закладах вищої освіти, зокрема щодо розробки навчальних матеріалів (лексика, граматики, усне мовлення, аудіо контент, письмо та переклад), локалізації контенту відповідно до певного регіону, персоналізації матеріалів, розвитку комунікативних умінь і soft skills, підготовки вузькопрофільних навчальних матеріалів для певної спеціальності, оцінювання та створення комфортного навчального середовища, враховуючи конкретні потреби окремого здобувача освіти, групи чи регіону. У статті обговорюється вплив ШІ на викладання мов, включаючи потенційні проблеми (плагіат, упередженість, етика, фінансові аспекти) та способи, якими він може трансформувати практику викладання та навчання мов за умови готовності як викладачів, так і здобувачів освіти до використання ШІ.

Ключові слова: *штучний інтелект, ChatGPT, англійська мова як іноземна, англійська мова за професійним спрямуванням, навчальне середовище, готовність до використання ШІ, агротехнічні ЗВО.*

Introduction / Вступ. AI is a major technological change of the 21st century, which is able to transform teaching and learning practices in the next couple of years. The digital world is an integral part of our lives and it is a necessity to keep up with this AI revolution. Using AI, which is embedded in numerous tools, is becoming a 21st century job skill. Thus, educational systems should learn to deal with the changes and develop proper strategies in order to integrate AI technologies into teaching and learning practices (EDUCAUSE, 2023).

Using AI can enhance language learning experience and teaching practice and contribute

significantly to achieving communicative competence and fluency, since its incorporation correlates with current best practices in teaching English as a Second Language (ESL), such as communicative language teaching, interactive task-based learning and technology-supported approach (Hatmanto, Sari, 2013). However, AI technologies have their benefits and limitations that educators should be aware of in order to incorporate ChatGPT and other AI tools and platforms into the educational process.

ChatGPT, which emerged into the public in November 2022, is one of the forms of AI designed for language understanding and able to perform conversation-like interactions. It can be defined as a system which has the capacity to process data and information in a way that resembles intelligent behaviour, and typically includes aspects of reasoning, learning, perception, prediction, planning or control (UNESCO, 2023, p. 10). Scientists and officials all over the world has been working on the development of strategies and regulations to use AI (Baidoo-Anu, Owusu Ansah, 2023, Fiialka, et al., 2023). ChatGPT for language teaching and learning has been investigated in terms of its opportunities and challenges (Kohnke et al., 2023, Hockly, 2023, Hong et al., 2023, Rudolph et al., 2023). Based on literature review, it can be assumed that AI tools, such as ChatGPT for English as a Second Language teaching and learning can effectively support language learners and ESL teachers in a number of ways. However, the application of ChatGPT has not been regulated in most institutions and AI integration strategies should be developed in order to provide the efficiency of its application for language teaching and learning and address the arising problems and concerns.

Aims and Tasks / Мета та завдання. This paper is aimed at investigating the application of ChatGPT as a tool for ESL and ESP teachers and students at agro-technical higher educational institutions. It has been considered in terms of its application to localize content, personalize materials, develop language skills and soft-skills, introduce profession-specific learning materials and create a comfortable learning environment during the ongoing war in Ukraine. In this context, educators' AI readiness has been considered as well.

Methodology of Research / Методологія дослідження. In order to solve the set tasks, the following methodology was applied during the research. First of all, the concept of ChatGPT in terms of teaching English as a Second Language has been defined by conducting the available research literature overview.

Secondly, based on the insights from the literature review, personal teaching experience as a case study has been incorporated in order to observe the impact of the changes and reflect on the outcomes.

AI technologies have been incorporated into teaching ESL and ESP courses within the period and one semester (September through December) in Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute», Berezhany, Ukraine. The courses were taught to students majoring in the following specialties: «Mechanization of Agriculture», «Agronomy», «Forestry», «Park and Gardening», «Ecology», «Power Engineering», «Management of Agricultural Enterprises» with the total number of student being 242.

Implementation of AI tools, such as ChatGPT was considered in terms of content creation, interactive practice of language skills and soft skills as well as tailoring assessment. The students' academic performance has been evaluated and compared by applying valid assessment procedures, surveys and observation.

Results / Результати. Currently, according to various surveys (Kacper Łodzickowski, 2024), 75% students use ChatGPT. Although educators feel uncertain about the innovation, they are quite optimistic and ready to learn in order to be productive.

In terms of using AI in teaching ESL and ESP, the paper addresses its possibilities of transforming in and out of class teaching and learning practices in the next couple of years by the example of its application in the language courses taught for students majoring in agro-technical specialties.

When developing and teaching a course of ESL or ESP course, a teacher is responsible for deciding what to teach at two levels. First of all, it's choosing a curriculum, that is to say putting different components into a system taking into account each individual learner or a specific group. Secondly, a teacher decides how to teach and how to learn.

According to the information obtained from attending recent conferences and teacher talks devoted to using AI technologies in the language classroom as well as based on the author's own experience the following conclusion can be drawn. Although it takes minutes to create a lesson plan and prepare lesson materials, due to currently available high-quality ESL, ESP and Business English courses provided by Pearson, Oxford, Express Publishing etc., which include a student book, a workbook, a teacher's book, a set of extra activity worksheets, test papers, culture notes and much more both in digital and paper formats for all age groups, the best option is to implement these resources according to learners' language levels and needs following the scope and sequence. However, AI based technologies are highly effective to prepare extra lessons and additional materials to support particular learners' needs (e.g. simplify the content for a certain CEFR level, tailor assessment, create flashcards and presentations,

provide interactive speaking practice etc.) and to localize the available materials provided by international publishing houses, according to the needs of a specific specialty, region and future professional activity requirements.

Having assumed that applying AI technologies at the stage of ESL and ESP additional course material preparation and lesson planning can be effective and time-saving, we have considered a number of options that can be used. It is possible to improve lesson planning, content creation and develop the activities according to the curriculum, learners' needs of a certain group and current course requirements.

According to a specific educational-professional program, a language teacher of agro-technical higher educational institution has to develop a course program and materials to meet the required competences and expected specialist's knowledge and skills. Such a course program includes three main components to be taught: general English (B1-B2 level), English for Specific (Professional) Purposes according to a certain specialty, and Business English.

As it has been stated above, the main focus of this paper is to investigate on how to support and localize the existing international ESL and ESP course sets to the needs of students majoring in agro-technical specialties with the help of AI tools application.

Thus, it is to the point to consider the following options.

According to the program requirements for a specific specialty, ChatGPT may be applied to provide efficient vocabulary practice. First of all, the tool can be used to create a list of vocabulary on a specific topic together with its translation, definitions, collocations and the examples in various contexts in the form of sentences, short texts, dialogues etc. Using effective prompts, it is possible to obtain a highly-specialized vocabulary list and contextualize it, taking into account the specific needs, the level etc. In addition, it is possible to create various activities to support vocabulary practice, for example categorization, gap-filling and matching exercises, multiple choice questions, quizzes (e.g. for Kahoot), Quizzlet flashcards etc.

Based on personal teaching experience during the case study on ChatGPT, it has been highly effective to contextualize grammar together with specialized vocabulary in the process of teaching ESP courses by providing real-life examples and situations. For example, students have been working on particular job interview questions practicing speaking, developing soft skills and practicing Present Perfect and Past Simple or they have been preparing farm equipment orders and field planning forms localized for a specific region practicing writing skills, active vocabulary use and Future forms.

Furthermore, the program required active vocabulary and grammar material may be practiced effectively with the help of various AI tools. ChatGPT is able to incorporate the material into further reading and listening practice, that is to say, generate a text containing the specified vocabulary and grammar forms at the appropriate CEFR level on various topic, taking into account local peculiarities. Moreover, an educator may have ChatGPT generate comprehension questions of various types, e.g. multiple choice, true/false, critical thinking etc., which may be helpful to compliment the textbook.

As for speaking practice, AI tools have been considered as a way to significantly increase oral communication and overcome a lot of challenges students face when developing their speaking skills. Using ChatGPT or custom AI provided by international textbooks (e.g. Speak Out, C part), (Pearson, 2024) you can practice speaking anywhere and anytime having immersive interactive experience. Students' receptive skills are usually higher than productive skills and having more speaking practice is crucial. Some students get stresses when speaking in public and having AI as a speaking partner can contribute to more frequent oral communication. In addition, there is the so called «plateau» when students gain the level, which allows them to communicate their ideas and express their needs, and AI can be very helpful to introduce the use of new language structures and push them out of their comfort zone. Thus, teachers may use ChatGPT to generate speaking prompts and scripts and ask students to act out various scenarios, for example, ordering certain equipment for a farm, complaining about the service, discussing working conditions etc. It is quite helpful to record conversations by copying and pasting them to a text-to-voice software (e.g. Voicemaker), so that students can play them, pause, repeat, analyze and improve. Although ChatGPT is very helpful to practice speaking in real life conditions, the role of a teacher to ensure the appropriate structure of such activities, that is to say preparation (key vocabulary and structures), controlled practice itself, feedback and improvement.

As for students' written assignments and translation, there are a lot of concerns from educators. The biggest one is cheating. Learners' should be taught that we live in the age of deep fakes and it is important to make judicial choices and use AI as a tool without relying on it completely. ChatGPT sounds quite authoritative providing its answers. As for translation, it is not a hundred per cent perfect, but as it is critically evaluated, framed and used properly, it is highly beneficial. ChatGPT is able to produce a very cohesive and accurate writing. Using AI tools, such as Crammarly, it is possible to make your text correct in terms of the mechanical aspects. Despite of all these benefits, such writing lacks

soul.

It is not to the point to ban AI in order to reduce copying and cheating but it is crucial to motivate and encourage learners to produce their own writing and teach students how to make judicious choices when using ChatGPT. Learners should be explained that it is not effective to copy and paste. This tool can generate ideas and writing prompts that can be used for further creative writing. Having a certain topic to cover or a few keywords, ChatGPT can provide prompts for an essay, a formal/informal letter, a report etc., which students can use to produce their own text in their own style. This kind of work has proved to be effective in order to demonstrate practical usage of ChatGPT as well as to push responsibility to students for both content and management.

Another option, which has been quite motivating for the students taking part in this research, is the possibility to assess and improve their own writing using ChatGPT. Students may write their own essay to cover a certain topic having clear criteria and CEFR level and ask ChatGPT to do the same. Here, students can compare the content, the structure, the use of vocabulary and grammar in order to improve the quality of their writing.

The last but not least, ChatGPT may be used to tailor assessment. It is definitely to the point to ease teachers' workload by having ChatGPT to create various assessment tasks on a specific topic, for example, critical thinking, multiple choice, true/false, gapped sentences etc. The tool may be helpful to assess writing according to specified criteria and generate feedback. Here, the educators should pay attention to the results of such assessment provided by ChatGPT, since it cannot ensure personalized approach to giving feedback, may contain mistakes and, thus, requires reviewing.

Hence, AI tools like ChatGPT can significantly enhance language learning and should be considered as an additional time-saving tool and support for educators and learners. Teachers need to be aware of how AI can help in classroom and ease their workload. To sum up, currently, AI tools like ChatGPT have been considered effective to prepare teaching materials, content and practical tasks taking into account specific requirements and personalized students' needs, to help grading students' written assignments, to practice multi-skills and social use of language.

However, there are a lot of problems and concerns about using AI tools for educational purposes. The first one, which have already been mentioned above, is copying and cheating, since ChatGPT does not provide any sources or citations (or it can create false references) together with its responses. That is a path to plagiarism. Although there are ChatGPT trackers available (e.g. Turnitin, GPTZero etc.), none of them is considered reliable enough not to provide false responses and to be used to officially prove plagiarism. Moreover, there are programs to trick those trackers. Thus, it is to the point to practise defending written assignments by speaking, that is to say, asking students to demonstrate practical usage of the material learnt. The second drawback is another digital divide that can cause educational inequities. That is because high-speed Internet connection, access to advanced versions of ChatGPT or customized AI cost money. Bias in AI is another concern as the information usually comes from Western perspective and other communities are less represented. It is important to use critical thinking and remember that ChatGPT is good at form but can be bad at content.

Reacting by banning is not the best way to address the issues with ChatGPT. It is better to control and develop the use of AI tools rather than punish. However, there is obviously a need to manage these drawbacks in order to use AI tools in ways that are pedagogically beneficial and ethical. It is to the point to consider specific competences teachers need to successfully use AI technologies, such as ChatGPT in their work. According to Instefjord and Munthe (2017), the digital competences include three components. The first one is technological proficiency, that is to say they need to understand how ChatGPT works, be able to construct effective prompts to interact with AI tools and facilitate learning tasks as well as stay up-to-date with the changes. The second one is pedagogical compatibility, meaning teachers' ability to plan the ways and strategies to use AI technologies and implement the tasks in classroom as well as guide the learners to use AI technologies for self-directed and life-long learning. Finally, social awareness is important in order to use AI tools in the ways that are beneficial and ethical. Here, teachers should be aware of the drawbacks of AI tools when implementing them in classroom as well as inform the learners of the possible risks and ethical issues. Hence, there is a need to improve students' digital competence (Jones and Hafner, 2022), focusing on both acquiring basic technological proficiency and learning to use AI-driven safely and with integrity.

Discussion / Обговорення. It is important to understand that AI is not a threat to teachers, because the impact of a teacher on learners' motivation is difficult to replicate. In order to gain AI readiness, lecturers should be aware of how AI can help in classroom, for example, ease their workload and prepare materials, content, help with grading, personalize students' needs, practise multiskills etc. In order to provide AI readiness, educators should experiment with AI themselves, discuss its possibilities with colleagues, read and learn about AI and stay involved as much as possible. However, AI integration strategies should be thoroughly considered and regulated in the near future.

Conclusions / Висновки. The importance of human interaction in the educational process is irreplaceable. Technology cannot replicate a teacher, who is able to motivate, encourage, provide personalized approach, feedback and emotional connection. Here, educators should not be afraid of AI and be aware of how it can help in the classroom.

There has always been concerns, worries and anxiety from educators with the development of new technologies. However, as soon as both educators and learners accept this technological innovation and learn to use it properly in the process of language education, they may obtain positive experience and benefits.

Teachers of ESL and ESP at agro-technical higher educational institutions may use the possibilities of AI in order to ease their workload in terms of lesson planning, content creation, assessment etc. and create an engaging learning environment, taking into account specific learning needs, local and profession specific requirements. Here, attention should be paid to the development of teachers' and students' AI readiness as well and the development of new digital competences.

References:

- Baidoo-Anu, D., & Owusu Ansah, L.** (2023). Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI): Understanding the Potential Benefits of ChatGPT in Promoting Teaching and Learning. *Journal of AI*, 7 (1), 52–62. [in English].
- Pelletier, K., Robert, J., Muscanell, N. et. al.** (2023). *EDUCAUSE Horizon Report, Teaching and Learning Edition*. Retrieved from: <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2023/4/2023hrteachinglearning.pdf> [in English]
- Fiialka, S., Kornieva, Z., & Honcharuk, T.** (2023). ChatGPT in Ukrainian Education: Problems and Prospects. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 18, 236–250. [in English].
- Hatmanto, E., & Sari, M.** (2023). Aligning Theory and Practice: Leveraging Chat GPT for Effective English Language Teaching and Learning. *E3S Web of Conferences*. 440 [in English].
- Hockly, N.** (2023) Artificial Intelligence in English language teaching: The good, the bad and the ugly. *RELC Journal*, 54 (2), 445–451. [in English].
- Hong, W. C. H.** (2023). View of the impact of CHATGPT on foreign language teaching and learning: Opportunities in education and research. *Journal of Educational Technology and Innovation*. Retrieved from: <https://jeti.thewsu.org/index.php/cieti/article/view/103/64> [in English]
- Instefford, E., & Munthe, E.** (2017) Educating digitally competent teachers: a study of integration of professional digital competency in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 67, 37–45. [in English].
- Jones, R., & Hafner, Ch.** (2021). *Understanding Digital Literacies: A Practical Introduction*. 2nd ed. London: Routledge. [in English].
- Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D.** (2023). ChatGPT for Language Teaching and Learning. *RELC Journal*, 54 (2), 537–550. [in English].
- Rudolph, J., & Tan, S.** (2023). ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education? *Journal of Applied Teaching & Learning*, 6 (1), 342–362. [in English].
- United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization.* (2023). ChatGPT and artificial intelligence in higher education: Quick start guide. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385146> [in English].

Дата надходження статті: «06» лютого 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «15» березня 2024 р.

Дзюбата Зоряна – доцент кафедри гуманітарної освіти і туризму Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут», кандидат педагогічних наук, доцент

Dziubata Zoriana – Assistant Professor of the Department of Humanitarian Education and Tourism of Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute», Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Дзюбата, З. (2024). Застосування ШІ у викладанні курсів ESL та ESP у агротехнічних закладах вищої освіти. *Педагогічний дискурс*, 35, 14–18. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.02).

Cite this article as:

Dziubata, Z. (2024). Application of AI Technologies in Teaching ESL and ESP at Agro-Technical Higher Educational Institutions. *Pedagogical Discourse*, 35, 14–18. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.02).

УДК 378:37.091.12.011.3-051:796

UDC 378:37.091.12.011.3-051:796

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.03](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.03)

МИКОЛА БАЛУХ,

доктор філософії

*(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

MYKOLA BALUKH,

Doctor of Philosophy

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
139, Proskuriivskoho Pidpillia St.)*

ORCID: [0000-0001-9628-3671](https://orcid.org/0000-0001-9628-3671)

**Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури
засобами інноваційних технологій здоров'язбереження**

**Formation of Professional Competence of Future Physical Culture Teachers
by Means of Innovative Health Care Technologies**

У часи динамічної сучасності отримана інформація змінюється із запаморочливою швидкістю, тому часто може служити застаріле джерело. Тому в поточному освітньому процесі здається, важливіше прагнути досліджувати незвідану інформацію та відкривати нові горизонти, ніж просто накопичувати знання. Отже, зростає попит на освіту вчителів фізичної культури, які є водночас натхненниками та порадиниками, здатними відштовхувати старі шаблони та впроваджувати інноваційних технологій здоров'язбереження.

Щоб відповідати новим вимогам, вчителі фізичної культури повинні почати враховувати та використовувати сучасні інноваційні технології здоров'язбереження відповідно до загальноприйнятих принципів навчання. Тільки гнучкий і креативний розум дозволить досягти швидкого результату адаптуватися до стрімких змін, що відбуваються у світі.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, узагальнення і систематизації досвіду фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури визначено, що навчально-виховний процес має бути спрямованим на компетентнісний підхід, що зміщує акцент з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування та розвиток у майбутніх вчителів фізичної культури здатності практично діяти та творчо застосовувати набуті знання і досвід у практичній діяльності.

В нашому дослідженні були наведені інноваційні технології здоров'язбереження які можуть бути використані в навчально-виховному процесі, а саме: «Endomondo», «Runkeeper», «Adidas miCoach», «Nike+GPS», «Мої треки», «Sports Tracker», «Workout Trainer», «TGFU Games», «Coaches Eye». Застосування в навчально-виховному процесі інноваційних технологій здоров'язбереження формує професійну компетентність майбутніх вчителів фізичної культури та позитивну мотивацію до саморозвитку та значно розширює коло педагогічних знань, умінь, навичок та інтересів майбутніх вчителів фізичної культури.

Ключові слова: *формування професійної компетентності, майбутній вчитель фізичної культури, компетентнісний підхід в освіті, інноваційні технології, здоров'язбереження.*

In the times of dynamic modernity, the received information changes at a dizzying speed, so an outdated source can often serve. Therefore, in the current educational process, it seems more important to seek to explore unexplored information and open new horizons than to simply accumulate knowledge. Therefore, there is a growing demand for the education of physical culture teachers, who are both inspirers and advisors, able to push away old patterns and implement innovative health care technologies.

In order to meet the new requirements, physical culture teachers must begin to take into account and use modern innovative health technologies in accordance with generally accepted teaching principles. Only a flexible and creative mind will allow to achieve a quick result to adapt to the rapid changes taking place in the world.

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the generalization and systematization of the experience of professional training of future physical culture teachers, it was determined that the educational process should be aimed at a competence approach, which shifts the emphasis from the process of accumulating normatively defined knowledge, abilities and skills to the formation and development of the ability of future physical culture teachers to act practically and

creatively apply the acquired knowledge and experience in practical activities.

In our study, innovative health care technologies that can be used in the educational process were presented, namely: «Endomondo», «Runkeeper», «Adidas miCoach», «Nike+GPS», «My Tracks», «Sports Tracker», «Workout Trainer», «TGFU Games», «Coaches Eye». The use of innovative health technologies in the educational and educational process forms the professional competence of future physical culture teachers and positive motivation for self-development, and significantly expands the range of pedagogical knowledge, abilities, skills and interests of future physical culture teachers.

Keywords: *formation of professional competence, future physical culture teacher, competence approach in education, innovative technologies, health care.*

Вступ / Introduction. Одним із важливих завдань професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, що постає перед сучасною педагогічною освітою, є пошук і застосування інноваційних технологій які спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури. Особливим критерієм, який характеризує рівень професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, виступає його професійна компетентність (Конох, 2004).

Українська школа на сучасному етапі розвитку суспільства вимагає від вчителя фізичної культури творчості та активності, володіння новітніми методиками навчання, котрі дозволяють йому на належному рівні забезпечувати повноцінний фізичний розвиток школярів (Іванова, 2007; Словник-довідник з професійної ..., 2006; Суцzenко, 2003).

На нашу думку, невичерпні можливості удосконалення підготовки майбутніх вчителів фізичної культури закладені у використанні інноваційних технологій. Проведений аналіз наукових досліджень з проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури засобами інноваційних технологій здоров'язбереження засвідчує про недостатню увагу щодо практики використання інноваційних технологій в навчально-виховному процесі.

Мета та завдання / Aim and Task є аналіз наукових досліджень з метою вивчення професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури засобами інноваційних технологій здоров'язбереження.

Методи / Methods. У контексті дослідження були використані такі методи: *аналіз* психолого-педагогічної та спеціальної літератури, *узагальнення* досвіду фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, *синтез, узагальнення, систематизація* – для розробки інноваційних технологій здоров'язбереження щодо формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

Результати / Results. В нашому дослідженні слід уточнити поняття «професійної компетентності», «компетентнісний підхід в освіті», «інноваційних технологій», «здоров'язбереження».

Як зазначає О. А. Дубасенюк, що професійна компетентність вчителя є похідним елементом загальнокультурної компетентності. Культура людини домінує над її компетентністю, оскільки містить ступінь розвитку особистості та її вдосконалення, в тому числі якості розуму, характеру, пам'яті й уявлення, які отримує людина в процесі виховання і навчання (Дубасенюк, 2013, с. 7).

На думку, І. В. П'янкoвської компетентний підхід в освіті – це провідна педагогічна категорія, що передбачає ефективне створення певних педагогічних умов у навчально-виховному процесі, які забезпечують формування уміння вирішувати професійні завдання на основі отриманих знань, умінь та навичок» (П'янкoвська, 2010, с. 206).

Словник-довідник професійної освіти визначає термін «інноваційні технології» як сукупність засобів і методів освітнього процесу, спрямованих на досягнення прогнозованого результату. Засоби і методи освітнього процесу, спрямовані на досягнення прогнозованого результату, процес опосередкованого і безпосереднього впливу між викладачем і студентом, що забезпечує особистісно орієнтовану взаємодію. Вчитель перетворюється з транслятора наукової інформації на організатора пізнавальних процесів студентів, стає їхнім помічником і радником (Словник-довідник з професійної..., 2006).

На нашу думку є влучний вислів Д. Є. Вороніна щодо поняття «здоров'язбереження» – формування професійної спрямованості наукових знань, умінь та навичок у сукупності з особистими мотивами діяльності, стійкістю та глибиною пізнавальних інтересів, системою ціннісних орієнтацій та переконань, як сукупність професійно-значущих якостей та творчості в процесі професійної діяльності (Воронін, 2006).

В нашому дослідженні ми будемо дотримуватись такої думки, що професійна компетентність майбутніх вчителів фізичної культури формується в навчально-виховному процесі, яка спрямована на компетентнісний підхід, що зміщує акцент з процесу накопичення нормативно визначених

знань, умінь і навичок на формування та розвиток здатності майбутнього вчителя фізичної культури практично діяти та творчо застосовувати набуті знання і досвід у практичній діяльності.

Обговорення / Discussion. Аналіз та узагальнення літературних джерел свідчать про те, що необхідно формувати здоров'язбережувальну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури, яка перед усім проявляється в усвідомленні важливості здоров'я, сприянні збереженню та зміцненню здоров'я, на уроках (Ващенко, 2006); в уміннях фахівця використовувати інноваційні технології здоров'язбережувальні в освітню систему (Дорошенко, 2009); здатність організувати й регулювати свою здоров'язбережувальну компетентність та реалізовувати власні здоров'язберегаючі позиції, виходячи з особисто-усвідомлених моральних норм і принципів (Воронін, 2006).

На нашу думку, інноваційні технології здоров'язбереження, які можуть бути впроваджені в навчально-виховному процесі, а саме на практичних заняттях для формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури, такі як: ноутбуки/планшети, браслети для моніторингу фізичної активності, крокоміри або ігрові приставки вони мають багато переваг. Ці пристрої, як правило, багатофункціональні – використовуються як для запису, так і обробка та відправка інформації. Ми пропонуємо кілька корисних програм, які можуть бути використані в навчально-виховному процесі:

1. «Endomondo» – одне з найпопулярніших додатків, яке добре працює як під час бігу, їзди на велосипеді, так і під час інших фізичних навантажень. Додаток надає користувачеві, серед іншого: такі дані, як швидкість, час, спалені калорії та пройдена відстань.

2. «Runkeeper» – додаток, який відстежує час і швидкість тренувань руху, спалених калорій і показує пройдений маршрут. Додаток пропонує вимірювання для 13 видів спорту – від бігу до велоспорту, альпінізму, лиж тощо.

3. «Adidas miCoach» – це програма, яка відстежує традиційні вимірювання, а також дозволяє генерувати навчальні програми на основі навички та індивідуальні цілі користувача.

4. «Nike+GPS» – додаток, який відстежує найважливіші параметри навчання. Записує час, відстань, спалені калорії та відображається на дисплеї пройдений маршрут на карті.

5. «Мої треки» — програма, яка фіксує маршрут, швидкість, відстань і висоті під час будь-якої фізичної активності, що виконується на відкритому повітрі. Ви можете переглядати його постійно під час навчання дані, додавати коментарі про свій маршрут і регулярно отримувати голосові сповіщення про свій прогрес.

6. «Sports Tracker» – розширений додаток, який дозволяє записувати та ділитися не лише своїми результатами, а й нотатками та фотографіями, створеними під час тренувань. Sports Tracker стежить за часом, відстань і спалені калорії.

7. «Workout Trainer» – програма, яка дозволяє аналізувати Ваші результати та методично пояснює, як виконувати найпопулярніші вправи. Прогрес тренувань можна постійно відслідковувати в щоденнику.

8. «TGfU Games» – програма, яка містить 100 ігор. Ї гри та заняття класифікуються за різними категоріями та перераховані в алфавітному порядку та рекомендовані залежно від здібностей студентів. Кожна гра і діяльність описує рекомендовані рівні, необхідне обладнання, проблеми тактика, правила гри, безпека, заміни та прогрес.

9. «Coaches Eye» – програма, яка дозволяє записувати відео і переглядати їх у сповільненому режимі, має інструменти для малювання та простий обмін. Ця програма надзвичайно важлива для аналізу якості та правильності викладеного руху. Студенти можуть оцінювати один одного. Після аналізу та відгуків викладач може поділитися відео зі студентами, експортувати його різними способами (електронна пошта, SMS, «Dropbox», «YouTube», фотоплівка або шляхом експорту їх до інших програм).

Лекції з навчальних дисциплін спрямовані на базові уявлення про класифікацію, дидактичні можливості та психолого-педагогічні основи вирішення навчальних ситуацій, закладено фундамент міцних і глибоких фахових знань та створено умови для формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури.

Семинарські заняття мають на меті поглиблення вивчення дидактичного потенціалу навчальної ситуації у формуванні готовності студентів до професійної діяльності. Підґрунтям для цього стало системне оволодіння інноваційних технологій здоров'язбереження та пошуку оптимальних шляхів їх розв'язання. Саме на практичних заняттях у майбутніх вчителів фізичної культури формуються навички ефективного застосовувати інноваційні технології здоров'язбереження та модулювання їх в практичній діяльності.

Висновки / Conclusions. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури засобами інноваційних технологій здоров'язбереження набуває особливої значущості у сучасних умовах, це пов'язано з тим, що вона передбачає формування системи

відповідних цінностей і установок, таких як позитивне ставлення до життя, позитивна мотивація до саморозвитку та самовдосконалення, відповідальність за власне благополуччя та самореалізацію в соціальному та професійному середовищі.

Список використаних джерел і літератури:

- Ващенко, О. (Ред. та ін.).** (2006). Готовність учителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*, 8, 1–6. [in Ukrainian].
- Воронін, Д. Є.** (2006). *Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання*. (Дис. канд. пед. наук). Херсон. [in Ukrainian].
- Дорошенко, О. Ю.** (2009). Поняття здоров'яформуючих і здоров'язберігаючих технологій у процесі підготовки вчителів фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми виховання і спорту*, 9, 41–43. [in Ukrainian].
- Дубасенюк, О. А. (Ред. та ін.).** (2013). Загальнокультурна компетентність: сутність та наукові підходи. *Формування загальнокультурної компетенції майбутніх фахівців*, 5–10. [in Ukrainian].
- Іванова, Л. І.** (2007). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ. [in Ukrainian].
- Конох, А. П.** (2004). Сутність та структура професійно-педагогічної компетентності як найвищого рівня педагогічної майстерності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 12, 20–28. [in Ukrainian].
- П'янкоська, І. В.** (2010). «Компетенція» та «компетентність» як провідні поняття компетентнісного підходу. *Наукові записки. Сер. «Психологія і педагогіка»*, 15, 202–211. [in Ukrainian].
- Словник-довідник з професійної педагогіки.* (2006). (Ред. А. Семенова). Одеса: Пальміра. Взято з: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>. [in Ukrainian].
- Сущенко, Л. П.** (2003). *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Київ. [in Ukrainian].
- Щербіна, С.** (2001). Формування активної професійної позиції у майбутніх педагогів. *Рідна школа*, 1, 66–69. [in Ukrainian].

References:

- Vashchenko, O. (Ed. et al).** (2006). Hotovnist uchytelia do vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi [The Readiness of the Teacher to Use Health-Preserving Technologies in the Educational Process]. *Zdorovia ta fizychna kultura – Health and Physical Culture*, 8, 1–6. [in Ukrainian].
- Voronin, D. Ye.** (2006). *Formuvannia zdoroviazberihaiuchoi kompetentnosti studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv zasobamy fizychnoho vykhovannia* [Formation of Health-Preserving Competence of Students of Higher Educational Institutions by Means of Physical Education]. (Candidate's thesis). Kherson. [in Ukrainian].
- Doroshenko, O. I.** (2009). Poniattia zdoroviaformuiuchykh i zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u protsesi pidhotovky vchyteliv fizychnoho vykhovannia [The Concept of Health-Forming and Health-Preserving Technologies in the Process of Training Physical Education Teachers]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy vykhovannia i sportu – Pedagogy, Psychology and Medico-Biological Problems of Education and Sports*, 9, 41–43. [in Ukrainian].
- Dubaseniuk, O. A. (Ed. et al).** (2013). Zahalno-kulturna kompetentnist: sutnist ta naukovy pidkhody [Cross-cultural Competence: Essence and Scientific Approaches]. *Formuvannia zahalno-kulturnoi kompetentsii maibutnykh fakhivtsiv – Formation of General Cultural Competence of Future Specialists*, 5–10. [in Ukrainian].
- Ivanova, L. I.** (2007). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv fizychnoi kultury do fizkulturno-ozdorovchoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv* [Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and health work with students of general educational institutions]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
- Konokh, A. P.** (2004). Sutnist ta struktura profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti yak naivysshchoho rivnia pedahohichnoi maisternosti [The Essence and Structure of Professional and Pedagogical Competence as the Highest Level of Pedagogical Skill]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, Psychology and Medical and Biological Problems of Physical Education and Sports*, 12, 20–28. [in Ukrainian].
- Piankovska, I. V.** (2010). «Kompetentsiia» ta «kompetentnist» yak providni poniattia kompetentnisnoho pidkhdodu [«Competence» and «Competency» as Leading Concepts of the Competence Approach]. *Naukovi zapysky. Serii «Psykholohiia i pedahohika» – Proceedings. Series «Psychology» and «Pedagogy»*, 15, 202–211. [in Ukrainian].
- Slovník-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky* [Dictionary-Handbook of Professional Pedagogy]. (2006). (Ed. A. Semenova). Odessa: Palmira. Retrieved from: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf> [in Ukrainian].
- Sushchenko, L. P.** (2003). *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and Methodological Principles of Professional Training of Future Specialists in Physical Education and Sports in Higher Educational Institutions]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
- Shcherbina, S.** (2001). Formuvannia aktyvnoi profesiinoi pozytsii u maibutnykh pedahohiv [Formation of an Active Professional Position in Future Teachers]. *Ridna shkola – Native School*, 1, 66–69. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «21» лютого 2024 р.
Стаття прийнята до друку: «19» березня 2024 р.

Балух Микола – доцент кафедри теорії і методики туризму, фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор філософії

Balukh Mykola – Assistant Professor of the Department of Theory and Methodology of Tourism, Physical Culture and Valeology of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Philosophy

Цитуйте цю статтю як:

Балух, М. (2024). Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури засобами інноваційних технологій здоров'язбереження. *Педагогічний дискурс*, 35, 19–23. [doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.03](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.03).

Cite this article as:

Balukh, M. (2024). Formation of Professional Competence of Future Physical Culture Teachers by Means of Innovative Health Care Technologies. *Pedagogical Discourse* 35, 19–23. [doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.03](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.03).

УДК 378.016:811.111]:[791.52:37.091.64]

UDC 378.016:811.111]:[791.52:37.091.64]

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.04](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.04)

YULIIA HLAVATSKA,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
(Ukraine, Kherson-Kropyvnytskyi,
Kherson State Agrarian and Economic University,
University Avenue, 5/2)*

ЮЛІЯ ГЛАВАЦЬКА,

*кандидат філологічних наук, доцент
(Україна, Херсон-Кропивницький,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
просп. Університетський, 5/2)*

ORCID: [0000-0002-1162-0251](https://orcid.org/0000-0002-1162-0251)

Teaching English Through Movies: Theoretical and Pedagogical Aspects

Навчання англійської мови за допомогою кінофільмів: теоретичний та педагогічний аспекти

У нашому дослідженні проаналізовані теоретичні та педагогічні аспекти навчання англійської мови за допомогою кінофільмів. Актуальність роботи пов'язана із загальною метою, яку ставить будь-який викладач іноземної мови, а саме: мотивація здобувачів, їхня зацікавленість та розвиток комунікативних навичок письма, читання, слухання та говоріння. Стаття носить описовий та пояснювальний характер. Зосереджено увагу на висвітленні найактуальніших педагогічних стратегій, які іноземні викладачі використовують на заняттях з англійської мови. На основі узагальнення виокремлено такі педагогічні стратегії: привертання уваги, автентична, сприйняття, лінгвістична та конфіденційна. Вони базуються на лінгвістичній, прагматичній, дискурсивній, соціокультурній та світоглядній компетенціях.

Результати роботи можуть бути використані освітянами загальних середніх і вищих навчальних закладів, які цікавляться ефективними та сучасними способами навчання та вивчення іноземних мов.

Ключові слова: *англійськомовні кінофільми, педагогічні стратегії, чотири мовні навички, культура країни, виклики, мотивація.*

Some theoretical and pedagogical aspects of teaching English through movies are highlighted in the present paper. Its topicality is related to the overall aim set by any foreign language teacher: students' motivation, their being interested in the educational process and development of communication skills. The basic goal of the article is to point up the most prominent pedagogical strategies the foreign teachers use in language classrooms to activate students in their developing language skills. The subject of the paper is English movies as the pedagogical tool of making a communication process ongoing, firstly, and embracing four language skills (listening, speaking, reading, and writing), finally. The objective and the subject of the article are deeply tied with the outlining the connection of movies with the development of students' four language modalities; showing the relationship between movies and culture; describing the challenges in using English films in classes; illustrating numerous strategies foreign educators use. Five fruitful strategies (attracting attention, authentic, perceptive, linguistic, and confidential) have been revealed due to linguistic, pragmatic, discourse, socio-cultural and world competence. It is summarized that attracting attention strategy is deeply linked with the challenges both teachers and students deal with. Authentic strategy is associated with several didactic tasks at once (within the framework of competency-based approach). It has been found out the perceptive strategy is identified with teachers' intentions and objectives they set, on the one hand, and students and teachers' comprehension of movies being implemented in the educational process to develop language skills, on the other hand. The linguistic strategy is bound with the various grammatical topics which can be presented in English classes with the help of movies. The confidential strategy implies the use of productive and constructive methods to raise students' confidence in learning English, the audio-visual approach is being noticeable.

Keywords: *English movies, pedagogical strategies, four language skills, the culture of the country, challenges, motivation.*

Introduction / Вступ. English has occupied a prime position within the fast process of languages internalization. A vast majority of non-English speakers worldwide have aimed to improve their

language skills. Actually students of non-linguistic specialties have a lot of troubles while learning English as a foreign language. One of the reasons is teachers' paying too much attention to total reading, translation and grammar exercises performing.

English films are increasingly set to become a tool to develop students' language skills. «Well-selected movie materials could enhance students' language learning process and increase their motivation to learn the target language» (Kaboocha R., 2016, p. 248). Movies assist students both to come across and learn English grammar rules. Moreover, movies sound patterns are accompanied with peculiar factual utterances. «English movies are a better choice because they give learners real-life opportunities to learn English» (Zhaojie Lv., 2023, p. 1111). Many scientists believe that extended context, interesting content, rich visuals, often exaggerated events and actions in the film make students experience feelings and emotions close to those that might arise if they actually found themselves in similar situations (Chen Y., 2015, p. 764; Kaboocha R., 2016, p. 249). «English movies provide authentic materials and diverse language scenarios for the learners so that the learning of English language happens in the real-life environment» (Rao P. S., 2019, p. 433). In addition, movies help in teaching writing, verbal and phonetic skills, vocabulary, grammar as well. We also think that watching movies is a focus on discussing the culture of the country and its people, i.e. consideration of culture through the prism of language and viewing language through the prism of culture.

Aim and Tasks / Мета та завдання. This paper is basically descriptive and explanatory. Its main objective is to highlight the most remarkable pedagogical strategies the teachers use in English classes to motivate students to develop their language skills. The subject of the paper is English movies as the motive putting a communication process in progress, on the one hand, and ultimately involving all four skill modalities (listening, speaking, reading, and writing), on the other hand.

Methods / Методи. There exist many methods for dealing with the issue being discussed. All of them will be described while outlining the theoretical and pedagogical aspects of teaching English through English films. Foreign educators' academic and experimental findings underlay such a description. We use general scientific methods: analysis and synthesis, concretization, generalization, and comparison.

This paper is organized as follows: 1) outlining the connection of movies with the development of students' four language skills; 2) showing the relationship between movies and culture; 3) describing the difficulties in using English films in classes; 4) commenting on various strategies foreign educators use in language classes.

Results / Результати. 1. *The connection of movies with the development of students' four language skills: aims, functions and goals.* This problem has been largely studied and many viable solutions have been found. Thus, a film is seen via three planes with the regard to its basic peculiarities within educational process: firstly, as the motive putting a communication process in progress, on the one hand, and ultimately involving all four skill modalities (listening, speaking, reading, and writing); secondly, as an alive practice («any really well-done film is an «experience» for its viewers-not just a pleasant sound and light diversion» (Morley H. J. & Lawrence M. S., 2006, p. 118)); thirdly, as something fresh in comparison with traditional English classes.

At least two educational aims of the film usage in English tutorials have already been revealed – informational and linguistic (Morley H. J. & Lawrence M. S., 2006, p. 119). The first one is deeply linked with students' motivation to analyze various angles of matters, answers and questions; to be ready with own points of view and manifest them in the language activities. The linguistic purpose is oriented toward alive practice in listening, speaking, reading, and writing. What's more, vocabulary building, grammar and pronunciation are also paid attention to.

Three types of meta-functions movies perform have been explained: ideational, interpersonal and textual (Andersson S., Björnsson J., 2019, p. 6). The essence of ideational meta-function is movies representing certain world aspects. The interpersonal meta-function constitutes movies constructing relationships via communication. Textual meta-function outlines movies arrangement due to conventions adjoining them (Andersson S., Björnsson J., 2019, p. 6).

Listening. Such goals as concentration, directed listening, note-taking, and answering aural comprehension questions are put in English lessons (Morley H. J. & Lawrence M. S., 2006, p. 119). Both teachers and students should experience the pronunciation and intonation patterns in the authentic environment (Chen Y., 2015, p. 764). «There is a positive association between watching English movies and enhanced listening skills» (Murshidi G. A., 2020, p. 443).

Speaking. Students are encouraged to take part in class discussion and be ready with short speeches. Personal viewpoints and summary discussions are also motivated. Various forms of smart discussing, agreeing and disagreeing are preferable. «Repetition of conversation can aid in verbal skills. As verbal skills require multiword phrases compared to written language, it's good to memorize small phrases which can aid in improving verbal skills» (Alluri P., 2018, p. 148).

Writing. Students are directed to unite the movie content, structure and logic, adding their own associations and reasonings by specific writing assignments. They are advised to use new words and phrases. «The writing assignments range from simple to complex» (Alluri P., 2018, p. 148; Morley H. J. & Lawrence M. S., 2006, p. 120). Watching a movie can enable students to memorize some idioms (Chen Y., 2015, p. 764).

Reading. The aim is to supply students with some short contemporary reports / essays (magazine or newspaper) corresponding the information given in the film. Vocabulary can be supplemented and broadened. A teacher may draw a distinction between methods of organization. The ultimate goal is to give practice without teaching reading (Morley H. J. & Lawrence M. S., 2006, p. 120).

2. *The relationship between movies and culture.* It is worth stating that film has distinctive supremacy in presenting the culture of the country it depicts. Through its setting, students have the opportunity to visualize the remote geographical conditions, customs and traditions, and new characters. Moreover, national and family values, morals and beliefs, behavioral or legal systems, housing, clothing, food, and various attitudes towards the world are indicated in the film (Chen Y., 2015, p. 764; Sánchez-Auñón E., 2023, p. 3). For instance, «The Crown», directed by P. Morgan, introduces the British monarchy, Queen Elizabeth II, the convergence between women and power, politics and human rights, values related to national traditions, a divinity representation of humans control, etc. (García J. M. R., 2022; Cobo E. R., 2021). «The Peter Morgan series is not only the most significant cultural representation of the British monarchy to date, it has also become the central prism through which people view the royal institution and the individuals within it» (Staples L., 2023, November 16).

We can't but agree with the thought that English movies have plentiful intercultural values providing remarkable basics for students' development of critical thinking skills and linguistic diversities as well (Rao P. S., 2019, p. 434). «Watching movies does not only enhance English language skills but also it introduces them to the new innovations, cultures and practices» (Walay A., 2022, p. 49). When students survey all above aspects of the target culture via movies, they identify parallels and contrasts within their own society. It makes them more responsive and keen on their mother country cultural characteristics (Sánchez-Auñón E., 2023, p. 3). If students have problems in understanding the culture, lifestyle, and history of a language, it can cause false impressions and uneasy situations while communicating (Andersson S. & Björnsson J., 2019, p. 14).

3. *The difficulties in using English films in classes.* Recent developments in teaching English via movies have led to the conclusion teachers come across a number of problems while taking up this activity. Summarizing all difficulties English educators face, we intend to outline them succinctly.

Thus, the troubles are as follows: 1) arranging a proper time for students to take pleasure in watching a whole movie as it can last for two or three hours; besides, further discussion of the film may require more time (Chen Y., 2015, p. 765); 2) choosing a suitable movie as students have different levels of English knowledge and likings as well (Walay A., 2022, p. 53); in addition, the theme of the lesson and the content material of the English movie must coincide in a way (Andersson S. & Björnsson J., 2019, p. 15; Rao P. S., 2019, p. 435; Zhaojie Lv., 2023, p. 1114); special attention should be paid to improper and specific sites closely tied with cruelty, intimate relations, violation, killing, etc.; 3) uncertainty that all students will accept the film as an educational goal, not just as an ordinary film (Chen Y., 2015, p. 765); 4) a teacher's careful preparation of materials within before-watching, while-watching and after-watching activities: before-watching tasks must relieve language difficulties in perceiving video text and understanding its content, whereas after-watching tasks proposed by the teacher should arouse and maintain students' interest in discussing the video material (Andersson S. & Björnsson J., 2019, p. 13); 5) a teacher's readiness to face the situation of some students' having already seen the film; in this case, students can discuss specific details, issues raised in the video, or help other students understand its context; 6) a teacher's preparedness to be accused of wasting students' time, so all assignments must be accompanied by a wide variety of new expressions to learn and promote effective foreign language communication.

In spite of the difficulties teachers face when teaching English via movies we share P.S. Rao's point of view that «EFL English teachers have the responsibility of capturing their students' undivided attention by strategically incorporating English-language films into the classroom curriculum» (Rao P. S., 2019, p. 435). We realize that educators all over the world implement numerous approaches, strategies and tasks in English classes according to the set goals. «Each teacher has strategies and techniques to integrate movies into their classroom» (Rahman T., Islam Ms. S. & Rahman M. M., 2023, p. 8). The most prominent are worth paying attention to.

4. *Various strategies foreign educators use in English classes.* Widely considered to be a good way of mastering English skills, teaching via watching movies can be multifaceted. Many English teachers agree that the use of films in English classes is a kind of challenge to the traditional way of teaching a

foreign language (Chen Y., 2015; Kabooha R., 2016; Yasuhiro I., 2016; Zhaojie Lv., 2023).

A lot of approaches have been put forward to describe and analyze the effectiveness of using movies in the language classroom. The educators have had their own and specific visions of the issue. It should be stated that movies are seen as «an effective educational tool» (Zhaojie Lv., 2023, p. 1111), «not made to be teaching material first of all» (Yasuhiro I., 2016, p. 2), «a tool in a multimodal teaching context» (Andersson S., Björnsson J., 2019, p. 5), «a highly motivating pedagogical tool for EFL students» (Sánchez-Auñón E., 2023, p. 3), «pedagogical tool in learning the English language» (Walay A., 2022, p. 42), «part of language teaching» (Alluri P., 2018, p. 148), «a big part of learning and teaching» (Zhaojie Lv., 2023, p. 1112), «more valuable teaching tools to teach English in a natural way» (Rao P. S., 2019, p. 431), «a contemporary tool in language instruction» (Zhaojie Lv., 2023, p. 1114), «a useful tool» (Murshidi G. A., 2020, p. 442; Zhaojie Lv., 2023, p. 1113), «a means of making connections between theoretical concepts and real-world examples» (Walay A., 2022, p. 40), «an enjoyable source of input and language acquisition» (Kalra R., 2017, p. 290), «an ideal way to engage students in doing array of tasks in a second language learning classroom» (Goldstein B. & Driver, P., 2014, p. 13).

Hence, films incorporate a large number of captivating English expressions. Furthermore, some movies have much common with conversational discourse not being found in writing or popular English textbooks (Yasuhiro I., 2016, p. 2). Besides, «students tend to recall information better when a movie is used as an educational tool because they experience movies as less monotonous than using a textbook» (Pandey S., 2012, p. 330).

After having analyzed the scope of scientific findings we classify all of them according to five fruitful, in our opinion, strategies: attracting attention, authentic, perception, linguistic and confidential ones. They are based on linguistic, pragmatic, discourse, socio-cultural and world competence. Their overall goal is to motivate students and make English learning more effective with students being actively involved in the process; besides, «to get much information of the target language» (Wang Y., 2009, p. 180).

Attracting attention strategy. This strategy is deeply connected with the challenges both teachers and students deal with. But such a confrontation may be softened by using English movies to teach English, according to M. Asumpta and D. Kusumaningrum (Asumpta M. & Kusumaningrum D., 2015, p. 11). This strategy is contrasted to boring and ineffective performing numerous traditional assignments in English classes. Students' success in learning is foremost. To attract students' attention, the teacher should go through several steps: considering the audience and the content of English movie as well; reflecting on the appropriateness between movie and the level of students; observing the relation between movie and the academic syllabus; timing of course and one needed to play the movie; supporting media to play the movie (Asumpta M. & Kusumaningrum D., 2015, p. 13-14; Wang Y., 2009, p. 180). Focusing students' attention is strongly tied with their involving not only in watching movies but also in fulfilling various activities with the regard to this or that film to give and gain several feedbacks in students' listening, speaking, writing, grammar, and vocabulary.

Authentic strategy. This strategy is associated with several didactic tasks at once (within the framework of competency-based approach): 1) expansion of vocabulary; development and improvement of listening skills (along with other types of speech activity); modeling of «immersion» into the language environment (mastering the intonation and tempo of live spoken language, familiarization with live spoken language, idioms, phrasal verbs, dialects and socially limited vocabulary, with the peculiarities of native speakers' speech behaviour), that is, the film allows you to present the process of natural communication between native speakers visually (linguistic competence) (Andersson S. & Björnsson J., 2019, p. 16); 2) familiarity with regional studies information (linguistic and regional studies competence); 3) acquaintance with the cultural characteristics of a particular country; aesthetic development and expansion of the horizon of transnational ideas, experience interpersonal communication (socio-cultural competence) (Chen Y., 2015, p. 765). «The language of movies as a source of language input is characterized by being authentic, which ultimately leads to a more effective second language process» (Alolaywi Y., 2023, p. 2333).

Perceptive strategy. Being «a very powerful tool in second language acquisition» (Kabooha R., 2016, p. 250), this strategy is identified with teacher's intentions and objectives they set on. Students and teachers' comprehension of movies being implemented in the educational process to develop language skills is of central interest (Kabooha R., 2016). Moreover, the exploring students' opinions about the effectiveness of watching movies in English classes attract foreign teachers. Just to find out their attitude towards films in general and their implementation in classes in particular questionnaires and interviews are used as research instruments (Alolaywi Y., 2023, p. 2336; Kabooha R. H., 2016, p. 251). In most findings one can come across not only teachers' questions but students' perceptions too (Alolaywi Y., 2023, p. 2336-2339; Kabooha R. H., 2016, p. 252; Roslim, N., Azizul A. F., Nimehchisalem, V., & Abdullah, M. H. T., 2021, p. 275). Descriptive statistics show students' «positive responses in

exploring movies for language learning» (Roslim, N., Azizul A. F., Nimehchisalem, V., & Abdullah, M. H. T., 2021, p. 278).

Linguistic strategy. This strategy is bound with the various grammatical topics which can be presented in English classes with the help of movies. For instance, the so-called «non-standard» English examples exclusively being found in films, on the one hand, and having not been used in classes by teachers, on the other hand (Yasuhiro I., 2016). I. Yasuhiro confirms that «such examples not only strengthen students' understanding of English but also provide them with more opportunities to obtain a new viewpoint of English. This is indeed a way to make fuller advantage of movies as teaching material» (Yasuhiro I., 2016, p. 3). These «non-standard» English examples «ruin» in a way some morphological standards of the English language (*goose – geese*: this noun plural form pattern complies with the traditional grammar rule, whereas *mongoose – mongooses* does not) and syntactical ones. Such expressions are divided into two groups – «the supporting example (SptEx) and the exceptional example (ExpEx)» (Yasuhiro I., 2016, p. 3). The author is sure that students should come across these two groups of words as they both exist in modern English. Moreover, they begin to reflect on the ExpEx and attempt to find a way to know more about them. The English comparatives and imperatives are also in the focus of investigation. The so-called «mistakes» the main characters of the films make contradict English grammatical rules. Nevertheless, students may see that native speakers sometimes forget how to use them properly being emotionally embarrassed, for example (Yasuhiro I., 2016, p. 5). Thus, it has been deduced that «since these ExpEx are rarely found in general English textbooks, and since the context greatly helps us to understand the scope relation, it can be concluded here that movies have a potential ability to be successful teaching material in class» (Yasuhiro I., 2016, p. 8).

Such grammatical phenomena as tense and aspect can be presented to students «in advance before providing them with abundant authentic input using TV series» (Kim H.-S. & Kim B., 2018, p. 18). The idea is that each tense and aspect type may be learned with regard to its adjoining one in the context for students to comprehend better within their conceptual systems (the communicative language teaching approach). Thus, this experiment is based on the contrast of all nine tense verbal forms to each other (Kim H.-S. & Kim B., 2018, p. 6). It must be mentioned that the participants of the experiment took part in the lecture about the overall English tense and aspect system beforehand. Then the students were «equipped» with some episodes of the films, the individual script exercises, tasks for discussion, and the pre- and post-tests. In addition, a review on students' opinions was carried out to reveal their approval or disapproval with the grammatical activity.

Confidential strategy. The essence of this strategy is to use productive and constructive methods to raise students' confidence in learning English (Wang Y., 2009, p. 179). Thus, the audio-visual approach is noteworthy. It goes along with audio-visual environments prompts, rich contextual setting available, different contexts of films, and students' imitation and dramatization (Wang Y., 2009, p. 180). All mentioned promote students' unforced way of learning, their thinking and broadening the field of knowledge, forcing memory, imagination, creativity and upgrading their intelligence.

The algorithm for building students' confidence consists of the following steps: explanation of the basic words and idioms, forecasting of the title and new vocabulary, outlining the movie key notions of the country and its culture peculiarities, disputing about the topical matters of the film, role-playing, etc. The supreme point in the development of confidence is the way of arranging the tasks all over a movie.

Conclusions / Висновки. The main conclusion that can be drawn is that all theoretical and pedagogical aspects of teaching English through films described in the paper contribute a good motivation for four skill modalities (listening, speaking, reading, and writing), grammar and vocabulary. The objectives the educators set are tested and justified; the feedback is gained as the students according to the results of numerous experiments benefit a lot from communicative activities. Overall, our describing and summarizing the teachers' active use of English movies in classes demonstrate a strong effect of their desire to avoid traditional «reading-translating-performing exercises» triad in spite of a lot of challenges they come across.

The strategies we have outlined (attracting attention, authentic, perceptive, linguistic, confidential) embrace various levels of competence such as linguistic, pragmatic, discourse, socio-cultural and world ones. This fact proves English movies to be a powerful pedagogical tool in teaching the English language.

Future research should further develop and confirm these initial findings by depicting the ways of students' expanding vocabulary, teaching them to disclose hidden meanings of some words, to reveal the context creation of the film and to give some probable interpretations with the reference to «The Crown» TV show, national and family values of the British monarchy being foremost.

References:

- Alluri, P. (2018). Enhancing English language teaching through films in General Foundation Programs. *Arab World English Journal (AWEJ). Proceedings of 1st MEC TESOL Conference 2018*, 146–154. doi: 10.24093/awej/MEC1.11. [in English].
- Alolaywi, Y. (2023). Learning English from movies: an exploratory study. *International Journal of Social Science and Human Research*, 6 (4), 2332–2343. doi: 10.47191/ijsshr/v6-i4-43, Impact factor- 6.686. [in English].
- Andersson, S., & Björnsson, J. (2019). Using movies in English teaching. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1498234/FULLTEXT01.pdf> [in English].
- Asumpta, M., & Kusumaningrum, D. (2015). Using English movie as an attractive strategy to teach senior high school students English as a foreign language. *LLT Journal*, 18 (1), 11–18. [in English].
- Chen, Y. (2015). The application of English movies in English teaching. *Proceedings of the 1st International Conference on Arts, Design and Contemporary Education (ICADCE 2015)*, 764–766. doi: 10.2991/icadce-15.2015.185. [in English].
- Cobo, E. R. (2021). *Netflix's The Crown: impact on the British Royal Family*. Retrieved from: <https://repositorio.comillas.edu/xmlui/bitstream/handle/11531/46840/Emma%20Ramos%20Final%20tfg%20communication.pdf?sequence=1> [in English].
- García, J. M. R. (2022). Power and gender: Antagonist construction in times of «The Crown». *Escribania*, 20 (2), 101–108. [in English].
- Goldstein, B., & Driver, P. (2014). *Language learning with digital video*. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Cambridge University Press [in English].
- Kabooaha, R. H. (2016). Using movies in EFL classrooms: a study conducted at the English language Institute (ELI), King Abdul-Aziz University. *English Language Teaching*, 9 (3), 248–257. doi: 10.5539/elt.v9n3p248. [in English].
- Kalra, R. (2017). The effectiveness of using films in the EFL classroom: a case study conducted at an International University in Thailand. *Arab World English Journal*, 8 (3), 289–301. doi: 10.24093/awej/vol8no3.19. [in English].
- Kim, H.-S., & Kim, B. (2018). Teaching English tense and aspect using the TV series, *Suits* and *The newsroom*. *STEM Journal*, 19 (3), 1–22. doi: 10.16875/stem.2018.19.3.1. [in English].
- Morley, H. J., & Lawrence, M. S. (2006). The use of films in teaching English as a second language. *Language Learning*, 21 (1), 117–135. doi: 10.1111/j.1467-1770.1972.tb00076.x. [in English].
- Murshidi, G. A. (2020). Effectiveness of movies in teaching and learning English as a foreign language at universities in UAE. *Psychology and Education*, 57 (6), 442–450. [in English].
- Pandey, S. (2012). Using popular movies in teaching cross-cultural management. *European Journal of Training and Development*, 36 (2), 329–350. doi: 10.1108/03090591211204779. [in English].
- Rahman, T., Islam, Ms. S., & Rahman, M. M. (2023). Using movies in EFL classrooms: ways to enhance language skills. *Belta Journal*, 6 (1), 1–12. doi: 10.36832/beltaj.2022.0601.06. [in English].
- Rao, P. S. (2019). The impact of English movies on learning English in ESL/EFL classrooms. *Research Journal of English Language and Literature (RJELAL)*, 7 (4), 430–438. doi: 10.33329/rjelal.74.430. [in English].
- Roslim, N., Azizul A. F., Nimehchisalem, V., & Abdullah, M. H. T. (2021). Exploring Movies for Language Teaching and Learning at the Tertiary Level. *Asian Journal of University Education (AJUE)*, 17 (3), 271–280. doi: 10.24191/ajue.v17i3.1452. [in English].
- Sánchez-Auñón, E. et al. (2023). The use of films in the teaching of English as a foreign language: a systematic literature review. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8 (10), 1–17. doi: 10.1186/s40862-022-00183-0. [in English].
- Staples, L. (2023, November 16). How *The Crown* swallowed the Royal Family. *Harper's Bazar*. Retrieved from: <https://www.harpersbazaar.com/culture/film-tv/a45862217/how-the-crown-changed-view-of-royal-family/> [in English].
- Walay, A. (2022). Use of English movies as a pedagogical tool in learning English language. *International Journal of Arts, Sciences and Education*, 3 (2), 39– 56. [in English].
- Wang, Y. (2009). Using films in the multimedia English class. *English Language Teaching*, 2 (1), 179–184 [in English].
- Yasuhiro, I. (2016). A way to utilize movies through exceptional examples of English comparatives and imperatives. *STEM Journal*, 17 (4), 1–20. [in English].
- Zhaojie, Lv. (2023). The Significance of English movies on learning English in EFL classrooms. *The Educational Review*, 7 (8), 1111–1115. doi: 10.26855/er.2023.08.013. [in English].

Дата надходження статті: «25» березня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «18» квітня 2024 р.

Главацька Юлія – доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету, кандидат філологічних наук, доцент

Hlavatska Yuliia – Associate Professor of the Department of Public Administration, Law and Humanities of Kherson State Agrarian and Economic University, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Главацька, Ю. (2024). Навчання англійської мови за допомогою кінофільмів: теоретичний та педагогічний аспекти. *Педагогічний дискурс*, 35, 24–29. doi: 10.31475/ped.dvs.2024.35.04.

Hlavatska, Yu. (2024). Teaching English Through Movies: Theoretical and Pedagogical Aspects. *Pedagogical Discourse*, 35, 24–29. doi: 10.31475/ped.dvs.2024.35.04.

УДК 378.02:372.8 (045)

UDC 378.02:372.8 (045)

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.05](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.05)

ВАЛЕНТИНА КРИЩУК,

кандидат філологічних наук, доцент

*(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

VALENTYNA KRYSHCHUK,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia St., 139)*

ORCID: [0000-0002-5913-7584](https://orcid.org/0000-0002-5913-7584)

ЛЮДМИЛА ПАВЛІШЕНА,

кандидат філологічних наук, доцент

*(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

LIUDMYLA PAVLISHENA,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia St., 139)*

ORCID: [0000-0003-1807-588X](https://orcid.org/0000-0003-1807-588X)

БОГДАН КРИЩУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

*(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

BOGDAN KRYSHCHUK,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia St., 139)*

ORCID: [0000-0002-9999-5356](https://orcid.org/0000-0002-9999-5356)

**Професійна підготовка майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури:
мета, завдання, структура**

**Professional Training of Future Masters – Teachers of Ukrainian Language and Literature:
Purpose, Tasks, Structure**

У статті з'ясовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури на етапі інтеграції України в єдиний Європейський освітній простір, подано основні елементи структури підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Здійснено аналіз праць науковців і законодавчих документів з досліджуваної проблеми. Звернено увагу на те, що інформаційно-змістове, психолого-педагогічне й методико-технологічне забезпечення навчального процесу впливає на ефективність формування професійних компетентностей майбутніх магістрів. Окреслено та охарактеризовано суперечності, що виникають у процесі підготовки магістрів, представлено шляхи їх подолання. Для реалізації мети та завдань статті використано такі загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція і дедукція, систематизація й узагальнення, аналіз літературних джерел, нормативно-правових актів, порівняльний аналіз. Розкрито мету, цілі, орієнтацію та акцент освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), що реалізується в освітньому процесі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Виокремлено загальні, фахові та професійні компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою. На основі аналізу навчального плану та освітньої програми визначено базові принципи організації підготовки магістрів української мови і літератури, подано перелік освітніх компонентів та обсяг програми в кредитах ECTS. Досліджено різні аспекти професійної підготовки учителів-словесників: навчальну та виховну діяльність, організацію дослідницької та самостійної роботи, проведення різних видів практики. Уточнено зміст та основні завдання навчальної та виробничої практики, проаналізовано особливості організації самостійної роботи

магістрантів, її види, форми, принципи та оптимальні умови якісного виконання поставлених завдань. Акцентовано на невід'ємній складовій підготовки висококваліфікованих учителів української мови і літератури – виконанні кваліфікаційної (магістерської) роботи (з актуальної проблеми освітньої сфери); з'ясовано мету, завдання та вимоги до процедури захисту кваліфікаційних робіт. Наголошено на потребі у розширенні меж філологічних знань і ознайомленні майбутніх учителів української мови і літератури з новими мовознавчими і літературознавчими дослідженнями. Авторське бачення сучасної підготовки майбутніх учителів-словесників ґрунтується на впровадженні компетентнісного підходу до навчання магістрантів. Для реалізації головного завдання освітньої-професійної програми – підготовки висококваліфікованих учителів української мови і літератури визначено ключові компетентності: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, професійні. Майбутні дослідження у цьому напрямі охоплюють різні аспекти змістового компонента професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, а також виокремлення та дослідження найбільш оптимальних методів, прийомів і форм виконання різних видів навчальної, виховної, дослідницької і самостійної роботи магістрантів.

Ключові слова: професійна підготовка, освітній рівень магістра, учителі української мови і літератури, компетентність, нормативно-правова база, освітня програма підготовки, освітні компоненти професійної підготовки, практична підготовка.

The peculiarities of professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature at the stage of Ukraine's integration into the unified European educational space have been elucidated, the main elements of the structure of training of the applicants for the second (master's) degree of higher education have been presented in the article. The works of scientists and legislative documents on the investigated problem has been analyzed. The attention has been drawn to the fact that the informational and content, psychological and pedagogical, methodological and technological support of the educational process affects the effectiveness of the formation of professional competencies of future masters. The contradictions that arise in the process of training masters have been outlined and characterized and the ways to overcome them have been presented. The following general scientific methods have been used to implement the purpose and objectives of the article: analysis, synthesis, induction and deduction, systematization and generalization, analysis of literary sources, regulations and legal acts, and comparative analysis. The purpose, goals, orientation and emphasis of the educational and professional program "Secondary Education (Ukrainian Language and Literature)" of the second (master's) degree of higher education in the specialty 014.01 Secondary Education (Ukrainian Language and Literature), which is implemented in the educational process of Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy, have been revealed. The general and professional competencies, which are provided by the educational and professional program, have been highlighted. The basic principles of organizing the training of masters of Ukrainian language and literature based on the analysis of the curriculum and the educational program have been determined, the list of educational components and the volume of the program in ECTS credits have been presented. Various aspects of the professional training of lexicography teachers have been studied: teaching and educative activities, organization of research and independent work, conducting various types of practice. The content and main tasks of educational and industrial practice have been clarified, the peculiarities of organizing the independent work of master's students, its types, forms, principles and optimal conditions for the qualitative performing of assigned tasks have been analyzed. Emphasis is placed on an integral component of training highly qualified teachers of Ukrainian language and literature – the performance of qualification (master's) thesis (on a current problem of the educational sphere); the purpose, tasks and requirements for the procedure for defending qualification works have been clarified. The necessity on expanding the boundaries of philological knowledge and familiarizing future teachers of Ukrainian language and literature with new linguistic and literary studies have been emphasized. The author's vision of the modern training of future lexicography teachers is based on the introducing of a competency-based approach to teaching master's students. In order to implementing the main task of the educational and professional program – training of highly qualified teachers of the Ukrainian language and literature – the key competencies have been identified: social and personal, general scientific, instrumental, professional. Future research in this direction covers various aspects of the content component of professional training of future teachers of Ukrainian language and literature, as well as the identification and research of the most optimal methods, techniques and forms of performing various types of educational, educative, researching and independent work of master's students.

Keywords: professional training, master's degree, teachers of Ukrainian language and literature, competence, regulatory framework, educational program of training, educational components of professional training, practical training.

Вступ / Introduction. Розвиток системи освіти України на сучасному етапі потребує впровадження в процес підготовки майбутніх фахівців інноваційних методів і технологій навчання, які спрямовані на забезпечення формування конкурентоспроможного компетентного фахівця. Важливою ланкою цього процесу є підготовка фахівців в умовах магістратури, або ж проходження магістерських програм. Окрім того, магістратура є ключовим етапом підготовки висококваліфікованих учителів профільної школи та закладів фахової передвищої освіти.

Здійснення підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови та літератури зумовлено необхідністю реалізації завдань освітньої політики України в контексті Європейської інтеграції. Враховуючи актуальність розбудови системи освіти на етапі інтеграції України в єдиний європейський освітній простір, зростають вимоги до рівня знань, умінь і навичок здобувачів освіти, сформованості в них компетентностей, що відображені в Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України, Концепції розвитку педагогічної освіти та ін. нормативно-правових освітніх актах.

Сьогодні низка науковців досліджують проблематику професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури в закладах вищої освіти, аналізуючи різні аспекти такої підготовки – навчальна та виховна діяльність, організація наукової роботи, практична підготовка, історичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури тощо. З огляду на це, варто звернути увагу на праці таких науковців, як-от: Г. Сердюк – проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею (Сердюк Г., 2023), Л. Пасічник – провідні тенденції підготовки вчителів української мови та літератури (середина 50-х рр. ХХ ст.) (Пасічник Л., 2020), Т. Григоренко – професійна підготовка вчителів української мови і літератури до використання освітянських електронних ресурсів в умовах освітньо-комунікативного простору закладів вищої освіти (Григоренко Т., 2023), Т. Бондар – важливість підготовки майбутніх учителів української мови та літератури в міжкультурному середовищі (Бондар Т., 2022), Л. Семеновська та К. Савенко – теоретичні основи підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до етнокультурної діяльності (Семеновська Л., Савенко К., 2021) та ін.

Погоджуємось із думкою М. Супрун, що основними компонентами освітнього процесу, які визначають спрямованість професійної підготовки магістрів за спеціальністю, є завдання, зміст, методи, прийоми, засоби, форми навчання, методи стимулювання навчальної діяльності і контролю за її ефективністю (Супрун М., 2011, с. 34). За твердженням Г. Сомбаманії, ефективність формування професіоналізму майбутніх магістрів залежить від якості інформаційно-змістового, психолого-педагогічного й методико-технологічного забезпечення їхньої підготовки в магістратурі (Сомбаманія Г., 2009, с. 169). Важливим для нашого дослідження є наукова позиція О. Семеног про те, що «сьогодні у процесі підготовки студентів існує низка проблем та необхідність розв'язання суперечностей між соціокультурними перетвореннями в Україні і традиційною системою професійної підготовки вчителів української мови і літератури; соціальними потребами оновлення складових системи професійної підготовки з урахуванням вимог компетентісно-орієнтованого підходу до змісту середньої освіти, науковим обґрунтуванням окремих аспектів підготовки студентів-філологів і недостатньою дослідженістю загальнотеоретичних і методичних основ фахової підготовки майбутніх учителів української мови і літератури; потребами загальноосвітніх навчальних закладів у вихованні високодуховного, культуромовного вчителя і недостатнім відображенням соціокультурної складової в лінгвістичній, літературознавчій, психолого-педагогічній, методичній підготовці майбутніх учителів-словесників» (Семеног О., 2005, с. 30).

На думку І. Середи, для технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів потрібно використовувати наступні сучасні технології: телекомунікаційні, інформаційно-комунікаційні, інтерактивні, проектні та ін., адже це є однією з основних умов отримання інформації, і професійного розвитку майбутнього фахівця (Середа І., 2015, с. 90).

Дослідниця досвіду європейських країн щодо професійної підготовки викладачів вищої школи в магістратурі О. Проценко робить висновок про те, що впровадження магістерських програм підготовки майбутніх викладачів вищого навчального закладу в країнах Європи відрізняється способами прийому абітурієнтів на навчання, проте переважно орієнтується на практичний складник підготовки фахівців, розвиток у них творчості, самостійності, вмінь самоосвітньої діяльності, а також навчання протягом життя та постійного професійного розвитку (Проценко О., 2015, с. 245).

Аналізуючи джерельну базу щодо розвитку дослідницької компетентності учителів-словесників Г. Сердюк наголошує на важливості дослідницько орієнтованої парадигми професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (Сердюк Г., 2023, с. 115).

Таким чином, загалом в теорії та практиці вищої освіти України накопичено значний позитивний досвід, який може слугувати міцним підґрунтям для здійснення фахової підготовки

майбутніх магістрів, зокрема і майбутніх учителів-словесників. Тому на сьогодні постає важлива проблема розкриття мети, змісту та структури підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури в процесі їх професійного навчання у закладах вищої освіти.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є розкриття мети, завдань та структури професійної підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури.

Methods / Методи. З метою розкриття предмету дослідження використано низку загальнонаукових методів: аналіз, синтез, індукція і дедукція, систематизація й узагальнення, а також аналіз літературних джерел, нормативно-правових актів, порівняльного аналізу.

Результати / Results. На сучасному етапі професійну підготовку майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури здійснюють і класичні університети, і педагогічні університети, інститути, академії. Зокрема, готують фахівців в межах предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

На думку Т. Григоренко, удосконалення професійної підготовки вчителя української мови і літератури потребує виважених педагогічних дій та розв'язання актуальних організаційно-педагогічних завдань в умовах освітньо-комунікативного середовища. Для удосконалення змісту освіти необхідно використовувати сучасні теоретичні і практичні напрацювання щодо розвитку ораторських (комунікативних) здібностей здобувачів освіти, інноваційні освітні технології, форми організації навчальної діяльності, розробляти і впроваджувати спеціальні курси з розвитку комунікативних компетентностей. Викладачам і науковцям потрібно вивчати і розв'язувати комунікативно-педагогічні проблеми, збільшувати та підвищувати якість педагогічних досліджень та навчально-методичних розробок щодо розвитку комунікативних умінь і навичок, поглиблювати співпрацю з зарубіжними колегами, пропонувати здобувачам освіти професійно орієнтовані комунікативні завдання, розробляти й впроваджувати спеціалізовані мультимедійні технології – відеокурси, інтернет-ресурси, форуми, соціальні мережі, хмарні технології тощо, залучати студентів до активної комунікативної діяльності в позанавчальний час, до отримання різних видів інформальної освіти (Григоренко Т., 2023, с. 175).

Науковець Н. Юрійчук стверджує про те, що «професійна підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей можлива лише за умови наближення навчання у закладах вищої освіти до реальної професійної діяльності, адже становлення вчителя визначається не лише глибокими знаннями, а й удосконаленням його професійних умінь і навичок у практичній діяльності» (Юрійчук Н., 2016, с. 82).

На думку Т. Бондар, професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури, спрямована на формування у них міжкультурної компетентності, що забезпечить готовність до професійної діяльності в умовах міжкультурного середовища, базуючись на досвіді зарубіжних країн та інституцій двомовної освіти Закарпаття (Бондар Т., 2022, с. 9).

Науковець С. Жила стверджує, що організаційні форми навчальної діяльності у вищій школі розвиваються повільно і через консервативність та інерційність освітньої системи, а ще постійний брак коштів соціальні замовлення суспільства й індивідуальні потреби (інтереси, цінності) студентів не забезпечуються на достатньому рівні (Жила С., 2023, с. 25).

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (Про вищу освіту, 2014) (2014 р.), другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття здобувачами вищої освіти відповідних фахових компетентностей, необхідних при виконанні професійних завдань.

Сьомий кваліфікаційний рівень Національної рамки кваліфікацій (Національна рамка кваліфікацій, 2011) передбачає наявність в магістрів умінь розв'язувати складні задачі, проводити дослідження, здійснювати інновації, а також передбачає наявність спеціалізованих концептуальних знань, набутих у процесі навчання і професійної діяльності, навичок мислити критично, діяти автономно і відповідально в складних і непередбачуваних умовах, застосовувати нові підходи і прогнозувати результати педагогічної діяльності.

Наразі заклади вищої освіти у зв'язку із відсутністю Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти розробляють власні освітньо-професійні програми підготовки магістрів – майбутніх учителів української мови і літератури. З огляду на це, розкриємо досліджуваний предмет на основі Освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), що реалізується в освітньому процесі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Метою освітньо-професійної програми є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців (учителів/викладачів української мови і літератури), які володіють ґрунтовними знаннями та компетентностями з педагогіки та психології, української мови і літератури, методики їх викладання і здатні розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері

середньої та фахової передвищої освіти, продовжувати навчання з високим ступенем самостійності, інтегруватися у вітчизняний та європейський освітній простір.

Цілями освітньо-професійної програми є підготовка вчителів української мови та літератури, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої та фахової передвищої освіти, здатних до проведення досліджень та/або здійснення інновацій в контексті педагогічної спеціальності, розуміння актуальних мовознавчих, літературознавчих проблем та методики навчання української мови та літератури, навичок самостійно набувати нових знань впродовж життя, критично їх переосмислювати та застосовувати в процесі професійної діяльності.

Освітньо-професійна програма орієнтована на здобуття магістрантами ґрунтовних знань, формування вмій і навичок професійної діяльності, компетентностей для успішної діяльності в сфері навчання української мови і літератури, на розвиток їхньої здатності вирішувати стандартні та нестандартні завдання в професійній педагогічній діяльності, а також підготовку фахівців, які володіють методологією проведення наукових досліджень.

Особливості освітньо-професійної програми полягають у тому, що вона передбачає інтеграцію практичної педагогічної та філологічної підготовки майбутніх учителів/викладачів української мови і літератури в закладах фахової передвищої та загальної середньої освіти, що забезпечується достатнім обсягом навчальної та виробничої практик, теорії мовознавчих та літературознавчих дисциплін, новітніх методик навчання української мови і літератури та їх переосмислення в процесі підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи. Акцент на застосуванні набутих і генеруванні нових знань на основі сучасних досягнень педагогічної та філологічної науки.

Відповідно до освітньо-професійної програми у магістрантів формуються загальні компетентності (soft skills):

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
2. Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.
3. Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати якість виконуваних робіт.
4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.
5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.
6. Здатність розробляти й презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.
7. Здатність здійснювати науково-педагогічні дослідження, прогнозувати та презентувати їх результати (Проект Стандарту вищої освіти..., 2023).
8. Здатність володіти іноземною мовою, що вивчається, в усній та письмовій формі на рівні, достатньому для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

Окрім того, реалізація завдань освітньо-професійної програми передбачає формування фахових компетентностей, спільних для всіх предметних спеціальностей:

1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.
2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності.
3. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.
4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.
5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.
6. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.
7. Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.
8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності (Проект Стандарту вищої освіти..., 2023).

Освітньо-професійна програма передбачає ще й розвиток компетентностей предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література):

1. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, необхідні для професійної та/або інноваційної діяльності.
2. Здатність оперувати методами наукового аналізу та структурування мовного й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методів, прийомів, методик.
3. Здатність застосовувати на практиці знання про принципи, методи та прийоми аналізу художнього тексту.
4. Здатність застосовувати поглиблені знання із літературознавства (загального мовознавства)

для вирішення професійних завдань; вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

5. Здатність використовувати сучасні методи й технології навчання української мови і літератури, доступно транслювати їх у площину навчальних предметів української мови та української літератури з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

6. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і писемній формах, володіти методикою розвитку мовленнєвої компетенції учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

7. Здатність планувати, організовувати, виконувати та презентувати прикладне дослідження з української мови / літератури, застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності (Проект Стандарту вищої освіти..., 2023).

Загалом, керуючись чинним законодавством України, запитами практики та наявними теоретичними дослідженнями проблеми підготовки майбутніх магістрів у закладах вищої освіти, мету професійної підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури розглядаємо в контексті підготовки фахівців нового типу, які сприяють реформуванню загальноосвітньої та вищої школи, створюють оптимальні умови для встановлення всебічно розвиненої особистості, яка вільно орієнтується у стрімкому розвитку інформаційного простору, вміло формує громадянську позицію, здійснює наукові пошуки в галузі філології та педагогіки, володіє сучасними інноваційними педагогічними технологіями викладання та навчання української мови та літератури, а також теоретичними знаннями та практичними вміннями і навичками у сфері літературознавчих та мовознавчих досліджень.

Принципи організації підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури полягають у:

- чіткій визначеності місця і спрямованості магістерської підготовки у системі вищої освіти;
- логічний взаємозв'язок та узгодження зі змістом попереднього освітнього рівня;
- використання наукового підходу до формування змісту професійної підготовки магістрів;
- дослідницько-практична спрямованість навчання;
- використання сучасних досягнень в галузі філології та психолого-педагогічних наук;
- органічне поєднання світового досвіду з національними традиціями;
- забезпечення неперервності навчання на основі особистісно орієнтованого підходу;
- створення можливостей для професійного зростання та самореалізації;
- гнучкість системних зв'язків із роботодавцями та громадськими організаціями, навчальними закладами, державними органами управління освітою;
- зміщення пріоритетів навчання на науково-дослідницьку діяльність, розвиток критичного мислення та творчого потенціалу.

Навчальний план підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури передбачає опанування слухачами магістратури освітніх компонентів загальної підготовки («Філософія освіти», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Методологія наукових досліджень»), освітніх компонентів професійної підготовки («Теорія педагогічної діяльності», «Психологія педагогічної діяльності», «Технології навчання української мови і літератури», «Теорія літератури», «Загальне мовознавство», «Актуальні проблеми сучасної української літературної мови», «Сучасні літературні течії», «Методологія мовознавчих та літературознавчих досліджень»), проходження навчальної та виробничої практик, виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи, а також вибіркові освітні компоненти освітньо-професійної програми (25%). Всього 90 кредитів ECTS.

Обов'язковим складником освітнього процесу є проведення практики, яка виробляє у майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури професійні вміння поєднувати навчальну та науково-дослідницьку діяльність, викладати філологічні предмети й вміло організовувати виховну роботу учнів. Завдання педагогічної практики полягають у забезпеченні конкурентоспроможності вищого навчального закладу на ринку освітніх послуг та підготовки висококваліфікованих фахівців відповідно до умов вищого навчального закладу. Реалізація завдань практики забезпечує підвищення професійної компетентності майбутніх викладачів, удосконалює процес формування їх професійно особистісних якостей.

Важливою складовою системи професійної підготовки вчителя української мови і літератури є практична підготовка. Вона передбачає проведення навчальної та виробничої практики.

Навчальна практика забезпечує підготовку магістрантів до професійної діяльності вчителя-словесника у закладах середньої та фахової передвищої освіти. Вона триває три тижні. Мета практики полягає у забезпеченні студентів практичними знаннями і усвідомлення ними особливостей педагогічної діяльності учителя-словесника. Студенти навчаються організовувати роботу учнів-членів Малої академії наук України, у них формуються вміння застосовувати освітні

платформи у процесі вирішення професійних задач. Магістранти вивчають досвід роботи вчителів-словесників; використовують нові методи та підбирають методичний матеріал для написання магістерської роботи.

Під час навчальної практики здобувачі освіти збирають необхідний матеріал для магістерського дослідження, організують та проводять науково-методичний семінар, спостерігають аудиторні заняття, готують плани-конспекти уроків з української мови і літератури для учнів 10-11 класів ЗЗСО та студентів закладів фахової передвищої освіти, обирають теми та розробляють науковий апарат для дослідницьких робіт учнів, пишуть анотації до наукових статей тощо. Навчальну практику магістранти проходять на базі фахового педагогічного коледжу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Виробнича практика забезпечує підготовку магістрантів до педагогічної діяльності у закладах середньої та фахової передвищої освіти. Метою цього виду практики є оволодіння здобувачами освіти методами проведення навчальної, виховної, позакласної, науково-дослідницької роботи з української мови і літератури під контролем вчителя, класного керівника і методиста. Під час виробничої практики магістранти вивчають напрями діяльності закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти (плани роботи, навчальні програми, календарне планування, навчально-методичні матеріали тощо); вчать розробляти зміст уроків з української мови і літератури у старшій школі, розвивають навички добирати дидактичний матеріал для проведення уроків, обирати оптимальні методи і прийоми роботи; навчаються проводити різні види позакласної та науково-дослідницької роботи з української мови і літератури в старших класах (студентський методичний семінар, заняття гуртка з української мови чи літератури, написання тез виступів на семінарі); готують дипломні роботи до захисту (проводять тестування та анкетування здобувачів освіти, вивчають наукову та методичну літературу, пишуть тези/статті за матеріалами магістерської роботи). Виробничу практику майбутні магістри проходять на базі закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти. Вони самостійно готують і проводять різні види навчальної роботи (8 пробних занять, з них 4 залікових), виховної позаурочної роботи (1 захід), дослідницької роботи (підготовка і проведення методичного семінару, написання тез/статті за матеріалами магістерської роботи, укладання збірника, участь у конференціях). Виробнича практика формує у магістрантів педагогічну майстерність, індивідуальний стиль педагогічної діяльності, виховує стійкий інтерес та потребу в педагогічній самоосвіті. Підсумковою формою контролю за виконанням завдань практики є проведення науково-практичного (методичного) семінару. Матеріали звіту оформляються у вигляді збірника наукових праць слухачів магістратури.

І. Барабаш зазначає, що найважливішими завданнями будь-якого виду педагогічної практики є розвиток професійних компетентностей майбутнього учителя, практичне втілення здобутих знань з фахових предметів і підготовка магістрантів до вирішення різноманітних педагогічних завдань, формування здатності до психологічної адаптації в колективі, вдосконалення умінь спостерігати і аналізувати різні види діяльності учнів, накопичення досвіду самостійної роботи, застосування традиційних та інноваційних методів і технологій, освоєння особливостей організації дослідницької діяльності учителя української мови і літератури, аналіз та узагальнення не лише передового педагогічного досвіду, а й адекватна оцінка власних професійних перспектив, розвиток критичного і творчого мислення, поглиблення інтересу до своєї педагогічної діяльності (Барабаш І., 2014, с. 137–138).

Важливим складником професійної підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури є організація самостійної роботи. Посилення ролі самостійної роботи забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних до самовдосконалення, самоосвіти, професійного зростання. Виконання завдань самостійної роботи дозволяє студентам свідомо оцінювати свою діяльність, дає можливість робити вибір, самореалізуватися. Професійна підготовка магістрів української філології в контексті модернізації вітчизняної освіти передбачає самостійну роботу студента як невід'ємний вид навчального процесу. У програмах підготовки магістрів з навчальних дисциплін усіх циклів визначено кількість годин для самостійної роботи, яка складає не менше третини від загальної кількості годин, що передбачено навчальним планом. Самостійна робота магістрів містить аудиторну та позааудиторну роботу, забезпечує вміння здійснювати пошукову та творчу діяльність, розв'язувати проблемні завдання, висувати гіпотези та формулювати шляхи їх вирішення. Результативними формами організації самостійної роботи є виконання завдань у проектних групах, колективні завдання, творчі звіти тощо. Важливою умовою організації самостійної роботи магістрантів є чіткий інструктаж до виконання, методичне забезпечення, відповідність засобів інформаційних технологій, консультація викладача. Самостійна робота повинна бути систематичною, постійний контроль за її виконанням й оцінювання результатів підвищують мотивацію до виконання. Організація і проведення самостійної роботи магістрів сприяє формуванню їх як висококваліфікованих фахівців, здатних до

компетентної. Відповідальною й творчою роботи зі студентами.

За твердженням В. Олексенко, під час організації самостійної роботи викладачі мають опиратися на такі основні принципи: єдності вимог до проведення занять і виконання самостійної роботи студентів; спрямованості кожного виду самостійної роботи на розвиток конкретних умінь і навичок здобувачів освіти; безперервності, послідовності, систематичності самостійної роботи впродовж навчання магістрантів; доступності завдань і відповідності магістерській програмі; принцип творчого та особистісно орієнтованого підходу до визначення завдань самостійної роботи; дотримання належних умов для її організації (наявність відповідних аудиторій, забезпечення необхідної матеріально-технічної бази, розробка методичного забезпечення, проведення консультацій викладачів тощо); принцип якісного керівництва, контролю та оцінки результатів самостійної роботи (Олексенко В., 2014, с. 309).

Невід'ємною складовою підготовки висококваліфікованих учителів української мови і літератури є виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи (з актуальної проблеми освітньої сфери). Мета підготовки кваліфікаційної роботи полягає в поглибленому вивченні і аналізі наукових джерел щодо однієї з актуальних проблем методики навчання української мови і літератури у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти і створення на цій основі власного дослідження з елементи наукової новизни.

Під час виконання цієї роботи магістранти розвивають власний науковий світогляд, оволодівають необхідними методами наукового дослідження, виконуючи практичні завдання застосовують творче мислення та індивідуальні здібності; поглиблюють знання з педагогічних, філологічних дисциплін та методики навчання української мови і літератури у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти; удосконалюють навички і уміння займатися науково-дослідною діяльністю.

Метою захисту магістерської роботи є підтвердження відповідності науково-педагогічної підготовки випускників рівню, встановленому освітньою характеристикою магістра та системою блоків відповідних змістових модулів. Вважаємо за доцільне для кваліфікаційних (магістерських) робіт і їх захисту визначення обов'язковою вимогою наявність публікацій за темою наукової роботи (не менше двох, одна із яких має бути, до прикладу, участь у конференції за межами навчального закладу), а також оприлюднення робіт на сайті вищого навчального закладу та призначення опонента на захисті, яким може виступати викладач кафедри або аспірант (докторант) закладу вищої освіти.

Досліджуючи особливості підготовки магістрів за спеціальністю «Українська філологія» у Львівському та Вроцлавському університеті, Г. П'ятакова робить висновок про те, що основну увагу класичні зарубіжні та вітчизняні університети звертають на компетентнісний підхід до підготовки майбутніх педагогів-словесників. Тому найважливішим завданням університетів є не лише надання студентам певного обсягу знань, але й розвиток у них необхідних професійних компетентностей. Оновлення системи шкільної та професійної освіти передбачає створення умов для розвитку нового типу навчання і виховання через впровадження компетентнісного підходу (П'ятакова Г., 2011, с. 161).

Для розвитку компетентностей предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) потрібно розширювати межі філологічних знань і ознайомлювати магістрантів з новими мовознавчими і літературознавчими дослідженнями. Поділяємо думку Н. Русаченка про те, що варіативність, особистісна та практична орієнтація навчального процесу зумовлена новими вимогами до вищої школи. Застосування сучасних освітніх технологій, принципів наступності та системності, використання міжпредметних зв'язків та інтеграції – важливі вимоги до професійної підготовки студентів. Тому потрібно впроваджувати в навчальний процес нові спецкурси, орієнтовані на новітні досягнення мовознавства та літературознавства, що, в свою чергу, сприятиме розвитку в магістрантів навичок навчальної і дослідницької роботи, вдосконаленню фахових компетентностей майбутніх учителів-словесників (Русаченко Н., 2015, с. 73–74).

Висновки / Conclusions. Таким чином можна узагальнити, що на сьогодні підготовка майбутніх фахівців на рівні магістратури є досить складним та важливим етапом формування конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. Реалізуючи завдання підготовки майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури варто звертати увагу на принципи організації освітнього процесу та на кінцевий результат – сформованість ключових компетентностей (соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, професійні). Практичний складник вищезазначеної підготовки, а також теоретичні курси та самостійна робота дають змогу повноцінно реалізувати головне завдання – сформованість висококваліфікованого учителя української мови і літератури.

Проведене дослідження не охоплює усі складові порушеної проблеми. Як перспективний напрям досліджень у цій сфері бачимо розкриття змістового компонента професійної підготовки

майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури, а також виокремлення та характеристика найбільш дієвих і оптимальних методів, засобів і форм підготовки вищезначених фахівців у закладах вищої освіти; розкриття ролі та сутності самостійної роботи та практичного складника підготовки для формування висококваліфікованого фахівця – вчителя-словесника, який буде конкурентоспроможним на ринку праці.

Список використаних джерел і літератури:

Барабаш, І. (2014). Формування професійної компетентності студентів-філологів у процесі проходження педагогічної практики (теоретичний аспект). *Проблема підготовки сучасного вчителя*, 9 (Ч. 1), 135–139. [in Ukrainian]

Бондар, Т. (2022). Важливість підготовки майбутніх учителів української мови та літератури в міжкультурному середовищі. *Молодь і ринок*, 5 (203), 6–10. [in Ukrainian]

Григоренко, Т. (2023). Професійна підготовка вчителів української мови і літератури до використання освітніх електронних ресурсів в умовах освітньо-комунікативного простору закладів вищої освіти. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти*. (Монографія.). (с. 161–176). Взято з: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/11339/1/%d0%a2%d0%9a-23-161-176.pdf> [in Ukrainian]

Жила, С. (2023). Літературна екскурсія в системі професійної підготовки вчителів української мови і літератури. *Дидактика*, 4–5, 23–30. [in Ukrainian]

Національна рамка кваліфікацій. (2011). Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 (зі змінами). Взято з: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>. [in Ukrainian]

Олексенко, В. П. (2014). Самостійна робота студента-філолога як складова його професійної підготовки. *Акмеологія-наука XXI століття*, 301–311. [in Ukrainian]

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). (2023). Хмельницький. [in Ukrainian]

Пасічник, Л. (2020). Провідні тенденції підготовки вчителів української мови та літератури (середина 50-х рр. ХХ ст.). *Педагогічні науки*, 90, 16–21. [in Ukrainian]

Про вищу освіту. (2014). Закон України (прийнятий 01.07.2014 р., зі змінами). Взято з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [in Ukrainian]

Проект стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 «Середня освіта» на другому (магістерському) рівні вищої освіти. (2023). (Редакція від 20.03.2023 р.). Взято з: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponue-dogromadskogo-obgovorennya-proekt-standartu-vishchoi-osviti-zi-spetsialnosti-014-serednya-osvita-na-drugomu-magisterskomu-rivni-vishchoi-osviti> [in Ukrainian]

Проценко, О. (2015). Професійна підготовка викладачів вищої школи в магістратурі: досвід європейських країн. *Освітологічний дискурс*, 3 (11), 238–247. [in Ukrainian]

Пятакова, Г. (2011). Особливості підготовки магістрів за спеціальністю «Українська філологія» у Львівському та Вроцлавському університетах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 27, 155–162. [in Ukrainian]

Русаченко, Н. П. (2015). Професійна підготовка майбутніх філологів: концептуальні засади. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1–2 (46–47), 71–74. [in Ukrainian]

Семеновська, Л., & Савенко, К. (2021). Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до етнокультурної діяльності. *Естетика і етика педагогічної дії*, 24, 44–53. [in Ukrainian]

Семенов, О. М. (2005). *Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури*. (Монографія). Суми. [in Ukrainian]

Сердюк, Г. (2023). Проблема розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в наукових дослідженнях. *Інноваційна педагогіка*, 65 (2), 111–116. [in Ukrainian]

Середа, І. В. (2015). Підготовка філологів магістерського рівня в контексті технологічного підходу. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліт*, 43 (47), 89–97. [in Ukrainian]

Сомбаманія, Г. М. (2009). Аналіз практики організації науково-дослідницької підготовки майбутніх магістрів. *Наука і освіта*, 1–2, 169–173. [in Ukrainian]

Супрун, М. В. (2011). Магістратура як форма підготовки високопрофесійних науково-педагогічних кадрів для ВНЗ України. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 7, 33–37. [in Ukrainian]

Юрійчук, Н. (2016). Професійна підготовка майбутнього вчителя української мови та літератури в умовах модернізації вищої освіти в Україні. *Вісник Чернігівського національного університету. Педагогічні науки*, 137, 80–82. [in Ukrainian]

References:

Barabash, I. (2014). Formuvannya profesiinnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv u protsesi prokhodzhennia pedahohichnoi praktyky (teoretichniy aspekt) [Formation of Professional Competence of Philology Students in the Process of Pedagogical Practice (Theoretical Aspect)]. *Problema pidhotovky suchasnoho vchytelia – The Problem of Modern Teacher Training*, 9 (P. 1), 135–139. [in Ukrainian]

Bondar, T. (2022). Vazhlyvist pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy ta literatury v mizhkulturnomu seredovyschi [The Importance of Training Future Teachers of the Ukrainian Language and

- Literature in an Intercultural Environment]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, 5 (203), 6–10. [in Ukrainian]
- Hryhorenko, T.** (2023). Profesiina pidhotovka vchyteliv ukrainskoi movy i literatury do vykorystannia osvitiianskykh elektronnykh resursiv v umovakh osvitno-komunikatyvnoho prostoru zakladiv vyshchoi osvity [Professional Training of Teachers of the Ukrainian Language and Literature for the Use of Educational Electronic Resources in the Conditions of the Educational and Communicative Space of Higher Education Institutions.]. *Innovatsii v suchasni osviti: metodolohiia, tekhnolohiia, dydaktychni ta vykhovni aspekty – Innovations in Modern Education: Methodology, Technology, Didactic and Educational Aspects*. (Monograph). (p. 161–176). Retrieved from: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/11339/1/%d0%a2%d0%9a-23-161-176.pdf> [in Ukrainian]
- Zhyla, S.** (2023). Literaturna ekskursiia v systemi profesiinnoi pidhotovky vchyteliv ukrainskoi movy i literatury [Literary Excursion in the System of Professional Training of Teachers of the Ukrainian Language and Literature]. *Dydaktyka – Didactics*, 4–5, 23–30. [in Ukrainian]
- Natsionalna ramka kvalifikatsii [National Qualifications Framework]*. (2011). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011 r. № 1341 (zi zminamy). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>. [in Ukrainian]
- Oleksenko, V. P.** (2014). Samostiina robota studenta-filoloha yak skladova yoho profesiinnoi pidhotovky [Independent Work of a Philology Student as a Component of His Professional Training]. *Akmeolohiia – nauka XX stolittia – Acmeology – science of the 21st century*, 301–311. [in Ukrainian]
- Osvitno-profesiina prohrama «Serednia osvita (Ukrainska mova i literatura)» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity zi spetsialnosti 014.01 Serednia osvita (Ukrainska mova i literatura) [Educational and Professional Program «Secondary Education (Ukrainian Language and Literature)» of the Second (Master's) Level of Higher Education in the Specialty 014.01 Secondary Education (Ukrainian Language and Literature)]*. (2023). Khmelnytskyi. [in Ukrainian]
- Pasichnyk, L.** (2020). Providni tendentsii pidhotovky vchyteliv ukrainskoi movy ta literatury (seredyna 50-x rr. XX st.) [Leading Trends in the Training of Teachers of the Ukrainian Language and Literature (Mid-50s of the 20th Century)]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences*, 90, 16–21. [in Ukrainian]
- Pro vyshchu osvitu [On Higher Education]*. (2014). Zakon Ukrainy (pryiniaty 01.07.2014 r., zi zminamy). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [in Ukrainian]
- Proiekt standartu vyshchoi osvity zi spetsialnosti 014 «Serednia osvita» na druhomu (mahisterskomu) rivni vyshchoi osvity [Project of the Standard of Higher Education in Specialty 014 «Secondary Education» at the Second (Master's) Level of Higher Education]*. (2023). (Redaktsiia vid 20.03.2023 r.). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponue-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-standartu-vishchoi-osviti-zi-spetsialnosti-014-serednya-osvita-na-drugomu-magisterskomu-rivni-vishchoi-osviti> [in Ukrainian]
- Protsenko, O.** (2015). Profesiina pidhotovka vykladachiv vyshchoi shkoly v mahistraturi: dosvid yevropeiskykh krain [Professional Training of Higher School Teachers in the Master's Degree: Experience of European Countries]. *Osvitolohichnyi dyskurs – Educational Discourse*, 3 (11), 238–247. [in Ukrainian]
- Piatakova, H.** (2011). Osoblyvosti pidhotovky mahistriv za spetsialnistiu «Ukrainska filolohiia» u Lvivskomu ta Vrotslavskomu universytetakh [Peculiarities of Master's Training in the Specialty «Ukrainian Philology» at Lviv and Wroclaw Universities]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna – Bulletin of Lviv University. Pedagogical series*, 27, 155–162. [in Ukrainian]
- Rusachenko, N. P.** (2015). Profesiina pidhotovka maibutnikh filolohiv: kontseptualni zasady [Professional Training of Future Philologists: Conceptual Foundations]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 1–2 (46–47), 71–74. [in Ukrainian]
- Semenovska, L., & Savenko, K.** (2021). Teoretychni osnovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury do etnokulturnoi diialnosti [Theoretical Foundations of Training Future Teachers of the Ukrainian Language and Literature for Ethno-Cultural Activities]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii – Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action*, 24, 44–53. [in Ukrainian]
- Semenoh, O. M.** (2005). *Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury [Professional Training of Future Teachers of Ukrainian Language and Literature]*. (Monograph). Sumy. [in Ukrainian]
- Serdiuk, H.** (2023). Problema rozvytku doslidnytskoi kompetentnosti vchyteliv ukrainskoi movy i literatury v naukovykh doslidzhenniakh [The problem of Developing Research Competence of Teachers of Ukrainian Language and Literature in Scientific Research]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 65 (2), 111–116. [in Ukrainian]
- Sereda, I. V.** (2015). Pidhotovka filolohiv mahisterskoho rivnia v konteksti tekhnolohichnoho pidkhodu [Training of Philologists at the Master's Level in the Context of a Technological Approach]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elit – Problems and Prospects of Formation of National Humanitarian and Technical Elites*, 43 (47), 89–97. [in Ukrainian]
- Sombamaniia, H. M.** (2009). Analiz praktyky orhanizatsii naukovo-doslidnytskoi pidhotovky maibutnikh mahistriv [Analysis of the Practice of Organization of Research Training of Future Masters]. *Nauka i osvita – Science and Education*, 1–2, 169–173. [in Ukrainian]
- Suprun, M. V.** (2011). Mahistratura yak forma pidhotovky vysokoprofesiinykh naukovo-pedahohichnykh kadrov dlia VNZ Ukrainy [Master's Degree as a Form of Training of Highly Professional Scientific and Pedagogical Personnel for Universities of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Scientific Bulletin of Lesia Ukrainka Volyn National University*, 7, 33–37. [in Ukrainian]
- Yuriichuk, N.** (2016). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia ukrainskoi movy ta literatury v umovakh modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini [Professional Training of the Future Teacher of Ukrainian Language and Literature in the Conditions of Modernization of Higher Education in Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho*

natsionalnoho universytetu. *Pedahohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National University. Pedagogical Sciences, 137, 80–82. [in Ukrainian]*

Дата надходження статті: «14» березня 2024 р.
Стаття прийнята до друку: «23» квітня 2024 р.

Кришук Валентина – доцент кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Kryshchuk Valentyna – Assistant Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Павлішена Людмила – завідувач кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Pavlishena Liudmyla – Head of the Department of Ukrainian Language and Literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Кришук Богдан – професор кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Kryshchuk Bogdan – Professor of the Department of Pedagogy of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Кришук, В., Павлішена, Л., & Кришук, Б. (2024). Професійна підготовка майбутніх магістрів – учителів української мови і літератури: мета, завдання, структура. *Педагогічний дискурс, 35, 30–40. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.05.*

Cite this article as:

Kryshchuk, V., Pavlishena, L., & Kryshchuk, B. (2024). Professional Training of Future Masters – Teachers of Ukrainian Language and Literature: Purpose, Tasks, Structure. *Pedagogical Discourse, 35, 30–40. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.05.*

УДК 81'276.6:34(477)

UDC 81'276.6:34(477)

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.06](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.06)

ОЛЬГА ПОДОЛЯНЧУК

кандидат філологічних наук, доцент

*(Україна, Хмельницький, Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, вул. Героїв Майдану, 8)*

OLHA PODOLIANCHUK,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law,
Heroiv Maidanu St., 8)*

ORCID: [0000-0001-7526-9387](https://orcid.org/0000-0001-7526-9387)

Культура мовлення юристів у текстах документів

Speech Culture of Lawyers in the Texts of Documents

У статті розглянуто питання культури мовлення юристів, визначено роль культури мовлення юристів у текстах документів. Культура мовлення є одним із пріоритетів національного відродження української культури загалом, позаяк мова – не лише носій інформації, а й рушій у вирішенні всіх питань та у піднесенні культури і духовності народу. Тому знання української мови та використання у професійній сфері є не лише гарантом взаєморозуміння, а й візитівка юриста, адже грамотність та освіченість юриста, його вміння подати матеріал відповідно до мовних норм і стандартів є запорукою успіху в кожній справі.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня культури мовлення юристів у текстах документів, зокрема: оволодіння літературними нормами сучасної української мови згідно з чинним правописом, формування навичок культури писемної мови, вміння точно, логічно та послідовно, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію, удосконалення комунікативних умінь і навичок мовців та створення текстів документів.

Ключові слова: *мовлення, культура мовлення, культура мовлення юристів, писемне мовлення юристів, тексти документів.*

The article examines the issue of lawyers' speech culture, defines the role of lawyers' speech culture in the texts of documents. The culture of speech is one of the priorities of the national revival of Ukrainian culture in general, because language is not only a carrier of information, but also a driver in solving all issues and in raising the culture and spirituality of the people. Therefore, knowledge of the Ukrainian language and its use in the professional sphere is not only a guarantee of mutual understanding, but also a lawyer's business card, because the lawyer's literacy and education, his ability to submit material in accordance with language norms and standards are the key to success in every case. Recommendations are offered to improve the level of speaking culture of lawyers in the texts of documents, in particular: mastering the literary norms of the modern Ukrainian language in accordance with the current spelling, forming the skills of the culture of the written language, the ability to accurately, logically and consistently, concisely and expressively, in accordance with the conditions of communication, express one's own opinions, convey the necessary information, improve the communication skills and skills of speakers and create the texts of documents. It is noted that the speech culture of a lawyer in the texts of documents is not only a representative of his linguistic and communicative capabilities, but also a representative of his professional and personal skills and abilities, because the text of the document not only requires compliance with certain rules regarding its drafting, but also knowledge of the norms of the literary language, the ability to use language clichés, clearly and correctly formulate an opinion, accurately and logically present the material, as well as adhere to ethical rules for composing relevant texts.

Keywords: *speech, speech culture, speech culture of lawyers, texts of documents.*

Вступ / Introduction. *Культура мовлення – один із виразників професійних навичок юриста. Одним із завдань на сьогодні є усунення певних мовних стереотипів, що утворилися на основі стереотипного мислення. Висока культура мовлення є запорукою успіху через вміння дотримуватися норм літературної мови, використання виражальних засобів відповідно до стилю, добір відповідних мовних кліше, а найголовніше – формування навичок культури писемної мови, вміння точно, логічно та послідовно, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації*

висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію, удосконалення комунікативних умінь і навичок мовців та створення текстів документів, знання орфографічних, граматичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних і стилістичних літературних норм.

Культура мовлення є одним із пріоритетів національного відродження української культури загалом, позаяк мова – не лише носій інформації, а й рушій у вирішенні всіх питань та у піднесенні культури і духовності народу. Тому знання української мови та використання у професійній сфері є не лише гарантом взаєморозуміння, а й візитівка юриста, адже грамотність та освіченість юриста, його вміння подати матеріал відповідно до мовних норм і стандартів є запорукою успіху в кожній справі. Мовнокультурна освіченість юриста, його уміння спілкуватися згідно з сучасними національними нормами, коректно дискутувати, вербально переконувати гарантують, за даними вчених і практиків, майже у 85 % успіху у професійно-ділових стосунках (Якимчук М.Ю., 2021).

«Культура мовлення має велике національне й соціальне значення: вона забезпечує толерантне спілкування людей, ... сприяє підвищенню загальної культури як окремої людини, так і суспільства в цілому. Тому кожний з нас повинен дбати про свою мовну культуру й вимагати цього від інших» (Якимчук М.Ю., 2021).

Сьогодні питання культури мовлення юриста активно досліджують І. Грицай та І. Царьова (Царьова І. В., & Грицай І. О., 2017) [7], Ю. Короткова (Короткова Ю. М., 2019), М. Якимчук (Якимчук М. Ю., 2021) та ін. Проблеми формування та вдосконалення культури мовлення майбутніх спеціалістів завжди цікавила вчених та науковців, тому варто зазначити, що цим питанням у різні часи також займалися О. Біляев, В. Виноградова, І. Зимня, А. Коваль, Т. Окуневич, Н. Руколянська (Біляев О., 1984; Руколянська Н. В., 2015) та ін.

Однак ми хочемо акцентувати увагу на культурі мовлення юриста саме в текстах документів, оскільки офіційно-діловий стиль є безпосереднім репрезентантом сфери діяльності юриста.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті полягає в окресленні питання культури мовлення юриста в текстах документів, визначенні ролі культури мовлення юристів у текстах документів та визначенні рекомендацій щодо підвищення рівня культури мовлення юристів у текстах документів.

Methods / Методи. Для розкриття теми дослідження використано загальнонаукові методи наукового пошуку (аналіз, синтез, систематизація й узагальнення), а також застосовано аналіз науково-педагогічної літератури для з'ясування поглядів науковців на досліджувану проблему.

Результати / Results. Писемна сфера спілкування, зокрема офіційно-діловий стиль, є основою спілкування та вираження думки юристів, тому питання культури мовлення юриста в текстах документів є надзвичайно важливим та потребує розгляду. Опанування писемної культури мовлення юриста ґрунтується та визначенні таких показників, як: правильність, точність, повнота, доречність, чистота, логічність, змістовність та багатство.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (Про інформацію..., 1992). Тому дуже важливо дотримуватися такого показника, як правильність та точність. Юридична сила документа – це «властивість службового документа, надана чинним законодавством, яка є підставою для вирішення правових питань, здійснювати правове регулювання і управлінські функції» (ДСТУ 2732-2023..., 2024). Повнота, точність та правильність тісно взаємопов'язані. Саме від них залежить якість документа, а відтак – і писемна культура мовлення, а значить – і професійність юриста.

М. Якимчук у статті «Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста» стверджує, що «... суспільне життя потребує від фахівця вільного володіння державною мовою в усній та писемній формах, багатства словникового запасу, готовності до продуктивного спілкування з різними категоріями громадян, адже це не лише показник загальної культури особистості юриста, але й запорука його професійного успіху» (Якимчук М.Ю., 2021).

Ми цілком підтримуємо думку науковиці. Однак зауважимо, що поряд з цим культура мовлення юриста залежить у сукупності і від володіння комунікативними якісними ознаками культури мовлення, і від знання вимог офіційно-ділового стилю.

Точність мовлення залежить від рівня знань юриста, від його активного словникового запасу, вміння використовувати мовні закони та логіку викладу думки. В офіційно-діловому стилі точність реалізується на лексичному рівні, адже репрезентує слововживання у спектрі відповідної галузі чи певного виду документа.

Правильність тісно пов'язана із точністю і передбачає неухильне дотримання норм сучасної української мови та знань щодо створення документів.

Логічність передбачає внутрішню єдність тексту документа та передбачає логічно правильне мовлення юриста в текстах документа. Варто зважати на дотримання як предметної, так і

понятійної логічності, які полягають у єдності смислових зв'язків і відношень одиниць мови із зв'язками об'єктивної реальності та відображають семантику структури викладу думки.

Змістовність у текстах документів репрезентується крізь призму чіпкості, достовірності, своєчасності та точності тексту. Мова йде не лише про добірку відповідного матеріалу, а й правильне вживання мовних норм та використання засобів відповідного стилю.

Доречність тісно пов'язана зі змістовністю, адже ґрунтується на добові мовних засобів відповідно до стилю, характеру та орієнтованості на споживача інформації. Мова йде про доцільне використання мовних засобів для досягнення стильової та інформаційної відповідності.

Багатство мовлення визначає великий обсяг активного словникового запасу юриста та вміння ним послуговуватися.

Чистота залежить від правильності, адже чисте мовлення не може бути з порушенням мовних норм. Саме чистота і визначатиме довершеність культури мовлення юриста поряд з іншими комунікативними ознаками культури мовлення в нерозривній єдності, комплексно та цілісно.

Комунікативні ознаки культури мовлення утворюють цілісну матрицю культури писемного мовлення юриста.

Зважаючи на роль та значення культури мовлення юриста в текстах документів, вважаємо за необхідне запропонувати рекомендації щодо підвищення рівня культури мовлення юристів у текстах документів, зокрема:

– оволодіння літературними нормами сучасної української мови згідно з чинним правописом. Саме знання і дотримання мовних норм створює належні умови для впевненості і невимушеності в реалізації професійних навичок та забезпечать високий рівень культури мовлення. Також знання норм уможливить свідоме, цілеспрямоване та майстерне використання мовних засобів залежно від типу документа, мети й обставин спілкування тощо. Саме з оволодіння мовними нормами і розпочинається формування і становлення професіограми юриста, адже засвоєння норм сучасної української літературної мови є конгломератом знань, умінь і навичок становлення і розвитку культури мовлення юриста – як в писемному, так і в усному мовленні. Однак в межах нашого дослідження зупинимося на культурі писемного мовлення;

– формування навичок культури писемної мови, вміння точно, логічно та послідовно, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію. Саме ці навички формують культуру мовлення, рівень володіння мовленнєвою культурою, вміння застосовувати мовні норми та послуговуватися винятково вищим рівнем – літературною мовою. Якщо фахівець добре володіє усім спектром матеріалу у своїй галузі, однак не може грамотно реалізувати свої думки в писемній формі, то і не може правильно та повноцінно донести інформацію до інших, демонструє невміння її повноцінно сприймати (Руколяньська Н.В., 2015). Справжній фахівець повинен дбати про якісне мовлення. А воно може бути таким за умови дотримання комунікативних якісних ознак культури мовлення – точності, правильності, доступності, змістовності, логічності, чистоти й багатства. По суті, ці комунікативні якісні ознаки культури мовлення і є складником фахової мови юриста, незалежно від напрямку чи специфіки його діяльності. Відтак і професійні навички юриста, й ефективність його діяльності залежать від вміння грамотно викласти свої думки, оскільки мова є не тільки засобом спілкування, але й інструментом налагодження зв'язків, ведення полемік, дискусій тощо, демонструє власну культуру і рівень освіченості, а відтак є безпосереднім засобом впливу на інших;

– удосконалення комунікативних умінь і навичок мовців та створення текстів документів. Саме системний характер використання писемної комунікації в професійній сфері, обмін досвідом спрямовані на плідний позитивний результат. Саме такі навички уможливають формування культури мислення та мовлення юриста, створять повну систематизовану базу особистісних теоретичних та практичних знань та умінь. Адже юристу не лише потрібно знати вимоги до того чи того документа, а й володіти композиційною стрункністю документа, що визначається не лише розміщенням реквізитів відповідно до вимог, а й розташуванням певного матеріалу, послідовністю викладу його змісту, добором відповідних мовних кліше, а також від характеру і обсягу матеріалу, які містяться в документі.

Для реалізації викладених вище рекомендацій щодо підвищення рівня культури мовлення юристів необхідно під час навчального процесу в першу чергу як викладачам, так і студентам свідомо ставитися до вибору слова, стежити за культурою мовлення, контролювати вживання слів, не боятися заглядати у словник, поповнювати як пасивний, так і активний словниковий запас, читати як професійну, так і художню літературу, постійно користуватися різними спеціальними енциклопедичними і термінологічними словниками, набувати практики публічних виступів із фахової тематики, говорити тільки тоді, коли є що сказати. Саме це підвищить інтелектуальний рівень особистості і віддзеркалюватиметься у мовленні;

Висновки / Conclusions. Зважаючи на вищезазначене, цілком логічно стверджувати, що культура мовлення юриста в текстах документів є не лише репрезентантом його мовно-комунікативних можливостей, а й репрезентантом його професійно-особистісних навичок та умінь, адже текст документа не тільки вимагає дотримання певних правил щодо його складання, а й знання норм літературної мови, вміння використовувати мовні кліше, чітко і правильно формулювати думку, точно та логічно подавати матеріал, а також дотримуватись етичних правил щодо складання відповідних текстів

У ході нашого дослідження ми запропонували рекомендації щодо підвищення рівня культури мовлення юристів у текстах документів, зокрема:

- оволодіння літературними нормами сучасної української мови згідно з чинним правописом;
- формування навичок культури писемної мови, вміння точно, логічно та послідовно, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію;

- удосконалення комунікативних умінь і навичок мовців та створення текстів документів.

Перспективами подальшого дослідження може бути мовна, мовленнєва та комунікативна компетенція як основа професійного усного та писемного мовлення юриста, а також етичні аспекти мовлення юриста у різних сферах діяльності як показник високого професіоналізму.

Список використаних джерел і літератури:

Біляєв, О. М. (1984). Білінгвізм і питання інтерференції в мовленні учнів. *Українська мова і література в школі, 1*, 41–49. [in Ukrainian]

ДСТУ 2732-2023. Діловодство і архівна справа. Терміни та визначення понять. Національний стандарт. (2023). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0121774-23#Text> [in Ukrainian]

Короткова, Ю. М. (2019). Поняття і структура культури мовлення юриста. *Правовий часопис Донбасу, 2* (67), 142–149. [in Ukrainian]

Подоланчук, О. (2022). Грамотність як запорука успіху студента та інвестиції в його майбутнє. *Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації. Тези V міжн. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21–22 січня 2022 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова.* [in Ukrainian]

Про інформацію. (1992). Закон України від 02.10.1992 р. (зі змінами). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> [in Ukrainian]

Руколянська, Н. В. (2015). Формування культури фахового мовлення майбутніх правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 42*, 268–275. [in Ukrainian]

Царьова, І. В., & Грицай, І. О. (2017). *Культура професійного мовлення юриста.* Київ: «ХайТек Прес». [in Ukrainian]

Якимчук, М. Ю. (2021). Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право», 1* (23). [in Ukrainian]

References:

Biliaiev, O. M. (1984). Bilinhvizm i pytannia interferentsii v movlenni uchniv [Bilingualism and the Issue of Interference in Students' Speech]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian Language and Literature in School, 1*, 41–49. [in Ukrainian]

DSTU 2732-2023. Dilovodstvo i arkhivna sprava. Terminy ta vyznachennia poniat. Natsionalnyi standart [DSTU 2732-2023. Bookkeeping and Archival Work. Terms and Definitions. National Standard]. (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0121774-23#Text> [in Ukrainian]

Korotkova, Yu. M. (2019). Poniattia i struktura kultury movlennia yurysta [Concept and Structure of Speech Culture of a Lawyer]. *Pravovyi chasopys Donbasu – Donbas Legal Journal, 2* (67), 142–149. [in Ukrainian]

Podolianchuk, O. (2022). Hramotnist yak zaporuka uspiikhu studenta ta investytzii v yoho maibutnie [Literacy as a Guarantee of a Student's Success and an Investment in His Future]. *Stratehichni napriamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy v umovakh hlobalizatsii – Strategic Directions of Socio-Economic Development of the State in the Conditions of Globalization. Proceedings of the V international scientific and practical conference* (Khmelnyskyi, 21–22 January 2022). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava imeni Leonida Yuzkova. [in Ukrainian]

Pro informatsiiu [On Information]. (1992). Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 r. (zi zminamy). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> [in Ukrainian]

Rukolianska, N. V. (2015). Formuvannia kultury fakhovoho movlennia maibutnikh pravnykiv [Formation of Professional Speech Culture of Future Lawyers]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Creative Personality Formation in Higher and Secondary Schools, 42*, 268–275. [in Ukrainian]

Tsarova, I. V., & Hrytsai, I. O. (2017). *Kultura profesiinoho movlennia yurysta [The Culture of Professional Speaking of a Lawyer].* Kyiv: «KhaiTek Pres». [in Ukrainian]

Yakymchuk, M. Yu. (2021). Kultura movlennia yak zasib rozvytku komunikatyvnykh kompetentnostei yurysta [Speech Culture as a Means of Developing a Lawyer's Communicative Competence]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii». Seria «Pravo» – Journal of the National University «Ostroh Academy».* Series «Law», 1 (23). [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «02» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «30» квітня 2024 р.

Подольнчук Ольга – доцент кафедри мовознавства, старший науковий співробітник науково-редакційного відділу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат філологічних наук, доцент

Podolianchuk Olha – Assistant Professor of the Department of Linguistics, Senior Researcher of the Scientific and Editorial Department of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Подольнчук, О. (2024). Культура мовлення юристів у текстах документів. *Педагогічний дискурс*, 35, 41–45. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.06](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.06).

Cite this article as:

Podolianchuk, O. (2024). Speech Culture of Lawyers in the Texts of Documents. *Pedagogical Discourse*, 35, 41–45. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.06](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.06).

УДК 37.013+378:398.1 (045)
UDC 37.013+378:398.1 (045)
DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.07](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.07)

ВІТАЛІЙ АЧКАН,
доктор педагогічних наук, професор
(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2)
VITALIY ACHKAN,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
(Ukraine, Ternopil, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Maksym Kryvonis St., 2)
ORCID: [0000-0001-8669-6202](https://orcid.org/0000-0001-8669-6202)

НАДІЯ ПРОЦИК,
аспірантка
(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2)
NADIYA PROTSYK,
Graduate Student
(Ukraine, Ternopil, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Maksym Kryvonis St., 2)
ORCID: [0009-0001-6197-4955](https://orcid.org/0009-0001-6197-4955)

Задачі орієнтовані на розвиток креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики

Tasks for Developing Creative Thinking in Pupils and Students Through Mathematics Learning

У статті розглядаються питання розвитку креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики за допомогою спеціально орієнтованих на це завдань. У дослідженні представлено розробку системи креативно орієнтованих задач – Richзадач. Richзадачі поділені на відкриті та інтегративні. Відповідно відкриті задачі поділені на задачі-проблемні ситуації, задачі з відкритим закінченням, пошуково-дослідницькі задачі. До інтегративних віднесено задачі, розв'язування яких сприяє встановленню в учнів змістового та понятійного зв'язку між окремими розділами шкільної математики, систематизації, узагальненню знань, розвитку креативного мислення; які виникли поза межами математики, але їх розв'язування потребує використання математичних методів; розв'язування яких сприяє встановленню у студентів зв'язків між елементарною математикою та дисциплінами вищої математики, які вивчаються паралельно або будуть вивчатися у майбутньому (математичним аналізом, лінійною алгеброю тощо). Аналіз відповідей студентів на питання фігурального тесту креативності Торренса дають підстави зробити висновок про ефективність методики використання креативно орієнтованих задач.

Ключові слова: Rich задачі, креативне мислення, елементарна математика, відкриті та інтегративні задачі.

This article addresses the development of creative thinking in pupils and students during mathematics instruction through the use of specially designed tasks. The purpose of the article is to highlight the types of mathematical problems that should be used for the development of creative thinking of pupils and students, to check their effectiveness in the process of teaching mathematics. The study presents a system of creatively oriented tasks known as «Rich tasks». These tasks are categorized into open and integrative tasks. Open tasks are further divided into problem situations, open-ended tasks, and research tasks. Integrative tasks include those that help students establish content and conceptual connections between different sections of school mathematics, systematize and generalize knowledge, and foster creative thinking. Additionally, integrative tasks encompass problems originating outside of mathematics but requiring mathematical methods for their solutions, as well as tasks that help students connect elementary mathematics with higher-level mathematical disciplines (such as mathematical analysis and linear algebra) studied concurrently or in the future. The analysis of students' responses to Torrance's Figural Test of Creativity supports the conclusion that the methodology of using creatively oriented tasks is effective. It was concluded that for the development of creative

thinking of pupils and students in the process of learning mathematics, it is advisable to use Rich tasks. The main types of Rich tasks include open and integrative tasks. For the development of creative thinking of pupils and students, it is advisable to use such types of open-ended tasks as problem-situation tasks, open-ended tasks and search-research tasks. Also, in the process of teaching mathematics to pupils and students, it is advisable to use such types of integrative problems as problems, the solution of which helps students to understand the content and conceptual connection between separate sections of school mathematics, problems that arose outside the boundaries of mathematics, but their solution requires use of mathematical methods. And for students, it is advisable to offer this type of integrative problems as problems, the solution of which contributes to the establishment of connections between elementary mathematics and the disciplines of higher mathematics. As the results of the experimental study showed, the students' activity of recognizing, classifying, solving and creating from open and integrative Richtasks positively contributed to the development of the ability to analyze, compare, pose a problem, generate new ideas, classify, draw conclusions, establish relationships between elementary and separate sections higher mathematics, flexibility and originality.

Keywords: *Rich tasks, creative thinking, elementary mathematics, open tasks, integrative tasks.*

Вступ / Introduction. Як зауважено у World Class Standards for Preparing Teachers of Mathematics (Schmidt W., Burroughs N., & Cogan L., 2011) та Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти (Професійний стандарт вчителя..., 2023) розвиток креативного мислення є однією із необхідних складових підготовки вчителя математики. Креативність як одну із важливих особистісних якостей учнів виділяється у Концепції Нової української школи (Концепція «Нова українська школа»..., 2016). Одним із ключових засобів розвитку такого мислення у процесі навчання математики є задачі.

Як слушно зазначають R. Noreen and A. Rana (Noreen R., & Rana A. M. K., 2019) формування та розвиток ключових якостей особистості (до яких відноситься і креативне мислення) у процесі навчання математики має відбуватись на основі діяльнісного підходу до навчання. Висновки науковців підтверджують, що саме цілеспрямована і організована діяльність студентів у процесі навчання дозволяє формувати у них необхідні якості. Основним засобом і основою змісту навчання математики як у вищій, так і у загальній середній школі є задачі. То ж постає питання щодо класифікації та виокремлення тих типів задач, що орієнтовані на розвиток креативного мислення учнів та студентів.

Проблемі формування та розвитку креативного мислення осіб різного віку присвячені розвідки А. І. Бабак та С. Є. Вольянської (Бабак А. І., & Вольянська С. Є., 2021), які розглянули загальні теоретичні аспекти формування креативного мислення студентів, окремі шляхи процесу формування (зокрема через проведення онлайн круглих столів).

Методичні аспекти розвитку креативного мислення у процесі навчання математики розглядалися у дослідженнях М. П. Болотіної, О. В. Івашиної (Болотіна М. П., & Івашина О. В., 2023), О. С. Чашечнікової (Чашечнікова О. С., 2011) та ін. М. П. Болотіна та О. В. Івашина (Болотіна М. П., & Івашина О. В., 2023) розглянули теоретичні та методичні аспекти розвитку креативного мислення учнів початкових класів. О. С. Чашечнікова (Чашечнікова О. С., 2011) запропонувала методику розвитку творчої особистості старшокласників у процесі навчання математики.

Задачі з математики як засіб розвитку креативного мислення були предметом дослідження В. В. Ачкана, К. В. Власенко (Ачкан В. В., & Власенко К. В., 2020), Є. А. Колесник (Колесник Є. А., 2013), Л. А. Благодир (Благодир Л. А., 2015), R. Noreen та A. Rana (Noreen R., & Rana A. M. K., 2019), A. Kajander et al. (Kajander A., Manuel D., & Sriraman B., 2016). В. В. Ачкан та К. В. Власенко (Ачкан В. В., & Власенко К. В., 2020) розглянули задачний підхід до розвитку креативного мислення студентів у процесі навчання елементарної математики. Є. А. Колесник (Колесник Є. А., 2013) обґрунтовує доцільність розв'язування математичних задач різними способами як одного із шляхів розвитку творчого мислення студентів під час вивчення елементарної математики Л. А. Благодир (Благодир Л. А., 2015) розглянула методику розвитку творчого мислення учнів на уроках математики через розв'язування задач певних видів (зокрема, задач із недостатньою кількістю даних або задач із надлишковими даними). R. Noreen та A. Rana (Noreen R., & Rana A. M. K., 2019) обґрунтовували важливість системного добору математичних задач, у процесі розв'язування яких мають формуватись компоненти креативного мислення. A. Kajander et al. (Kajander A., Manuel D., & Sriraman B., 2016) наголошують на необхідності створення спеціальної системи задач у процесі навчання математики, орієнтованих на розвиток креативного мислення. У той же час питання систематизації та створення класифікації задач з математики, орієнтованих на розвиток креативного мислення учнів та студентів потребують додаткового дослідження.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є виділення видів математичних задач, які доцільно використовувати для розвитку креативного мислення учнів та студентів, перевірка їх ефективності у процесі навчання математики.

Методи / Methods. Теоретичні: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, систематизація узагальнення, моделювання. Емпіричні: цілеспрямовані спостереження, опитування, статистичне опрацювання результатів опитування.

Результати / Results. Під креативним мисленням розуміємо мислення, спрямоване на створення незвичайних ідей, відхилення від традиційних схем діяльності, швидке вирішення проблемної ситуації.

Ми поділяємо думку K. Vlasenko et al. (Vlasenko K., Achkan V., Chumak O., Lovianova I., & Armash T., 2023) щодо основних компонентів креативного мислення:

- здатність до виявлення та постановки проблеми;
- спроможність генерувати значну кількість ідей;
- гнучкість – можливість продукувати різні ідеї;
- оригінальність – здатність відповідати нестандартно;
- спроможність удосконалювати предмет, додавати деталі (Бабак А. І., & Вольянська С. Є., 2021).

Одним із ключових засобів навчання математики є задачі.

Науковці наводять різні підходи до класифікації математичних задач. Наприклад, З. І. Слєпкань (Слєпкань З. І., 2006) пропонувала класифікувати задачі в залежності від того, що вимагають зробити: задачі на обчислення, на доведення, на побудову і на дослідження. L. Gojak (Gojak L., 2013) поділила задачі на:

- Exercise – задачу, що є алгоритмічною, учні добре знають спосіб її розв'язування;
- Storyproblem – проблемна задача, яка може бути використана для введення нового поняття або для використання відомого способу у новій невідомій ситуації;
- Richtask – задача, яка не має алгоритмічного способу розв'язування, вимагає від учнів мислити абстрактно, нестандартно, креативно.

Ми поділяємо думку L. Gojak (Gojak L., 2013), що найбільш ефективним для розвитку креативного мислення є саме Richtask.

Під Rich задачами з математики будемо розуміти задачі, які надають учневі (студентові) можливість «відкрити» нові математичні правила (поняття, закономірності), діяти нестандартно, розвивати креативне мислення.

До основних видів Rich задач з математики відносимо відкриті та інтегративні задачі. Зупинимось на кожному із видів цих задач детальніше.

Під відкритою задачею будемо розуміти задачу, що має невизначену умову (наявність надлишкових даних або їх недостатність) або має декілька розв'язків у залежності від інтерпретації умови.

До основних видів відкритих задач відносимо задачі-проблемні ситуації, задачі з відкритим закінченням, пошуково-дослідницькі задачі.

Під час розв'язування задачі-проблемної ситуації учні (студенти) мають обрати математичний апарат і правильно його застосувати для вирішення певної проблеми.

Розв'язуючи задачу з відкритим закінченням учні (студенти) мають додати певну умову (умови) до наявних умов, сформулювати задачу та розв'язати її.

Використання пошуково-дослідницьких задач передбачає виокремлення учнем (студентом) видів задач, прийомів їх розв'язування та використання цих прийомів.

Під інтегративною задачею розуміємо задачу, яка сприяє інтеграції знань учнів (студентів) із розділів шкільної математики та (або) математики, що викладається у вищій школі.

До основних видів інтегративних задач для учнів вважаємо за доцільне віднести задачі:

- розв'язування яких сприяє встановленню в учнів змістового та понятійного зв'язку між окремими розділами шкільної математики (наприклад, між алгеброю та геометрією), систематизації, узагальненню знань, розвитку креативного мислення;
- які виникли поза межами математики, але їх розв'язування потребує використання математичних методів.

Для студентів вважаємо за доцільне виділити ще один вид задач, розв'язування яких сприяє встановленню у студентів зв'язків між елементарною математикою та дисциплінами вищої математики, які вивчаються паралельно або будуть вивчатися у майбутньому (математичним аналізом, лінійною алгеброю, математичною логікою тощо).

Вважаємо за доцільне виокремити три рівні відкритих та інтегративних задач кожного виду. Початковий, середній та високий. Три рівні складності, по-перше, передбачають, сформованість на різному рівні математичних компетентностей; по-друге, орієнтовані на формування різної

кількості компонентів креативного мислення. На першому рівні задачі, спрямовані на розвиток переважно одного (іноді двох) компонентів, на другому рівні задачі, спрямовані на розвиток як мінімум двох компонентів, на третьому задачі, спрямовані на розвиток переважно трьох та більше компонентів.

Наведемо приклади відкритих задач для учнів закладів загальної середньої освіти та відповідних компонентів креативного мислення учнів.

Таблиця 1

Вид відкритої задачі	Приклад задачі	Компоненти креативного мислення, які формуються у процесі її розв'язування
Задача-проблемна ситуація	На нескінченній шаховій дошці на двох сусідніх діагональних клітинках стоять два білі офіцери. Яка частина дошки при цьому знаходиться під ударом цих офіцерів?	Здатності до виявлення та постановки проблеми, оригінальність.
Задача із відкритим закінченням	Бічні сторони прямокутної трапеції дорівнюють 11 м та 7 м. Створіть 3 задачі різних рівнів складності, використовуючи ці умови (додавати можна не більше однієї умови).	Здатності генерувати значну кількість ідей, гнучкість.
Пошуково-дослідницькі задачі	На основі аналізу шкільних підручників з математики (алгебри та початків аналізу) виокремте прийоми розв'язування тригонометричних рівнянь та нерівностей, орієнтовні основи діяльності з використання цих прийомів. До кожного виділеного прийому наведіть приклад рівняння (нерівності), за допомогою якого він розв'язується.	Спроможність удосконалювати предмет, додавати деталі.

Наведемо приклади відкритих задач для студентів з курсу елементарної математики та відповідних компонентів креативного мислення студентів.

Таблиця 2

Вид відкритої задачі	Приклад задачі	Компоненти креативного мислення, які формуються у процесі її розв'язування
Задача-проблемна ситуація	Чи можна розрізати рівнобедрений трикутник на однакові п'ятикутники? Відповідь обґрунтуйте.	Здатності до виявлення та постановки проблеми, гнучкість, оригінальність.
Задача із відкритим закінченням	У пряму призму, сторони якої дорівнюють 8, 9 та 10 м. вписано кулю. Створіть не менше трьох задач різних рівнів складності, використовуючи ці умови (додавати можна не більше двох умов). Розділіть задачі за рівнями складності.	Здатності генерувати значну кількість ідей, гнучкість, оригінальність, спроможність удосконалювати предмет, додавати деталі
Пошуково-дослідницькі задачі	Класифікуйте види задач з теми «Тригонометрія», наведіть основні методи (способи) розв'язування задач за двома із запропонованих Вами видів, до кожного методу наведіть по одному прикладу.	Здатність до виявлення та постановки проблеми, спроможність удосконалювати предмет, додавати деталі.

Наведемо приклади інтегративних задач для учнів закладів загальної середньої освіти та відповідних компонентів креативного мислення.

Таблиця 3

Вид відкритої задачі	Приклад задачі	Компоненти креативного мислення, які формуються у процесі її розв'язування
Задачі, розв'язування яких сприяє усвідомленню студентами змістового та понятійного зв'язку між окремими розділами шкільної математики	Знайти площу гострокутного трикутника, якщо дві його сторони дорівнюють 2 см і 3 см, а квадрат косинуса кута між ними дорівнює $\frac{1}{4}$.	Здатність до виявлення та постановки проблем; гнучкість.
Задачі, які виникли поза межами математики, але їх розв'язування потребує використання математичних методів.	Вік старих дерев'яних речей можна приблизно визначити за питомою активністю ізотопу ^{14}C в них. Скільки років тому було зрублене дерево, яке пішло на виготовлення шафи, якщо питома масова активність вуглецю (A) у ньому становить $\frac{3}{4}$ від питомої масової активності дерева, що росте (A_0), а період напіврозпаду $(T_{1/2})^{14}\text{C}$ дорівнює 5668 років?	Здатність до виявлення та постановки проблеми; гнучкість; оригінальність.

Наведемо приклад інтегративної задачі, розв'язування якої сприяє встановленню у студентів зв'язків між елементарною математикою та дисциплінами вищої математики, які вивчаються паралельно або будуть вивчатися у майбутньому (математичним аналізом, лінійною алгеброю, математичною логікою тощо).

$$\text{Розв'язати рівняння } \sqrt{x-1} + \sqrt{9-x} = x^2 - 10x + 29.$$

Експериментальна перевірка розробленої системи Rich задач здійснювалась у 2022–2024 рр. у курсі елементарної математики Бердянського державного педагогічного університету та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

На початку експерименту учасники випадковим чином були розподілені на контрольну (КГ) та експериментальну групу (ЕГ). В контрольній групі 23 студенти вивчали курс елементарної математики із використанням традиційних задач. В експериментальній групі 24 студенти вивчали елементарну математику із використанням як традиційних, так і Rich задач.

Для підтвердження однорідності груп на початку експерименту використовувався опитувальник Д. Джонсона (Яншина Т. А., 2013) та тест Торренса (Torrance E. P., 1972). Тест Опитувальник Д. Джонсона (Яншина Т. А., 2013) складається із 50 питань, на які студенти дають відповіді «В основному вірно», «Частково вірно», «Ні», «Не можу вирішити (не знаю)». Максимальний бал, який можуть набрати в опитуванні – 100 балів. Цей опитувальник використовувався, щоб перевірити сформованість таких компонентів творчого мислення як здатність до виявлення та постановки проблеми та спроможність генерувати значну кількість ідей та оригінальність.

Тест Торренса (Torrance E. P., 1972) використовувався для того, щоб перевірити сформованість таких компонентів творчого мислення як оригінальність, гнучкість, спроможність удосконалювати предмет, додавати деталі. У так званій «фігурній формі теста творчого мислення» Торренса (Torrance E. P., 1972) студенти мали виконати три субтести. Під час виконання першого студенти мали нарисувати картинку взявши за основу овал, колір якого обирали самостійно. Під час другого субтесту студентам було необхідно дорисувати десять незакінчених фігур. Під час третього субтесту студенти на основі запропонованих 30 паралельних ліній мали створити 15 рисунків, які не повторюються. Максимальний бал за увесь тести – 70 балів.

Результати опитування студентів відображені на рис. 1.

Рис. 1 Результати опитування та тестування студентів на початку експерименту

Як бачимо, на діаграмі результати опитування студентів за Д. Джонсона (Яншина Т. А., 2013) та тестування за тестом креативності Торренса (Torrance E. P., 1972) майже не відрізняються. Зокрема, різниця за опитувальником становить 1,4 бали або 2,5 % на користь КГ, а різниця за тестом Торренса – 1,2 бали або 2,8 % на користь ЕГ. При цьому за двома компонентами творчого мислення не суттєва перевага була у контрольній групі, а за одним компонентом – у експериментальній.

Студенти КГ вивчали курсу елементарної математики в університетах із використанням традиційних задач. Студенти ЕГ вивчали курс елементарної математики із використанням як традиційних так і Richзадач.

У кінці експерименту студенти також проходили опитування за опитувальником Д. Джонсона (Яншина Т. А., 2013) та тестом креативності Торренса (Torrance E. P., 1972). Результати опитування студентів наведені у табл. 4 та відображені на рис. 2.

Таблиця 4

Результати проходження студентами тесту Торренса наприкінці експерименту

Оригінальність (середній бал)		Гнучкість (середній бал)		Спроможність удосконалювати предмет (середній бал)		Всього	
ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
18,2	12,8	20,9	16,1	20,2	16,3	59,3	45,2

Рис. 2 Результати опитування та тестування студентів наприкінці експерименту

Як бачимо на рис. 2 та у табл. 2 результати відповідей студентів КГ на питання опитувальника Д. Джонсона покращились на 2,6 балів, а у ЕГ на 18,2 бали. Результати проходження тесту креативності Торренсау КГ покращились на 1,3 бали, а у ЕГ на 16,6 бали, при цьому суттєво (на 20-30 %) зросли бали за кожним із трьох компонентів творчого мислення, що перевірявся. Це дозволяє стверджувати про ефективність використання Richзадач як засобу формування ключових компонентів творчого мислення.

Висновки / Conclusions. Для розвитку креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики доцільно використовувати Richзадачі. До основних видів Richзадач відносимо відкриті та інтегративні задачі. Для розвитку креативного мислення учнів та студентів доцільно використовувати такі види відкритих задач як задачі проблемні-ситуації, задачі із відкритим закінченням та пошуково-дослідницькі задачі. Також у процесі навчання математики учнів та студентів доцільно використовувати такі види інтегративних задач як задачі, розв'язування яких сприяє усвідомленню студентами змістового та понятійного зв'язку між окремими розділами шкільної математики, задачі, які виникли поза межами математики, але їх розв'язування потребує використання математичних методів. А для студентів доцільно пропонувати ще й такий вид інтегративних задач як задачі, розв'язування якої сприяє встановленню у студентів зв'язків між елементарною математикою та дисциплінами вищої математики. Як показали результати експериментального навчання діяльність студентів по впізнанню, класифікації, розв'язуванню та створенню із відкритих та інтегративних Richtasks позитивно сприяла розвитку здатностей аналізувати, порівнювати, ставити проблему, генерувати нові ідеї, класифікувати, робити висновки, встановлювати взаємозв'язки елементарної та окремих розділів вищої математики, гнучкості та оригінальності.

Подальші перспективи вбачаємо у розробці методики розвитку креативного мислення школярів та студентів, вивчають розділи вищої математики через роботу із Richtacks.

Список використаних джерел і літератури:

Ачкав, В. В., & Власенко, К. В. (2020). Задачі як засіб розвитку творчих здібностей студентів у процесі навчання елементарної математики. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ-2020»*. Матеріали ІV міжнар. дистан. наук.-метод. конф. (с. 15–17). Суми: ФОП Цьома С. П. [in Ukrainian].

Бабак, А. І., & Волянська, С. Є. (2021). Креативне мислення – ключова компетентність педагога XXI століття. *Теорія та методика навчання та виховання*, 51, 18–22. doi: 10.34142/23128046.2021.51.02 [in Ukrainian].

Благодир, Л. А. (2015). Задачі як засіб розвитку творчого мислення учнів на уроках математики. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс-2015»*. Матеріали ІІ міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 3–4 груд. 2015 р.): [у 3 ч.]. Ч. 1 / упорядн. Чашечникова О.С. Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія» [in Ukrainian].

Болотіна, М. П., & Івашина, О. В. (2023). Формування креативного мислення у молодших школярів на уроках математики. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку*. Матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. (Кременчук, 9 груд. 2022 р.). (с. 33–35). Кременчук: Методичний кабінет. [in Ukrainian].

Колесник, Є. А. (2013). Розвиток творчого мислення майбутнього вчителя математики у процесі розв'язування задач різними способами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (28), 241–247. [in Ukrainian].

Концепція «Нова українська школа». (2016). Затвердж. рішенням Колегії МОН від 27.10.2016 р. № 10. Взято з: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціалісту)». (2020). Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736 від 23.12.2020 р. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>. [in Ukrainian].

Слепкань, З. І. (2006). *Методика навчання математики*. Київ: Вища школа. [in Ukrainian].

Чашечнікова, О. С. (2011). *Створення творчого середовища в умовах диференційованого навчання математики*. (Монографія). Суми: Видавництво ПП Вінниченко М. Д., ФОП Литовченко Є.Б. [in Ukrainian].

Яншина, Т. А. (2013). *Психологічний супровід інтелектуального розвитку обдарованих: діагностика та розвиток особистісних якостей*. Київ. [in Ukrainian].

Gojak, L. (2013). A key to deep understanding: The importance of rich tasks in k-12 mathematics, 2013. Retrieved from: <https://s3.amazonaws.com/ecommerce-prod.mheducation.com/unitas/school/explore/research/reveal-math-rich-tasks-white-paper.pdf> [in English].

Vlasenko, K., Achkan, V. Chumak, O., Lovianova, I., & Armash, T. (2023). Problem-Based Approach to Develop Creative Thinking in Students Majoring in Mathematics at Teacher Training Universities. *Universal Journal of Educational Research*, 8 (7), 2853–2863. [in English].

Kajander, A., Manuel, D., & Sriraman, B. (2016). *Exploring creativity: from the mathematics classroom to the mathematicians' mind*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/324543387_Exploring_Creativity_From_the_mathematics_classroom_to_the_mathematician%27s_mind [in English].

Noreen, R., & Rana, A. M. K. (2019). Activity-Based Teaching versus Traditional Method of Teaching in Mathematics at Elementary Level. *Bulletin of Education and Research*, 41 (2), 145–159. [in English].

Schmidt, W., Burroughs, N., & Cogan, L. (2011). World Class Standards for Preparing Teachers of Mathematics. *Michigan State University Center for the Study of Curriculum & The Education Policy Center*. Retrieved from: <https://education.msu.edu/epc/library/documents/WP37WorldClassStandardsforPreparingTeachersofMathematics.pdf> [in English].

Torrance, E. P. (1972). *Tests de Pensée Créative*. Paris: Centre de Psychologie Appliquée. [in French].

References:

Achkan, V. V., & Vlasenko, K. V. (2020). Zadachi yak zasib rozvytku tvorchykh zdbnostei studentiv u protsesi navchannia elementarnoi matematyky [Tasks as a Means of Developing Students' Creative Abilities in the Process of Teaching Elementary Mathematics]. *Rozvytok intelektualnykh umin i tvorchykh zdbnostei uchniv ta studentiv u protsesi navchannia dystsyplin pryrodnycho-matematychnoho tsykladu «ITM-2020» – Development of Intellectual Skills and Creative Abilities of Students in the Process of Teaching Disciplines of the Natural and Mathematical Cycle «ITM-2020»*. Proceedings of the IV International distance scientific and methodical conference (pp. 15–17). Sumy: FOP Tsoma S. P. [in Ukrainian].

Babak, A. I., & Volianska, S. Ye. (2021). Kreatyvne myslennia – kliuchova kompetentnist pedahoha XX stolittia [Creative Thinking – the Key Competence of a 21st-Century Teacher]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and Methodology of Teaching and Education*, 51, 18–22. doi: 10.34142/23128046.2021.51.02 [in Ukrainian].

Blahodyr, L. A. (2015). Zadachi yak zasib rozvytku tvorchoho myslennia uchniv na urokakh matematyky [Tasks as a Means of Developing Students' Creative Thinking in Mathematics Lessons]. *Rozvytok intelektualnykh umin i tvorchykh zdbnostei uchniv ta studentiv u protsesi navchannia dystsyplin pryrodnycho-matematychnoho tsykladu «ITM*plus-2015» – Development of Intellectual Skills and Creative Abilities of Students in the Process of Teaching Disciplines of the Natural-Mathematical Cycle «ITM*plus-2015»*. Proceedings of the II International scientific and methodical conference (Sumy, 3–4 December, 2015): [in 3 ch.]. Ch. 1 / ed. Chashechnykova O. S. Sumy: vydavnycho-vyrobnyche pidpriemstvo «Mriia» [in Ukrainian].

Bolotina, M. P., & Ivashyna, O. V. (2023). Formuvannia kreatyvnoho myslennia u molodshykh shkoliariv na urokakh matematyky [Formation of Creative Thinking in Primary School Students in Mathematics Lessons]. *Pochatkova osvita: suchasni perspektyvy rozvytku – Primary Education: Modern Development Perspectives*. Proceedings of the III All-Ukrainian scientific and practical conference (Kremenchuk, 9 December, 2022). (pp. 33–35). Kremenchuk: Metodychnyi kabinet. [in Ukrainian].

Kolesnyk, Ye. A. (2013). Rozvytok tvorchoho myslennia maibutnoho vchytelia matematyky u protsesi rozviazuvannia zadach riznymy sposobamy [Development of Future Math Teachers Through Solving Problems by Various Methods]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 2 (28), 241–247. [in Ukrainian].

Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola» [Concept «New Ukrainian School»]. (2016). Decision of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine from October 27, 2016, №10. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiinomy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialistu)». [On Approval of the Professional Standard for the Professions «Primary School Teacher of a General Secondary Education Institution», «Teacher of a General Secondary Education Institution», «Teacher with Primary Education (with a Diploma of Junior Specialist)». (2020). Order of the Ministry of Economic Development, Trade, and Agriculture of Ukraine № 2736 from 23.12.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>. [in Ukrainian].

Sliepkan, Z. I. (2006). *Metodyka navchannia matematyky [Methodology of Teaching Mathematics]*. Kyiv: Vyscha shkola. [in Ukrainian].

Chashechnikova, O. S. (2011). *Stvorennia tvorchoho seredovyscha v umovakh dyferentsiiovanoho navchannia matematyky [Creating a Creative Environment in the Conditions of Differentiated Mathematics Teaching]*. (Monograph). Sumy: Vydavnytstvo PP Vinnychenko M. D., FOP Lytovchenko Ye.B. [in Ukrainian].

Yanshyna, T. A. (2013). *Psykhologichnyi suprovit intelektualnoho rozvytku obdarovanykh: diahnozyka ta rozvytok osobystisnykh yakosti [Psychological Support for the Intellectual Development of the Gifted: Diagnosis and Development of Personal Qualities]*. Kyiv. [in Ukrainian].

Gojak, L. (2013). A key to deep understanding: The importance of rich tasks in k-12 mathematics, 2013. Retrieved from: <https://s3.amazonaws.com/ecommerce-prod.mheducation.com/unitas/school/explore/research/reveal-math-rich-tasks-white-paper.pdf> [in English].

Vlasenko, K., Achkan, V. Chumak, O., Lovianova, I., & Armash, T. (2023). Problem-Based Approach to Develop Creative Thinking in Students Majoring in Mathematics at Teacher Training Universities. *Universal Journal of Educational Research*, 8 (7), 2853–2863. [in English].

Kajander, A., Manuel, D., & Sriraman, B. (2016). *Exploring creativity: from the mathematics classroom to the mathematicians' mind.* Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/324543387_Exploring_Creativity_From_the_mathematics_classroom_to_the_mathematician%27s_mind [in English].

Noreen, R., & Rana, A. M. K. (2019). Activity-Based Teaching versus Traditional Method of Teaching in Mathematics at Elementary Level. *Bulletin of Education and Research*, 41 (2), 145–159. [in English].

Schmidt, W., Burroughs, N., & Cogan, L. (2011). World Class Standards for Preparing Teachers of Mathematics. *Michigan State University Center for the Study of Curriculum & The Education Policy Center*. Retrieved from: <https://education.msu.edu/epc/library/documents/WP37WorldClassStandardsforPreparingTeachersofMathematics.pdf> [in English].

Torrance, E. P. (1972). *Tests de Pensée Créative. Paris: Centre de Psychologie Appliquée.* Paris: Centre de Psychologie Appliquée. [in French].

Дата надходження статті: «05» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «03» травня 2024 р.

Ачкан Віталій – професор кафедри математики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор педагогічних наук, професор
Achkan Vitaliy – Professor of the Department of Mathematics and Methods of its Teaching of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Процик Надія – аспірантка Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Protsyk Nadiia – Graduate Student of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Ачкан, В., & Процик, Н. (2024). Задачі орієнтовані на розвиток креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики. *Педагогічний дискурс*, 35, 46–54. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.07](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.07).

Achkan, V., & Protsyk, N. (2024). Tasks for Developing Creative Thinking in Pupils and Students Through Mathematics Learning. *Pedagogical Discourse*, 35, 46–54. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.07](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.07).

УДК 378:81'243:004.7/9 (045)

UDC 378:81'243:004.7/9 (045)

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.08](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.08)

РУСЛАНА МЕЛЬНИК,

кандидат філологічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Проскурівського підпілля, 139)

RUSLANA MELNYK,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia St., 139

ORCID: [0000-0002-1101-6812](https://orcid.org/0000-0002-1101-6812)

ОКСАНА ГАНДАБУРА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Проскурівського підпілля, 139)

OKSANA HANDABURA,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia St., 139

ORCID: [0000-0002-1119-5072](https://orcid.org/0000-0002-1119-5072)

ЛЮДМИЛА ГЛУШОК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Проскурівського підпілля, 139)

LIUDMYLA HLUSHOK,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia St., 139

ORCID: [0000-0003-2565-2526](https://orcid.org/0000-0003-2565-2526)

Викладання іноземної мови у вищій школі в умовах діджиталізації

Teaching a Foreign Language in Institutions of Higher Education in the Context of Digitalization

У статті досліджується вплив процесу діджиталізації на вивчення іноземних мов в академічному навчальному середовищі. Авторами проаналізовано поняття «діджиталізація», що трактується як поєднання комп'ютерних, електронних, інформаційних, інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій; зацікнено увагу на новітніх цифрових технологіях та запропоновано ефективні шляхи їх використання під час занять з іноземних мов. З'ясовано, що ІКТ-компетентність (компетентність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій) є однією з пріоритетних у підготовці майбутніх фахівців до якісної реалізації професійних послуг в інформаційно-цифровому просторі, яка передбачає, у контексті наукового пошуку, вміння учасників освітнього процесу доцільно використовувати цифрові ресурси під час вивчення іноземних мов; визначено основні складові ІКТ-компетентності, зокрема загальну, діагностичну та предметно-орієнтовану компетентності. Наведено приклади завдань, спрямованих на формування різних типів компетентностей під час навчання іноземної мови із залученням цифрових інструментів та представлено найбільш поширені форми проведення занять з використанням ІКТ.

Підкреслюється, що діджиталізація модернізує процес оволодіння іноземною комунікативною компетентністю, сприяє більш ефективному та поглибленому вивченню змісту навчального матеріалу, оптимізації рівня самоосвіти майбутніх фахівців, забезпечує їх мотивацію та інтеракцію усіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: діджиталізація, інформаційно-комунікаційні технології, цифрова освіта, цифрові технології, іноземна мова, ІКТ-компетентність.

The article examines the influence of the digitalization process on the study of foreign languages in

an academic educational environment. The following methods were used in the study: a review of the scientific and pedagogical literature on the researched problem, which made it possible to describe and detail the conceptual foundations of the study, to systematize and summarize the theoretical and empirical data used to outline the real state of application of digital technologies in teaching foreign languages; analysis of the process and products of activity - examples of tasks aimed at the development of various types of competencies of education seekers with the use of ICT are given; the inductive method, according to which scientific research was carried out in the direction «from the analysis of individual material to generalizations and conclusions», and the theoretical foundations were substantiated in detail and illustrated with practical data. The authors analyzed the concept of «digitalization», which is unification of computer, electronic, information, information and communication and telecommunication technologies; focused attention on the latest digital technologies and proposed effective ways of using them at foreign language classes. It was found that ICT competence is one of the priorities in the preparation of future specialists for the high-quality implementation of professional services in the information and digital space, and which implies, in the context of scientific research, the ability of participants of the educational process to use digital resources appropriately when learning foreign languages; the main constituents of ICT competence are defined: general, diagnostic and subject-oriented competences. Examples of tasks aimed at the formation of various types of competences during foreign language learning with the involvement of digital tools are given, and the most common forms of conducting classes using ICT are presented. It is emphasized that digitization modernizes the process of mastering foreign language communicative competence, contributes to more effective and in-depth study of the content of educational material, optimization of the level of self-education of future specialists, ensures their motivation and interaction of all participants of the educational process.

Keywords: *digitalization, information and communication technologies, digital education, digital technologies, foreign language, ICT competence.*

Вступ / Introduction. Сучасний глобалізований світ є полікультурним та мультлінгвальним, тому володіння іноземними мовами відкриває нові перспективи в міжкультурній комунікації. Однією із тенденцій, яка має сильний вплив у сучасних реаліях міжкультурного спілкування, є діджиталізація. Термін «діджиталізація» з'явився в другій половині ХХ століття та означає розповсюдження та широке використання цифрових технологій у всіх сферах життя, зокрема в освіті. У словниках це поняття тлумачиться як: 1) «інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя шляхом цифрування всього, що можна оцифрувати» (Macmillan dictionary); 2) «адаптація системи, процесу роботи з використанням комп'ютерів та інтернету» (Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus); 3) «процес перетворення даних у цифрову форму, яку можна легко прочитати та обробити за допомогою комп'ютера» (Oxford Learner's Dictionary).

Універсального визначення поняття «діджиталізація» не існує, тому, згідно аналізу науково-педагогічної літератури, під *цифровими технологіями* ми розуміємо об'єднання комп'ютерних, електронних, інформаційних, інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій (Загородня О., & Волох С., 2023).

Діджиталізація освітньої сфери передбачає використання цифрових технологій для модернізації навчального процесу загалом та викладання іноземної мови (далі – ІМ) зокрема: уміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, знаходити найефективніші шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) під час навчального процесу, розуміння смислів аудіовізуальних образів і, як наслідок, більш професійне та впевнене поводження з численними інформаційними потоками, розвиток і формування творчих та іншомовних мовних навичок, комунікативних здібностей, критичного мислення, навичок повного сприйняття, інтерпретації, аналізу, оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою ІКТ (Almajali, Masa'deh & Al-Dmour, 2016; Almajali, Al-Lozi, 2016).

Проблеми цифровізації навчального процесу та її впливу на розвиток необхідних компетентностей у системі вищої освіти знаходять своє відображення в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: О. Андрійчик, В. Биков, Р. Гуревич, О. Загородня, І. Зачепа, М. Кадемія, М. Кузнецова, О. Міщенко, Л. Морська, П. Сердюков, К. Archer, Е. Dinçer, М. Fleming, L. Grant, М. Warschauer та ін.

Критичний огляд робіт, присвячених використанню цифрових технологій у вищій школі, дозволяє зробити такі висновки: використання ІКТ у освітньому процесі надає такі можливості (Zerfaß & Pleil, 2015; Шишкіна М., & Попель М., 2013): підтримка динамічної взаємодії модератора освітнього процесу з суб'єктами освіти; підвищення уважності та активності учасників освітнього процесу; поєднання процесів навчання та оцінювання результатів навчання на різних етапах; облік рівня успішності в цілому та індивідуальних результатів учасників навчального процесу;

вільний вибір реалізації навчального матеріалу з урахуванням запланованої мети навчальної діяльності.

Застосування цифрових технологій покликане виконувати унікальну функцію підготовки майбутнього фахівця до якісної реалізації послуг в інформаційному просторі (Гуревич Р., 2012). Проте варто зазначити, що питання комплексного дослідження використання цифрових технологій при викладанні ІМ для формування компетентностей у майбутніх фахівців потребують детальнішого вивчення, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті – дослідити можливі шляхи використання цифрових технологій для розвитку компетентностей здобувачів освіти на заняттях з ІМ. Завдання – проаналізувати визначення поняття «діджиталізації», схарактеризувати особливості застосування найбільш ефективних цифрових технологій при викладанні ІМ, визначити основні складові ІКТ-компетентності здобувачів освіти, які формуються на заняттях з ІМ.

Методи / Methods. Наше дослідження передбачало використання низки методів: огляд науково-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, що дозволило описати та деталізувати концептуальні основи дослідження, систематизувати та узагальнити теоретичні та емпіричні дані, використані для окреслення реального стану застосування цифрових технологій при викладанні ІМ; аналіз процесу та продуктів діяльності – наведено приклади завдань, спрямованих на розвиток різних видів компетентностей здобувачів освіти з використанням ІКТ; індуктивний метод, згідно з яким науковий пошук здійснювався в напрямку «від аналізу окремого матеріалу до узагальнень та висновків», а теоретичні основи було детально обґрунтовано та проілюстровано практичними даними.

Результати / Results. Внаслідок активної імплементації комп'ютерної техніки та інноваційних мультимедійних засобів, які демонструють значний вплив на зміст діяльності суб'єктів навчального процесу, прогнозованим та безперечним є факт зростання ролі цифрових технологій у процесі навчання (Биков В., 2008, с. 47–48; Dinçer E., 2014, с. 57–59; Dalton & Devitt, 2016), що дозволило ефективно застосовувати їх за наступними векторами навчальної діяльності: використання довідниково-інформаційних та експертних систем за допомогою комп'ютерних технічних засобів для зберігання, пошуку та інтерпретації інформаційних потоків (Кадемія М., 2010; Grant L., 2011).

Прикладним програмним продуктам, які знаходять своє застосування у навчальному процесі, необхідно володіти такими властивостями: максимальною доступністю для усіх суб'єктів процесу навчання; реалізацією численних можливостей ІКТ для трансферу навчальних змістів, тобто текстовими і графічними зображеннями, статичними і динамічними формами, кольоровими і звуковими супроводами; можливістю вибору рівня складності та змісту навчальної інформації; наявністю необхідного переліку сервісних можливостей для оперативного копіювання, зберігання та обробки навчального матеріалу; відкритістю для маніпулювання іншими технічними засобами, що забезпечить адаптацію до реальних умов навчального процесу; відповідністю усім останнім дидактичним вимогам; інтерфейсом доступною мовою, яка використовується в навчальному процесі тощо (Міщенко О., Кузнецова М., & Андрійчик О., 2022; Archer K., & Savage R., 2014).

Основними дидактичними функціями, які можуть бути реалізовані за допомогою цифрових технологій на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти є: комунікативна (активізація процесу спілкування через соціальні мережі, мобільні додатки та телекомунікаційні проекти), когнітивна (цифрові інструменти використовуються як джерело знань, сприяють якісній інформаційній підготовці до навчального процесу), розвивальна (вдосконалення навичок роботи з комп'ютером, активізація пізнавальних інтересів), дослідницька (проведення наукових досліджень за допомогою сучасних ІКТ), тренувальна (самостійна перевірка набутих знань засобами ІКТ), діагностична (перевірка рівня знань, отриманих на будь-якому етапі навчання) тощо, які сприяють розвитку відповідних фахових компетентностей здобувачів освіти під час навчання ІМ (Гуревич Р., 2012; Шишкіна М., & Попель М., 2013).

На основі матеріалу проаналізованих джерел та практичного досвіду пропонуємо перелік найбільш ефективних інструментів цифровізації в контексті досліджуваної проблематики із зазначенням режимів застосування та переваг:

Електронний підручник (використання в режимах online та offline): зручність і мобільність у використанні; обсяг; можливість редагування; візуалізація викладеного матеріалу; підвищення ефективності засвоєння викладеного матеріалу: розвиток предметно-змістового та рефлексивного фрагментів навчальної діяльності.

Мультимедійна презентація (використання в режимах online та offline): інтерактивність, мультимедійність; підвищення інтересу до певної лексичної чи граматичної теми; візуалізація навчального матеріалу; розвиток креативності.

Тестові завдання (використання в режимах online – за допомогою інтерактивної дошки, та

offline – за допомогою комп'ютера): узагальнення вивченого матеріалу, об'єктивність перевірки та оцінювання отриманих результатів.

Віртуальні подорожі (відеосюжети в режимах online та offline): візуалізація певної розмовної теми, розширення кругозору суб'єктів процесу навчання.

Електронна бібліотека (використання в режимі online за посиланням): інтерактивність, оперативність, ефективність доступу до інформаційних ресурсів.

Вебінар (використання в режимі online): дистанційність, інтерактивність, доступність для всіх суб'єктів процесу навчання, економія часу.

Електронна пошта (використання в режимі online): дистанційність, інтерактивність, швидкість обміну інформаційними потоками та документами.

З метою мотивації та активізації навчальної діяльності здобувачів освіти на сучасному занятті з іноземної мови активно застосовуються спеціалізовані навчальні та комп'ютерні програми, сервіси:

- електронна пошта (E-Mail) – один із найбільш популярних та запитаних сервісів;
- мережі Google, Ukr.net – велика кількість веб-сайтів, веб-продуктів, мобільні додатки, поштові програми та блоги тощо;
- YouTube – один із популярних сервісів технології 2.0, безкоштовно доступна служба для роботи з відео-файлами (перегляд, створення та надсилання);
- Skype, Zoom, Adobe Connect, GoogleMeet – канали інтернет-телефонії текстового та відео-з'язку; програмне забезпечення для відеоконференцій;
- PowerPoint, Prezi, Google Slides, Piktochart – програми для створення мультимедійного контенту, які можна демонструвати та коментувати;
- Telegram, Viber, WhatsApp – месенджери, програмне забезпечення для комп'ютерів, смартфонів та планшетів, дозволяють створювати текстові повідомлення, передавати графічні об'єкти, відео-та аудіофайли, а також здійснювати дзвінки;
- Moodle, Google classroom, Edmodo – віртуальні навчальні платформи для організації взаємодії між суб'єктами навчального процесу для комп'ютеризованого навчання;
- Mentimeter, Miro, Quizizz, Canva – інтерактивні платформи для створення презентацій, вікторин та опитування;
- Padlet – віртуальна дошка, де можна розміщувати зображення, текстові повідомлення, завантажувати файли тощо;
- Facebook, Instagram – соціальні мережі, які здійснюють підтримку не лише в обміні інформацією між користувачами, а також надають доступ до всесвітньовідомих стипендіальних програм, освітніх ресурсів тощо;
- Quizlet, Kahoot, Classtime – мобільні додатки, які допомагають запам'ятовувати поняття, визначення, концепти та ін., що формуються заздалегідь та передаються за допомогою мобільних месенджерів суб'єкту чи групі суб'єктів навчального процесу;
- ChatGPT, Claude, Google Gemini – чат-боти зі штучним інтелектом, здатні генерувати відповіді на будь-які теми з різних галузей знань, викликаючи тим самим навколо себе численні дискусії, оскільки виникають побоювання щодо дотримання академічної доброчесності та позбавлення роботи представників певних професій.

Запропонований перелік програм, які можна використовувати на заняттях з іноземної не є вичерпним та не претендує на його закінченість. Цифрова освіта безперервно продукує нові інформаційні технології та способи їх застосування.

Наведемо приклади завдань, що сприятимуть розвитку самостійності, здатності до аналізу, синтезу й узагальнення інформації, формуванню культури спілкування з ІКТ, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення із залученням цифрових технологій:

1. *Створити мультимедійну презентацію з певної теми навчальної програми.* Завдання такого типу сприяє розвитку інтелектуальної, інформаційної та логічної компетентностей, розвиває креативність та дослідницьку функцію, сприяє розвитку компетентностей самоосвіти та саморозвитку.

2. *Здійснити аналіз найбільш вживаних лексичних засобів певного навчального тексту та подати їх переклад через мобільний додаток Quizlet.* Сприяє ефективному запам'ятовуванню лексичного матеріалу.

3. *Підготувати вітальну листівку / запрошення за певною темою.* Розвиває креативність, критичне мислення, навички письма. Сприяє формуванню індивідуального підходу до вирішення поставленого завдання.

4. *Переглянути відео-фільм на YouTube-каналі та зафіксувати певні граматичні явища (модальні дієслова, пасивні конструкції тощо), виписати ключові слова з певної теми, характеризувати головних героїв та висловити своє ставлення до них.* Розвиває

систематичність спостереження з огляду на певну проблематику, критичне мислення, дослідницьку функцію, сприяє мимовільній комунікації, оволодінню граматичним матеріалом індуктивним шляхом.

Обговорення / Discussion. Аналізуючи проведене дослідження, варто зауважити, що ІКТ є універсальним засобом в процесі навчання іноземної мови (Федорук П., 2008, с. 15; Шишкіна М., & Попель М., 2013.). Під час вивчення тих чи інших тем на заняттях з іноземної мови варто передусім визначити ту форму навчальної діяльності, що найбільш ефективно узгоджується з ІКТ. Мова йде про лекції, практичні, лабораторні та семінарські заняття, самостійну роботу, контроль тощо.

Ми вважаємо, що за допомогою ІКТ з'являється можливість найбільш ефективної та якісної реалізації відповідних видів навчальної діяльності. Як узагальнюючий приклад та результат нашого наукового пошуку представляємо найбільш поширені форми проведення занять з іноземної мови з використанням ІКТ:

1. *Читання курсу лекцій з використанням ІКТ*, які потребують застосування цифрових ресурсів та інструментів. Особливої актуальності такі лекції набувають у дистанційній освіті (Шевченко В., 2008, с. 12).

2. *Проведення практичних і семінарських занять з використанням мультимедійних систем, низки програм підтримки навчального процесу, інформаційно-довідкових систем та мобільних додатків*, що стимулюють дослідницький інтерес та розвиток креативного підходу до їх виконання (Биков В., 2008, с. 50; Галіч Т., 2010, с. 145–147).

3. *Контрольні перевірки набутих знань й умінь з використанням засобів цифрових технологій* можуть здійснюватися під час заліків, іспитів, захисту курсових і дипломних робіт. ІКТ сприяють ефективній реалізації усіх видів контролю: поточного, тематичного, рубіжного, підсумкового (Федорук П., 2008, с. 17).

4. *Проведення наукових і методичних семінарів, і конференцій*, які спрямовані на підвищення наукової та професійної кваліфікації з використанням ІКТ (on-line і off-line технологій, AudioConferencing, VideoConferencing, телеконференцій) (Кадемія М., 2010, с. 22; Almajali D., Masa'deh R., & Al-Dmour R., 2016, с. 40–42).

5. *Самостійне/дистанційне вивчення ІМ* здобувачами освіти з використанням засобів цифрових технологій (Федорук П., 2008, с. 17–18; Almajali D., Masa'deh R., & Al-Dmour R., 2016, с. 222).

Серед усіх компетентностей здобувачів освіти ІКТ-компетентність позиціонується як одна з провідних. Вона передбачає здатність ефективно та доцільно використовувати ІКТ як в процесі навчання, так і в процесі повсякденної комунікації і містить три основні складові, які є відповідниками окремим видам діяльності: *загальну, діагностичну та предметно-орієнтовану* компетентності.

Загальна компетентність передбачає здатність та вміння застосовувати ІКТ з метою забезпечення успішного вивчення ІМ, створюючи мультимедійний контент або ж різні документи, діаграми, таблиці, презентації, власні відео-огляди, використовуючи мережу Інтернет, віртуальні класи, локальні мережі, інтерактивні дошки тощо.

Діагностична компетентність демонструє здатність до аналізу результатів навчального процесу з ІМ (моніторинг, діагностування, електронне тестування, прогнозування).

Предметно-орієнтована компетентність свідчить про вміння доцільно застосовувати ІКТ на заняттях з ІМ, поєднуючи готові електронні продукти зі змістом та тематикою заняття (поєднання процесів та дій при розкритті певної теми з іноземної мови на прикладі лексико-граматичного матеріалу тощо).

Отже, як свідчить проведений аналіз, діджиталізація обумовлює здатність здобувачів освіти застосовувати відповідні цифрові технології для ефективного опанування та удосконалення навичок іншомовної комунікації у сучасних реаліях вищої школи.

Висновки / Conclusions. Діджиталізація – це один із провідних чинників, який впливає на розвиток сучасної освіти та передбачає використання сучасних технологій в процесі викладання. Використання цифрових технологій у процесі навчання іноземної мови у вищій школі сприяє більш ефективному вирішенню основних програмних завдань, поглибленому вивченню змісту дисципліни, оптимізації самоосвіти і саморозвитку здобувачів освіти на основі врахування їх особистісних інтересів, рівня підготовки, індивідуального способу сприйняття інформації і роботи з нею. Залучення цифрових ресурсів оптимізує процес навчання ІМ, урізноманітнює форми проведення навчальних занять на різних етапах іншомовної освіти, модернізує специфіку комунікативного процесу між його учасниками, розширює можливості аналізу навчального матеріалу. Крім того діджиталізація процесу навчання іноземної мови сприяє формуванню основних складових ІКТ-компетентності: загальної, діагностичної, предметно-зорієнтованої.

Перспективи подальших розвідок полягають у пошуку нових ефективних методів та інноваційних способів застосування цифрових технологій у викладанні іноземних мов, а саме використання штучного інтелекту на заняттях з ІМ, зокрема у форматі змішаного навчання; більш детальному дослідженні ефективності сучасних освітніх он-лайн платформ та порталів.

Список використаних джерел і літератури:

- Биков, В. Ю.** (2008). Автоматизовані інформаційні системи єдиного інформаційного простору освіти і науки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2, 47–56. [in Ukrainian].
- Галіч, Т. О.** (2010). Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя. *Соціологія майбутнього*, 1, 145–152. [in Ukrainian].
- Гуревич, Р. С.** (2012). (Ред. та ін.) *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців*. Львів: ЛДУ БЖД. [in Ukrainian].
- Загородня, О., & Волох, С.** (2023). Цифровізація на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 59 (1), 341–346. Взято з: http://www.apnh-journal.in.ua/archive/59_2023/part_1/53.pdf. [in Ukrainian].
- Кадемія, М. Ю.** (Ред.). (2010). *Соціальні сервіси Веб 2.0 і Веб 3.0 у навчальній діяльності*. Вінниця: ТОВ «Планер». [in Ukrainian].
- Мищенко, О., Кузнецова, М., & Андрійчик, О.** (2022). Розвиток освіти в умовах діджиталізації. *Наука і техніка сьогодні*, 11, 194–202. Взято з: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-194-202](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-194-202). [in Ukrainian].
- Федорук, П. І.** (2008). *Адаптивна система дистанційного навчання та контролю знань на базі інтелектуальних Інтернет-технологій*. (Монографія). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. [in Ukrainian].
- Шевченко, В. Л.** (2008). *Основи дидактичного проектування комп'ютерно орієнтованих електронних навчальних комплексів для дистанційної освіти*. Київ: Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». [in Ukrainian].
- Шишкіна, М. П., & Попель, М. В.** (2013). Хмаро орієнтоване середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 5 (37). Взято з: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/903/676>. [in Ukrainian].
- Almajali, D. A., Masa'deh, R., & Al-Dmour, R.** (2016). The Role of Information Technology in Motivating Students to Accept E-Learning Adoption in Universities: A Case Study in Jordanian Universities. *Journal of Business & Management (COES&RJ-JBM)*, 4 (1), 36–46. [in English].
- Almajali, D., & Al-Lozi, M.** (2016). Determinants of the Actual Use of E-Learning Systems: An Empirical Study on Zarqa University in Jordan. *Journal of Social Sciences*, 5 (2), 1–29. [in English].
- Archer, K., Savage, R., et al.** (2014). Examining the effectiveness of technology use in classrooms: A tertiary meta-analysis. *Computers & Education: an international journal*, 78, 140–149. [in English]. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/digitalize?q=digitalization>.
- Dalton, G., & Devitt, A.** (2016). Irish in a 3D world: engaging primary school children. *Language Learning & Technology*, 20 (1), 21–33. [in English].
- Dinçer, E.** (2014). *The effects of media and technology-enhanced vocabulary teaching in a foreign language classroom*. MuğlaSıtkıKoçman University. [in English].
- Grant, L.** (2011). «I'm a Completely Different Person at Home»: Using Digital Technologies to Connect Learning between Home and School. *Journal of Computer Assisted Learning*. [in English]. *Macmillan dictionary*. Retrieved from: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/digitization?q=digitalization>.
- Oxford Learner's Dictionary*. Retrieved from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/digitalization>.
- Zerfaß, A., & Pleil, T.** (2015). Strategische Kommunikation in Internet und Sozial Web. In: A. Zerfaß, & T. Pleil, *Handbuch Online-PR*. (pp. 39–83). Konstanz; München: UVK Verlagsgesellschaft GmbH. [in German].

References:

- Виков, В. Ю.** (2008). Avtomatyzovani informatsiini systemy yedynoho informatsiinoho prostoru osvity i nauky [Automated Information Systems of the Uniform Information Space of Education and Science]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny – Collection of Scientific Papers of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*, 2, 47–56. [in Ukrainian].
- Halich, T. O.** (2010). Sotsialni Internet-merezhi ta virtualizatsiia suspilnoho zhyttia [Social Internet Networks and Virtualization of Social Life]. *Sotsiologhiia maibutnoho – Sociology of the Future*, 1, 145–152. [in Ukrainian].
- Hurevych, R. S.** (2012). (Ed. et al.) *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v profesiinii osviti maibutnikh fakhivtsiv [Information Communication Technologies in Professional Education of Future Professionals]*. Lviv: LDU BZhD. [in Ukrainian].
- Zahorodnia, O., & Volokh, S.** (2023). Tsyfrovizatsiia na zaniattiakh z inozemnoi movy u zakladakh vyshchoi osvity [Digitalization in Foreign Language Classes at Institutions of Higher Education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, 59 (1), 341–346. Retrieved from: http://www.apnh-journal.in.ua/archive/59_2023/part_1/53.pdf. [in Ukrainian].

- Kademiia, M. Yu.** (Ed.). (2010). *Sotsialni servisy Veb 2.0 i Veb 3.0 u navchalnii diialnosti [Social Services Web 2.0 and Web 3.0 in Educational Activity]*. Vinnytsia: TOV «Planer». [in Ukrainian].
- Mishchenko, O., Kuznietsova, M., & Andriichyk, O.** (2022). Rozvytok osvity v umovakh didzhytalizatsii [Education Development in the Process of Digitalization]. *Nauka i tekhnika sohodni – Science & Technology Today*, 11, 194–202. Retrieved from: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-194-202](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-194-202). [in Ukrainian].
- Fedoruk, P. I.** (2008). *Adaptyvna systema dystantsiinoho navchannia ta kontroliu znan na bazi intelektualnykh Internet-tekhnolohii [Adaptive System of Distance Learning and Knowledge Control on the Basis of Intellectual Internet Technologies]*. (Monograph). Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi un-t im. Vasylia Stefanyka. [in Ukrainian].
- Shevchenko, V. L.** (2008). *Osnovy dydaktychnoho proektuvannia kompiuterno oriientovanykh elektronnykh navchalnykh kompleksiv dlia dystantsiinoi osvity [Fundamentals of Didactic Design of Computer-Based e-Learning Complexes for Distance Education]*. Kyiv: Natsionalnyi tekhnichniy un-t Ukrainy «Kyivskyi politekhnichniy in-t». [in Ukrainian].
- Shyshkina, M. P., & Popel, M. V.** (2013). Khmaro oriientovane seredovyshche navchalnoho zakladu: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku doslidzhen [Cloud Based Learning Environment of Educational Institutions: the Current State and Research Prospects]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information Technologies and Learning Tools*, 5 (37). Retrieved from: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/903/676>. [in Ukrainian].
- Almajali, D. A. Masa'deh, R., & Al-Dmour, R.** (2016). The Role of Information Technology in Motivating Students to Accept E-Learning Adoption in Universities: A Case Study in Jordanian Universities. *Journal of Business & Management (COES&RJ-JBM)*, 4 (1), 36–46. [in English].
- Almajali, D., & Al-Lozi, M.** (2016). Determinants of the Actual Use of E-Learning Systems: An Empirical Study on Zarqa University in Jordan. *Journal of Social Sciences*, 5 (2), 1–29. [in English].
- Archer, K., Savage, R., et al.** (2014). 'Examining the effectiveness of technology use in classrooms: A tertiary meta-analysis. *Computers & Education: an international journal*, 78, 140–149. [in English].
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/digitalize?q=digitalization>.
- Dalton, G., & Devitt, A.** (2016). Irish in a 3D world: engaging primary school children. *Language Learning & Technology*, 20 (1), 21–33. [in English].
- Dinçer, E.** (2014). *The effects of media and technology-enhanced vocabulary teaching in a foreign language classroom*. MuğlaSıtkıKoçman University. [in English].
- Grant, L.** (2011). «I'm a Completely Different Person at Home»: Using Digital Technologies to Connect Learning between Home and School. *Journal of Computer Assisted Learning*. [in English].
- Macmillan dictionary*. Retrieved from: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/digitization?q=digitalization>.
- Oxford Learner's Dictionary*. Retrieved from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/digitalization>.
- Zerfaß, A., & Pleil, T.** (2015). Strategische Kommunikation in Internet und Sozial Web. In: A. Zerfaß, & T. Pleil, *Handbuch Online-PR*. (pp. 39–83). Konstanz; München: UVK Verlagsgesellschaft GmbH. [in German].

Дата надходження статті: «29» березня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «10» травня 2024 р.

Мельник Руслана – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Ruslana Melnyk – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Гандабура Оксана – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Handabura Oksana – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Глушок Людмила – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Hlushok Liudmyla – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Мельник, Р., Гандабура, О., & Глушок, Л. (2024). Викладання іноземної мови у вищій школі в умовах діджиталізації. *Педагогічний дискурс*, 35, 55–61. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.08](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.08).

Melnyk, R., Handabura, O., & Hlushok, L. (2024). Teaching a Foreign Language in Institutions of Higher Education in the Context of Digitalization. *Pedagogical Discourse*, 35, 55–61. doi: [10.31475/ped.dys.2024.35.08](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.08).

УДК 378:615.851

UDC 378:615.851

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.09](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.09)

ВАЛЕНТИНА ТЮРИНА,

*доктор педагогічних наук, професор
(Україна, Харків, Харківський національний університет
внутрішніх справ, проспект Льва Ландау, 27)*

VALENTYNA TYURINA,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
(Ukraine, Kharkiv, Kharkiv National
University of Internal Affairs, Lev Landau Avenue, 27)*

ORCID: 0000-0003-2308-1977

МИХАЙЛО КОЗЯР,

*доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України
(Україна, Львів, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35)*

MYKHAILO KOZIAR,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine
(Ukraine, Lviv, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska St., 35)*

ORCID: 0000-0001-7068-598X

НАТАЛІЯ МАЛАНЮК,

*доктор педагогічних наук
(Україна, Київ, Державний університет
інформаційно-комунікаційних технологій, вул. Солом'янська, 7)*

NATALIYA MALANIUK,

*Doctor of Pedagogical Sciences
(Ukraine, Kyiv, State University of Information and
Communication Technologies, Solomianska St., 7)*

ORCID: 0000-0002-4321-0900

Комунікативна компетентність як фактор формування у майбутніх працівників сектору безпеки й оборони України готовності до професійної діяльності

Communicative Competence as a Factor of Formation of the Readiness for Professional Activities in Future Employees of the Sector of Security and Defense of Ukraine

Обґрунтовано актуальність проблеми формування комунікативної компетентності майбутнього офіцера поліції як фактора формування і розвитку його готовності до професійної діяльності. Розкрито значення сформованості комунікативної компетентності для формування і розвитку готовності офіцерів поліції до професійної діяльності. Дано визначення понять «комунікативна компетентність», «готовність до професійної діяльності», «квест-технологія», «освітній квест», «поліцейський квест». Розкрито зміст завдань «поліцейського квесту» як ситуацій, що максимально наближені до реальної професійної діяльності працівників поліції. Обґрунтовано й експериментально доведено доцільність впровадження інтерактивних технологій, зокрема «поліцейського квесту», у процес професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції з метою формування у них комунікативної компетентності як основи формування готовності до професійної діяльності. Показано статистично вірогідну наявність позитивної динаміки результатів за більшістю показників в експериментальних групах після вивчення спецкурсу, написання творчих і курсових робіт, участі у практичних заняттях у формі «поліцейського квесту».

Ключові слова: комунікативна компетентність, готовність до професійної діяльності, квест-технологія, «поліцейський квест», професійна підготовка, курсанти, офіцери поліції.

The relevance of the problem of forming the communicative competence of the future police officer as a factor in the formation and development of his readiness for professional activity is substantiated. The significance of the formation of communicative competence for the formation and development of police officers' readiness for professional activity is revealed. The definitions of the concepts «communicative

competence», «readiness for professional activity», «quest-technology», «educational quest», «police quest» are given. The content of the tasks of the «police quest» is revealed as situations that are as close as possible to the real professional activities of police officers.

The relevance of the problem of forming the communicative competence of the future police officer as a factor in the formation and development of his readiness for professional activity is substantiated. The feasibility of introducing interactive technologies, in particular the «police quest», into the process of professional training of future police officers with the aim of forming their communicative competence as a basis for the formation of readiness for professional activity has been revealed. It is shown that there is a statistically probable presence of positive dynamics of results according to most indicators in the experimental groups after studying a special course, writing creative and term papers, and participating in practical classes in the form of a «police quest».

Key words: communicative competence, readiness for professional activity, quest technology, «police quest», professional training, cadets, police officers.

Вступ / Introduction. Складна воєнна обстановка, що склалася в Україні на тлі російської агресії, суттєво впливає на вимоги до формування у майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони готовності до майбутньої професійної діяльності. Означене вимагає певних змін в організації освітнього процесу у ЗВО МВС України.

Сьогодні структурними підрозділами Національної поліції України реалізуються функції, які є нетиповими для мирного часу. Це вимагає сформованості в офіцерів сектору безпеки та оборони, зокрема у офіцерів поліції, таких умінь, навичок і якостей особистості як уміння працювати в команді; уміння мотивувати людей та рухатися до спільної мети; уміння адаптуватися до середовища й обставин та результативно діяти в новій ситуації; здатність приймати швидкі й обгрунтовані рішення в умовах невизначеності; здатність брати на себе відповідальність за дії, здоров'я і життя підлеглих і громадян, здатність діяти соціально відповідально та свідомо тощо. Крім того, професійна і службова діяльність поліцейського як державного службовця особливого призначення спрямована на захист здоров'я, життя, прав і свобод громадян України. Отже, у офіцера поліції мають бути сформовані спеціальні та загальні компетентності, які є основою формування готовності до професійної діяльності.

Тому одним із завдань, що стоять перед сучасними ЗВО МВС України, є підвищення рівня професійної компетентності кожного спеціаліста, підвищення рівня його готовності до виконання професійних і службових обов'язків. Виконання поставлених завдань потребує, зокрема, підвищення ефективності функціонування системи професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції.

Професійна діяльність офіцера поліції потребує наявності комплексу певних якостей, які утворюють професійну структуру його особистості.

Проблему компетентності досліджували вітчизняні та зарубіжні психологи та педагоги: Д. Дзвінчук, І. Данченко, Т. Лебединець, Л. Пуховська, Л. Пляка, І. Светочева, С. Сисоєва, О. Федоренко, А. Хуторської, Я. Цехмістер та ін. Різні аспекти комунікативної компетентності працівників поліції розглядали І. Данченко, Л. Пляка, В. Тюріна, П. Червоний. Деяким питанням проблеми готовності до професійної діяльності висвітлювали у психолого-педагогічних працях М. Дьяченко, В. Лозова, О. Марченко, К. Піорковський, Л. Пляка, О. Столяренко, С. Струмлінін, В. Тюріна, П. Червоний та ін.

Проблемі використання квест-технологій у процесі фахової підготовки присвячені роботи Н. Горошко, І. Данченко, Т. Захарова, О. Лобанова, Н. Осяк, Є. Плеханова, І. Сокол, А. Чудакова, Е. Яковлева та інші; особливості використання квест-технологій у процесі підготовки майбутніх працівників для різних підрозділів Національної поліції України розглядали Г. Доскевич, О. Жебровська, Є. Ігумнова, К. Ісмаїлов, М. Кадемія, М. Козяр, Н. Мілорадова, Л. Романишина, В. Тюріна, О. Федоренко та інші.

Але питання щодо особливостей та шляхів формування комунікативної компетентності майбутнього офіцера сектору безпеки й оборони України як фактора формування його готовності до професійної діяльності залишилися недостатньо дослідженими і потребують додаткового вивчення.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті полягає в тому, щоб розглянути комунікативну компетентність майбутнього офіцера поліції як складову його професійної компетентності та фактор формування його готовності до ефективного виконання професійної діяльності.

Методи / Methods. З метою реалізації означених вище завдань у роботі використовувалися такі методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, систематизація, класифікація); емпіричні (анкетування, опитування, спостереження, вивчення й аналіз

документації, зокрема навчальних планів і програм, констатувальний та формувальний експеримент); статистичні (математична обробка результатів дослідно-експериментальної роботи та їх інтерпретація).

Результати / Results. Специфіка професійної діяльності офіцера поліції полягає в тому, що вона зазвичай відбувається за умов конфліктної ситуації, міжособистісного, соціального, виробничого або службового конфлікту, когнітивного конфлікту, конфлікту інтересів. Тому офіцер поліції повинен уміти спілкуватися у такий спосіб, щоб колеги й опоненти не тільки почули його, а й захотіли зрозуміти і прийняти його аргументи, погодилися з його пропозиціями і почали діяти в означеному напрямі. Для цього опонентам необхідно змінити свою думку і своє ставлення до співрозмовника, до ситуації, до своїх дій у цій ситуації. Зазвичай, це складно зробити.

Тому формування у майбутнього офіцера поліції комунікативної компетентності як професійно значущої якості, яка є складником професійної компетентності фахівця і фактором формування його готовності до професійної діяльності, є дуже важливим у його професійній підготовці.

У психолого-педагогічній літературі готовність розглядається як здатність виконувати якусь діяльність. Але, на наш погляд, готовність передбачає не тільки здатність і спроможність, а й бажання та прагнення виконати певну діяльність (Тюріна, 1993). Виходячи із зазначеного ми вважаємо, що готовність до здійснення професійної діяльності є інтегрованим особистісним утворенням, яке має складну структуру і передбачає сформованість системи професійно значущих знань, умінь, навичок та певних професійно значущих якостей особистості.

Труднощі і складності, що мають місце у роботі офіцера сектору безпеки й оборони, яка здійснюється за умов соціальних і міжособистісних конфліктів, пов'язані зі специфікою соціальної і професійної ситуації, зі специфікою особистісної культури, своєрідністю професійного і соціального контексту.

Оскільки професійна діяльність офіцера поліції належить до категорії професій «людина – людина», то її ефективне виконання потребує вміння результативно спілкуватися з іншими людьми. Тому у офіцера поліції, крім змістової та процесуальної складових, має бути сформована компетентність у спілкуванні (тобто комунікативна компетентність як складова його загальної професійної компетентності), яка передбачає наявність розвинутої адекватної орієнтації людини в самій собі, тобто у власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації та завданнях спілкування. Комунікативна компетентність визначається гнучкістю в адекватній зміні психологічних позицій. Це є показником зрілого і вмілого спілкування.

Для здійснення успішної професійної діяльності майбутній поліцейський повинен уміти займати і змінювати комунікативні позиції у залежності від того, коли і з ким він має вступати у комунікативний контакт. Тому уявляється доцільним заздалегідь, у процесі фахової підготовки детально проаналізувати основні ситуації, у які може потрапити офіцер поліції, а також психотехнічну сторону реалізації здійснення комунікативних позицій.

Насьогодні формування у майбутніх офіцерів поліції готовності до професійної діяльності набуває особливого значення у зв'язку з введенням воєнного стану, ускладненням економічної та політичної обстановки, збагаченням та розширенням соціального досвіду, зростанням рівня вимог, які пред'являють до працівника поліції обставини воєнного часу і суспільство.

Фахова підготовка передбачає не тільки цілеспрямований та організований процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а й формування професійно значущих якостей особистості, які є необхідними для ефективного виконання службових і професійних обов'язків.

Сучасна модернізація системи професійної освіти сприяє тому, що знання, вміння і навички розглядаються не тільки як мета навчання, а й як інструментальна основа формування професійних компетенцій і компетентностей майбутніх спеціалістів. У межах нової освітньої парадигми системно-діяльнісного навчання пріоритетним є цілісний розвиток особистості майбутнього спеціаліста, зокрема формування його готовності до ефективної професійної діяльності.

Сьогодні до числа інновацій, що використовуються в організації освітнього процесу, зокрема можна віднести квест-технології, які набувають все більшої популярності й у закладах вищої освіти МВС України. Отже, запровадження інноваційних технологій в освітній процес безпосередньо має відношення і до підготовки фахівців ризиконебезпечних професій, до числа яких відноситься і професія правоохоронця.

Визначальною особливістю професійної діяльності офіцера поліції є те, що він повсякденно має вирішувати різноманітні конфліктні ситуації і конфлікти. При цьому він має управляти не тільки власними емоціями і власною діяльністю, а й переконливо спілкуватися з колегами й громадянами, управляти емоціями, емоційними станами та діями підлеглих, а також впливати, а, отже, й управляти емоційними станами і поведінкою постраждалих, правопорушників і законотворчих громадян.

Тож, у майбутніх офіцерів поліції мають бути сформовані відповідні знання, уміння, навички, та якості особистості, тобто має бути сформована комунікативна компетентність, яка є одним зі складників професійної компетентності, а, отже, й фактором формування готовності до професійної діяльності (Тюріна, 2022).

Впровадження інтерактивних технологій, зокрема квест-технологій, в процес професійної підготовки сприяє оволодінню професійними знаннями й уміннями, навичками швидкої адаптації до мінливих умов службової реальності, зростанню мотивації, яка забезпечує самовдосконалення та постійний професійний розвиток, а, отже, й формування у майбутніх поліцейських професійної компетентності і комунікативної компетентності як її складової. У свою чергу, формування комунікативної і професійної компетентностей сприяє формуванню у майбутніх офіцерів поліції готовності до професійної діяльності.

Оскільки у сучасній вітчизняній педагогіці квест-технологія використовується відносно недавно, то сьогодні відсутні єдині підходи до її наукового визначення й обґрунтовані класифікації існуючих освітніх квестів.

Як зазначають педагоги, освітній квест – це педагогічна технологія, яка містить чітко сформульовану дидактичну мету і завдання, ігровий задум та суворі правила (Сокол, 2014); ця технологія спрямована на досягання дидактичної мети і включає у себе набір послідовних, взаємопов'язаних проблемних завдань із елементами ділової і рольової гри, для виконання яких надаються необхідні ресурси та інструкції (Tyurina, & Danchenko, 2021); ця педагогічна технологія поєднує елементи мозкового штурму, тренінгу та гри (Tyurina, & Danchenko, 2021).

Застосування квест-технології, тренінгів, інтерактивних ігор у процесі фахової підготовки спеціалістів забезпечує максимальне залучення курсантів і студентів до процесу засвоєння інформації та оволодіння професійними уміннями, формуючи у них в якості пізнавального мотиву пізнавальну потребу та пізнавальний інтерес до процесу оволодіння новими знаннями, уміннями та навичками.

Формування у майбутніх поліцейських комунікативної компетентності і готовності до професійної діяльності передбачає і потребує створення у ЗВО МВС України відповідних умов, для створення яких доцільно використовувати можливості інноваційних освітніх технологій, зокрема квесту. У зв'язку з цим директор Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС України Г. Доскевич визначив результативність застосування практичних і тренінгових занять з елементами квест-технологій у підготовці офіцерів Національної поліції України (Доскевич, 2018). Такі заняття отримали назву «поліцейський квест». Практичні заняття у формі поліцейського квесту сприяють ефективному неформальному засвоєнню теоретичних знань та формуванню й удосконаленню практичних умінь і навичок, зокрема знань, умінь і навичок здійснення комунікативної діяльності, які знадобляться майбутнім офіцерам поліції у подальшій професійній діяльності (Доскевич, 2018).

У межах «поліцейського квесту» курсанти виконують вправи і завдання, змістом яких є стресові і конфліктні ситуації і конфлікти, які максимально наближені до умов практичної діяльності поліцейських; аналізують стресори і поведінку учасників конфлікту, які перебувають у стані стресу; аналізують результати і наслідки ділового та міжособистісного спілкування і дій учасників конфлікту; визначають раціональність і помилки у проявах емоцій й у діях учасників конфлікту; пропонують, конструюють і моделюють свої варіанти ведення переговорів, поведінки і професійних дій з метою вирішення конфліктних ситуацій. Виконання таких квестових завдань і вправ сприяє формуванню уміння розуміти і контролювати емоційні стани учасників конфлікту, уміння протистояти емоційному тиску з боку опонентів, уміння раціонально спілкуватися у складних ситуаціях, знаходити вихід з непередбачуваних ситуацій, які виникають в ході спілкування.

При спілкуванні з «важкими» опонентами дуже складно уникнути почуття образи, безпорадності, гніву, але можливо навчитися управляти ними. Для цього потрібно навчитися концентрувати увагу не на негативних емоціях, які виникають в процесі спілкування, а на тих результатах, які можуть бути досягнуті в результаті розмови.

Дидактично важливим є те, що квест-технології доцільно використовуватися як в аудиторній, так і в позааудиторній роботі курсантів (Тюріна, & Романишина, 2023).

Враховуючи все сказане вище, а також те, що комунікативна компетентність – це інтегрована якість особистості, а, отже, як будь-яка компетентність, вона складається з певних знань, умінь, навичок і якостей особистості. Таке визначення комунікативної компетентності фахівця дозволяє представити її структуру як сукупність взаємозумовлених та взаємопов'язаних компонентів.

Тож, формування комунікативної компетентності як професійно значущої якості особистості майбутнього офіцера поліції передбачає сформованість певних знань, умінь, навичок і певних якостей особистості як її складників. Формуванню знань, умінь, навичок і якостей особистості

сприяє виконання курсантами спеціальних вправ, завдань, які за змістом і умовами наближені до реальних ситуацій професійної діяльності працівників поліції. Ефективними й перспективними методами формування знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей особистості є тренінги і практичні заняття з елементами тренінгу, а також заняття із застосуванням квест-технологій (Доскевич, 2018; Милорадова, & Федоренко, 2021; Tyurina, & Danchenko, 2021).

Результати нашого дослідження підтверджують ефективність навчально-пізнавальної і практичної діяльності, спрямованої на формування у курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ комунікативної компетентності як професійно значущої якості особистості, яка є фактором формування готовності до майбутньої професійної діяльності.

У процесі експериментальної роботи нами було виділено дві експериментальні групи: (Е₁) і (Е₂) та контрольну групу (К) курсантів, в якій навчання велось традиційними методами. У другій експериментальній групі (Е₂), на відміну від першої експериментальної групи (Е₁), крім проведення спецкурсу «Комунікативна компетентність – професійно значуща якість особистості офіцера поліції», написання рефератів і творчих робіт та розв'язування навчальних проблемних ситуацій з означеної проблеми, проводилися ще й практичні заняття у формі «поліцейського квесту» та тренінгові заняття з елементами квест-технологій (Доскевич, 2018; Милорадова, & Федоренко, 2021; Tyurina, & Danchenko, 2021). Метою цих занять було поглиблення знань, одержаних в ході аудиторних занять, відпрацювання комунікативних умінь і навичок та формування у курсантів готовності до майбутньої професійної діяльності.

Результати навчально-експериментальної роботи щодо формування комунікативної компетентності у майбутніх офіцерів поліції представлені у табл. 1 і табл. 2.

Таблиця 1

Визначення рівня сформованості обсягу знань з проблеми формування у курсантів комунікативної компетентності до та після проведення експерименту (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	Е ₁ (67 чол)	Початок	35,83	37,31	19,40	7,46
2		Кінець	4,47	40,29	35,83	19,41
3		<i>Приріст</i>	- 31,36	+2,98	+16,43	+11,95
4	Е ₂ (69 чол)	Початок	40,57	37,69	15,94	5,80
5		Кінець	4,35	34,78	36,23	24,64
6		<i>Приріст</i>	-36,22	-2,91	+20,29	+18,84
7	К (61 чол)	Початок	34,43	45,90	13,11	6,56
8		Кінець	11,47	52,46	26,23	9,84
9		<i>Приріст</i>	-22,96	+6,56	+13,12	+3,28

Таблиця 2

Визначення рівня сформованості комунікативних вмінь і навичок як складників комунікативної компетентності курсантів до та після проведення експерименту (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	Е ₁ (67 чол)	Початок	31,34	44,77	17,91	5,97
2		Кінець	4,48	38,80	38,80	17,91
3		<i>Приріст</i>	-26,86	-5,97	+20,89	+11,94
4	Е ₂ (69 чол)	Початок	31,87	46,37	17,38	4,38
5		Кінець	4,38	31,87	37,68	26,07
6		<i>Приріст</i>	-27,49	-14,50	+20,30	+21,69
7	К (61 чол)	Початок	39,34	45,90	9,84	4,92
8		Кінець	16,39	47,54	27,87	8,20
9		<i>Приріст</i>	-22,95	+1,64	+18,03	+3,28

Як бачимо, наслідком проведення навчально-експериментальної роботи в експериментальних групах, у порівнянні з контрольною групою, значно збільшилась кількість курсантів, у яких комунікативна компетентність сформувалась на більш високому рівні. Це позитивно впливає на формування готовності до ефективного виконання професійної діяльності.

Висновки / Conclusions. Комунікативна компетентність майбутнього офіцера поліції є

важливою складовою його професійної компетентності і значною мірою визначає готовність майбутнього офіцера поліції до ефективного здійснення професійної діяльності.

Результати дослідження свідчать, що використання у процесі фахової підготовки майбутніх працівників поліції практичних занять у формі «поліцейського квесту», що містить завдання, які спрямовані на формування і відпрацювання комунікативних умінь і навичок у процесі підготовки майбутніх офіцерів поліції, сприяє підвищенню рівня засвоєння теоретичних знань; надає можливості для їх застосування при розв'язуванні практичних ситуацій, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю; посилює навчальну та професійну мотивацію, що є основою формування у майбутніх працівників сектору безпеки й оборони України, зокрема у майбутніх офіцерів поліції, комунікативної компетентності як професійно значущої якості особистості та готовності до ефективного виконання майбутньої професійної діяльності.

Подальшого дослідження потребує розробка та перевірка ефективності педагогічної технології формування конфліктологічної компетентності означених спеціалістів.

Список використаних джерел і літератури:

Доскевич, Г. О. (2018). *Методичні рекомендації з проведення практичних занять у формі поліцейського квесту в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції*. Київ. [in Ukrainian]

Мілорадова, Н. Е., & Федоренко, О. І. (2021). Використання квест-технологій у професійній підготовці поліцейських. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного*. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (2 берез. 2021 р.). (с. 105–108). Харків: ХНУВС. [in Ukrainian]

Сокол, І. М. (2014). Квест: метод чи технологія? *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2 (114), 28–32. [in Ukrainian]

Тюріна, В. О. (1993). *Пізнавальна самостійність школярів*. Харків: Основа. [in Ukrainian]

Tyurina, V. O., & Danchenko, I. O. (2021). The use of quest technologies in the professional training of students of higher educational institutions. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Vol. 2). (p. 48–49). Oxford. [in English]

Тюріна, В. О. (2022). Комунікативна і лідерська компетентності майбутнього офіцера патрульної поліції як фактори формування його готовності до професійної діяльності. *Проблеми науки і практики, завдання та шляхи їх вирішення*. Матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Варшава, 22–25.03.2022 р.). (с. 283–286). Варшава. [in Ukrainian]

Тюріна, В., & Романишина, Л. (2023). Квест-технології як фактор формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів поліції. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 1, 130–136. [in Ukrainian]

References:

Doskevych, H. O. (2018). *Metodychni rekomendatsii z provedennia praktychnykh zaniat u formi politseiskoho kvestu v zakladykh vyshchoi osvity, yakii zdiisniuiut pidhotovku kadriiv dlia Ministerstva vnutrishnykh sprav Ukrainy ta Natsionalnoi politsii [Methodological Recommendations for Conducting Practical Classes in the Form of a Police Quest in Institutions of Higher Education that Train Personnel for the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police]*. Kyiv. [in Ukrainian]

Miloradova, N. E., & Fedorenko, O. I. (2021). Vykorystannia kvest-tekhnohohii u profesiinii pidhotovtsi politseiskykh [The Use of Quest Technologies in the Professional Training of Police Officers]. *Kharkivskii natsionalnyi universytet vnutrishnykh sprav: 20 rokiv u statusi natsionalnoho*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (March, 2, 2021). (pp. 105–108). Kharkiv: KHNUVS. [in Ukrainian]

Sokol, I. M. (2014). Kvest: metod chy tekhnohohiia? [Quest: Method or Technology?]. *Kompiuter u shkoli ta simyi*, 2 (114), 28–32. [in Ukrainian]

Tyurina, V. O. (1993). *Piznavalna samostiinist shkoliariv [Cognitive Independence of Schoolchildren]*. Kharkiv: Osnova. [in Ukrainian]

Tyurina, V. O., & Danchenko, I. O. (2021). The use of quest technologies in the professional training of students of higher educational institutions. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Vol. 2). (p. 48–49). Oxford. [in English]

Tyurina, V. O. (2022). Komunikatyvna i liderska kompetentnosti maibutnoho ofitsera patrolnoi politsiyi yak faktory formuvannia yoho hotovnosti do profesiinoy diyalnosti [Communicative and Leadership Competence of the Future Patrol Police Officer as Factors in the Formation of His Readiness for Professional Activity]. *Problemy nauky i praktyky, zavdannia ta shliakhy yikh vyrishennia*. Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference (22–25.03.2022). (p. 283–286). Warsaw. [in Ukrainian]

Tyurina, V., & Romanyshyna, L. (2023). Kvest-tekhnohohii yak faktor formuvannia upravlinskoii kompetentnosti maibutnykh ofitseriv politsii [Quest Technologies as a Factor in the Formation of Managerial Competence of Future Police Officers]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 1, 130–136. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «04» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «16» травня 2024 р.

Тюріна Валентина – професор кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор педагогічних наук, професор

Tyurina Valentyna – Professor of the Department of Sociology and Psychology of the Kharkiv National University of Internal Affairs, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Козяр Михайло – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Koziar Mykhailo – Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Protection of the Lviv State University of Life Safety, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine

Маланюк Наталія – доцент кафедри вищої математики, математичного моделювання та фізики Навчально-наукового інституту інформаційних технологій Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, доктор педагогічних наук

Malaniuk Nataliia – Associate Professor of the Department of Higher Mathematics, Mathematical Modeling and Physics of the Educational and Scientific Institute of Information Technologies of the State University of Information and Communication Technologies, Doctor of Pedagogical Sciences

Цитуйте цю статтю як:

Тюріна, В., Козяр, М., & Маланюк, Н. (2024). Комунікативна компетентність як фактор формування у майбутніх працівників сектору безпеки й оборони України готовності до професійної діяльності. *Педагогічний дискурс*, 35, 62–68. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.09.

Cite this article as:

Tyurina, V., Koziar, M., & Malaniuk, N. (2024). Communicative Competence as a Factor of Formation of the Readiness for Professional Activities in Future Employees of the Sector of Security and Defense of Ukraine. *Pedagogical Discourse*, 35, 62–68. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.09.

УДК 378:567/8:149

UDC 378:567/8:149

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.10](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.10)

ОКСАНА РОМАНИШИНА,

доктор педагогічних наук, професор

(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2)

OKSANA ROMANYSHYNA,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

(Ukraine, Ternopil, Ternopil Volodymyr Hnatiuk

National Pedagogical University, Maksyma Kryvonosa St., 2)

ORCID: 0000-0002-2887-5023

ВАЛЕНТИНА ЛУКАЩУК,

викладач

(Україна, Рівне, Комунальний заклад вищої освіти

«Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, вул. М. Карнаухова, 53)

VALENTINA LUKASCHUK,

Lecturer

(Ukraine, Rivne, Communal Institution of Higher Education

«Rivne Medical Academy» of the Rivne Regional Council, M. Karnaukhova St., 53)

ORCID: 0000-0001-5763-3691

**Роль інформаційно-комунікаційних технологій
у підготовці майбутніх вчителів природничих спеціальностей**

**The Role of Information and Communication Technologies
in the Training of Future Natural Science Teachers**

У статті розглянуто потенціал ІКТ для реалізації змісту природничої освіти. Вони дозволяють педагогу створити умови для розвитку пізнавального інтересу школярів до навчальних предметів природничого циклу. Визначено, що ці інновації є засобом інтенсифікації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей; економії навчального часу; розширення та поглиблення обсягу тренувального матеріалу; активізації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів; усвідомлення змісту майбутньої професійної діяльності. Вони створюють сприятливі передумови для реалізації ключових ідей компетентнісного навчання. зазначено, що в основі застосування ІКТ у вищій педагогічно-природничій освіті лежать ідеї особистісно-зорієнтованого і діяльнісного підходів. Так як студенти отримують не готові знання, а здобувають їх в процесі активної професійно-зорієнтованої, креативної освітньої діяльності. Створюючи ідеальні умови активної, пізнавальної діяльності, ІКТ сприяють реалізації інтелектуальних здібностей студентів у процесі формування професійних якостей майбутніх вчителів природничих спеціальностей.

Ключові слова: *інноватизація, студенти, освітній процес, інформаційно-комунікаційні технології, майбутні вчителі природничих спеціальностей.*

The article examines the use of ICT in schools to implement the content of natural science education. ICT enables teachers to create conditions that foster students' cognitive interest in natural science subjects. It is emphasized that a future natural science teacher must possess not only a high level of general culture and psychological-pedagogical competence but also approach problem-solving creatively and organize their activities on a creative basis. The use of ICT contributes to the development of pedagogical creativity among students of this specialty.

These innovations serve as a means of intensifying the professional training process for future teachers by saving instructional time, expanding and deepening the scope of educational material, understanding the content of future professional activities, and rethinking the social and moral significance of the chosen profession. The integration of ICT into the professional training of future natural science teachers is identified as one of the key directions for modernizing the natural science education system, both in higher education institutions and general secondary education establishments.

It is concluded that ICT in the training of future natural science teachers creates favorable conditions for implementing the core ideas of competency-based learning. This is achieved through ensuring individualization, technologization, innovation, humanization, and intensification of

education. The foundation for using ICT in higher pedagogical and natural science education lies in the principles of person-centered and activity-based approaches. Moreover, students, during the learning process, do not merely acquire ready-made knowledge but actively construct it through professionally-oriented, creative educational activities.

ICT creates conditions for the gradual formation of professional competencies in future natural science teachers, which serve as the basis for developing students' creative abilities and methodological thinking. By creating ideal conditions for active cognitive activity, ICT promotes the realization of students' intellectual potential in the process of forming the professional qualities of future natural science teachers.

Keywords: *innovation, students, educational process, information and communication technologies, future teachers of natural sciences.*

Вступ / Introduction. Сучасний етап розвитку вищої професійно-педагогічної освіти, в тому числі природничої, пов'язаний із необхідністю вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності майбутніх вчителів, рівня розвитку креативного мислення та творчого потенціалу студентів. Пошук засобів для реалізації цих завдань збігся з ерою цифровізації освіти, яка в практичному вимірі реалізується, зокрема, сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями (далі – ІКТ). Новий, якісно відмінний, період у генезі вищої освіти ймовірний тільки тоді, якщо інтенсивно впроваджувати ці технології у професійну підготовку студентів. Натомість важливим є також формування у них готовності реалізовувати потенціал ІКТ у професійній діяльності педагога.

Адже епоха активного використання ІКТ в школах відкрила нові можливості реалізації змісту природничої освіти. ІКТ дозволяють педагогу створити умови для розвитку пізнавального інтересу школярів до навчальних предметів природничого циклу. Важливо зауважити, що природничі науки мають специфічну особливість. Йдеться про наочність як головний засіб для всебічного засвоєння матеріалу, а за допомогою ІКТ інформація стає більш доступною, легше сприймаються зв'язки, явища, процеси, що відбуваються в природі та в діяльності людини.

Актуалітетом застосування ІКТ в вищій педагогічній освіті є також той факт, що вони стають доступними для студентів як нетрадиційні джерела інформації; підвищують ефективність самостійної роботи; розвивають навички роботи з найрізноманітнішими джерелами інформації.

Проблема інновації професійної підготовки майбутніх педагогів активно вивчається в сучасній науковій думці України, що зумовлено, зокрема, впровадженням Концепції «Нова українська школа». Сьогодні закладам загальної середньої освіти потрібен вчитель-новатор. Тому дослідники обґрунтовують ефективність різноманітних засобів, які сприяють формуванню вчителів нової генерації, здатних працювати в мінливих умовах освітньої та соціальної дійсності. До переліку новацій в підготовці вчителів природничих спеціальностей науковці справедливо відносять інформаційно-комунікаційні технології. Так, О. Войтович розглянув специфіку фахової підготовки майбутніх учителів природничих наук в еру цифровізації (2021). Г. Жирська, О. Фонарюк та К. Чуб виявили роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх учителів до дистанційного навчання учнів природничо-математичних дисциплін (2022). В. Мірошніченко та Н. Олійник конкретизували вектори формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх учителів хімії засобами Web-технологій у професійній діяльності (2024). Л. Покась та О. Браславська розробили інноваційну педагогічну технологію для формування методичної компетентності для роботи майбутнього вчителя географії (2015). Окремі відомості про вагомість інформаційно-комунікаційні технології в підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей знаходимо в науковому доробку Л. Романишиної, О. Шквир та Н. Казакової (2021). Своєю чергою Н. Ших розробив методику формування інформаційно-комунікаційної культури майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін у процесі самостійної роботи над інформаційно-пошуковими завданнями (2009). Тоді як Т. Онишко окреслив значення ІКТ у навчанні майбутніх учителів географії (2013).

Водночас, йдеться про підвищення ефективності вивчення природничих наук шляхом використання згаданих інновацій. Так, В. Безуглий розробив методика навчання фізичної географії України засобами комп'ютерних технологій (2003). О. Браславська та І. Рожі виявили потенціал географічних інформаційних систем у процесі навчання географії із застосуванням краєзнавчого матеріалу (2021). В доробку В. Булгакова міститься масив знань про практику методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютерно-орієнтованих технологій при вивченні курсу географії в загальноосвітній школі (2018). Проте стрімкий розвиток засобів інформаційно-комунікаційних технологій породжує нові можливості їх застосування в освітньому процесі ЗВО в межах підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей.

Мета та завдання / Aim and Task полягає у виявленні можливостей інформаційно-

комунікаційних технологій в активізації, інноватизації та технологізації професійної підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей.

Методи / Methods. Для висвітлення теми дослідження було використано загальнонаукові методи: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення. Їх доповнено аналізом науково-методичної літератури.

Результати / Results. Сучасний рівень розвитку суспільства і система освіти вимагає від вищої педагогічно-природничої освіти підготовки педагога нового типу, здатного працювати в мінливих умовах. Водночас, серйозні вимоги до зміни векторів навчання майбутніх вчителів висуває Нова українська школа, яка ставить за мету формування в школах універсальних компетентностей учнів. На даному етапі перед державою, суспільством та вищою школою виникає нове завдання – створення оновленої індустрії освіти.

Нині майбутньому педагогу природничих спеціальностей важливо не тільки володіти високим рівнем загальної культури, психолого-педагогічної компетентності, а й креативно ставитися до постановки різних завдань, формувати свою діяльність на творчій основі. Тобто творчо презентували зміст природничих наук в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Вагома роль у розвитку креативності та творчості студентів у моделюванні змісту природничих наук відводиться застосуванню ІКТ як засобу навчання в ЗВО. Сучасні ІКТ в ЗВО відкривають широкі можливості для забезпечення інноваційного інформаційного середовища, яке інтенсифікує процес професійної підготовки студентів.

Основні аспекти використання ІКТ у підготовці вчителів природничих спеціальностей полягають у розвитку цифрової грамотності, що ставить перед майбутніми вчителями необхідність вміти:

- використовувати інтернет-ресурси для пошуку наукової інформації та навчальних матеріалів;
- працювати з програмами для обробки даних (наприклад, Excel для статистики, R для аналізу);
- використовувати платформи для дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle).

Актуальним на даний час є інтеграція цифрових лабораторій та симуляторів, що передбачає використання віртуальних лабораторій для моделювання експериментів (наприклад, PhET Interactive Simulations для фізики, хімії чи біології). Застосування симуляторів для демонстрації складних природничих процесів, які важко відтворити в реальних умовах дає можливість відобразити, до прикладу, еволюцію тварин чи кліматичні зміни.

Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків, інтерактивних схем і анімацій для пояснення складних природничих понять забезпечує організацію інтерактивного навчання.

Важливим елементом підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін розробка дидактичних матеріалів. До їх створення може бути застосовано графічні редактори для зображення схем, карт, моделей, а також підготовка інтерактивних тестів, завдань та опитувань за допомогою платформ, таких як Kahoot, Quizlet.

Відмітимо, що ІКТ мають великий вплив на професійний розвиток майбутніх вчителів. Вони мотивують до саморозвитку і дозволяють вчителям навчатися протягом усього життя завдяки онлайн-курсам, вебінарам, тренінгам і доступу до наукових ресурсів. Надають можливість співпраці з освітянами з різних країн через платформи обміну досвідом, наприклад, Edmodo або Microsoft Teams це забезпечує академічну мобільність.

Виходячи з цього, припускаємо, що розвиток професійної індивідуальності майбутніх педагогів природничих спеціальностей сприяє підвищенню його компетентності та професіоналізму й залежить від впровадження в освітній процес ІКТ.

Сьогодні готовність вчителів природничих спеціальностей до професійної діяльності дуже тісно переплітається зі здатністю до оволодіння новими педагогічними технологіями, методичною креативністю, здатністю до проектування змісту освіти, відбору педагогічних інструментів реалізації завдань НУШ в галузі природничої освіти учнів. Тому в педагогічній науці склалися певні теоретичні передумови вирішення питань, пов'язаних із використанням ІКТ в освітньому процесі ЗВО.

Так, наприклад Л. Булгаков відзначає, що реалізація потенціалу ІКТ в підготовці майбутніх вчителів природничих спеціальностей забезпечує: практико-зорієнтованість навчання; стиснення та систематизацію великих масивів інформації у змісті навчального матеріалу; підсилення знаннєвої компоненти у змісті професійної підготовки; наочність інформації, що максимально чітко та повно відображає реальні процеси в природничих науках; відтворення предметного змісту майбутньої професійної діяльності; доступність матеріалу, яку неможливо забезпечити в інший спосіб; моделювання практичних процесів, які максимально збігаються з майбутньою професійною діяльністю; різнобічний характер контролю, як за процесом засвоєння знань, так і за

процесом формування умінь; оперативну реструктуризацію навчального процесу; суттєве оновлення змісту дидактичних методів (2018).

З іншого боку, заслуговують на увагу висновки Т. Онишко щодо доцільності впровадження ІКТ в процес підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей (2013). Автор підкреслює, що згадані інновації сприяють індивідуалізації процесу професійної підготовки; диференціації освіти з урахуванням індивідуальних здібностей студентів у навчанні; реалізації потенціалу самоосвітньої діяльності студентів тощо.

Виступаючи як засіб інтенсифікації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей, ІКТ забезпечують зростання темпів навчання; спрощення навчальних операцій за рахунок використання об'єктно-орієнтованих блоків знань; економію навчального часу; розширення та поглиблення обсягу тренувального матеріалу; яскраво-виражений динамічний режим навчання та ін. Виступаючи, водночас, засобом активізації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів, ІКТ забезпечують: усвідомлення змісту майбутньої професійної діяльності; переосмислення соціально-морального сенсу обраної професії; яскраву діалогічність у навчанні; персоналізацію педагогічної взаємодії в системі «викладач-студент»; підвищення мотивації освітньо-професійної діяльності явищ.

Засоби ІКТ дозволяють викладачам звернути увагу студентів на найважливіші об'єкти та явища, зображені на картах та в інших наочних матеріалах у будь-якій послідовності, збільшувати окремі фрагменти карт, накладати їх одна на одну.

Впровадження ІКТ у підготовку майбутніх педагогів природничих спеціальностей триває. ІКТ сьогодні стали неодмінним атрибутом діяльності вчителів-біологів, -географів, -хіміків, адже вони сприяють розкриттю творчого, наукового потенціалу учнів.

Висновки / Conclusions. Критичне вивчення наукової літератури свідчить, що ІКТ у підготовці майбутніх педагогів природничих спеціальностей створюють сприятливі передумови для реалізації ключових ідей компетентісного навчання, оскільки вони забезпечують індивідуалізацію, технологізацію, інноватизацію, гуманізацію й інтенсифікацію освіти. В основі застосування ІКТ у вищій педагогічно-природничій освіті лежать ідеї особистісно-зорієнтованого і діяльнісного підходів. Поза як студенти у процесі пізнавальної діяльності отримують не готові знання, а здобувають їх в процесі активної професійно-зорієнтованої, креативної освітньої діяльності. ІКТ створюють умови для поетапного формування професійних компетентностей майбутніх педагогів природничих спеціальностей, що є основою для розвитку творчих здібностей й методичного мислення студентів. Створюючи ідеальні умови активної, пізнавальної діяльності, ІКТ сприяють реалізації інтелектуальних здібностей студентів у процесі формування професійних якостей майбутніх вчителів природничих спеціальностей.

Перспективи впровадження ІКТ у підготовку вчителів природничих спеціальностей забезпечують розвиток STEM-освіти: інтеграція природничих наук з технологіями, інженерією та математикою. Інструменти на базі AI допомагають майбутнім вчителям аналізувати індивідуальний прогрес учнів і розробляти рекомендації щодо їх навчання. Доповнена та віртуальна реальність (AR/VR) AR/VR-технології дозволяють майбутнім вчителям створювати вражаючі візуалізації природничих процесів для залучення учнів.

Список використаних джерел:

Безуглий, В. В. (2003). *Методика навчання фізичної географії України засобами комп'ютерних технологій*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук). Харків. [in Ukrainian].

Браславська, О. В., & Рожі, І. Г. (2021). Географічні інформаційні системи у процесі навчання географії із застосуванням краєзнавчого матеріалу. *Шості Сумські наукові читання*. Матеріали всеукр. наук. конф. (Суми, 15–17 жовт. 2021 р.). (с. 21–23). Суми: СДПУ імені А.С.Макаренка. [in Ukrainian].

Булгаков, В. П. (2018). Практика методів і засобів ІКТ та комп'ютерно-орієнтованих технологій при вивченні курсу географії в загальноосвітній школі. *Проблеми сучасного підручника*, 21, 57–64. [in Ukrainian].

Войтович, О. П. (2021). Фахова підготовка майбутніх учителів природничих наук. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 194, 13–17. [in Ukrainian].

Жирська, Г., Фонарюк, О., & Чуб, К. (2022). Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх учителів до дистанційного навчання учнів природничо-математичних дисциплін. *Наукові інновації та передові технології*, 11 (13). doi: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11\(13\)-297-310](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11(13)-297-310) [in Ukrainian].

Мірошніченко, В. І., & Олійник, Н. Т. (2024). Формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх учителів хімії засобами Web-технологій у професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка*, 67 (2), 24–28. [in Ukrainian].

Онишко, Т. М. (2013). ІКТ у навчанні майбутніх учителів географії. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*, 115, 156–162. [in Ukrainian].

Покась, Л., & Браславська, О. (2015). Інноваційна педагогічна технологія як засіб формування методичної компетентності для роботи майбутнього вчителя географії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 11 (1), 66–73. [in Ukrainian].

Романишина, Л., Шквир, О., & Казакова, Н. (2021). Інформаційно-комунікаційні технології в підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (110), 352–360. [in Ukrainian].

Ших, Н. (2009). Формування інформаційно-комунікаційної культури майбутнього вчителя природничоматематичних дисциплін у процесі самостійної роботи над інформаційно-пошуковими. *Humanities & social science*, 6, 229–230. [in Ukrainian].

References:

Bezuhlyi, V. V. (2003). *Metodyka navchannia fizychnoi heohrafii Ukrainy zasobamy kompiuternykh tekhnolohii [Methods of Teaching the Physical Geography of Ukraine by Means of Computer Technologies]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Kharkiv. [in Ukrainian].

Braslavska, O. V., & Rozhi, I. H. (2021). Heohrafichni informatsiini systemy u protsesi navchannia heohrafii iz zastosuvanniam kraieznavchoho materialu [Geographic Information Systems in the Process of Teaching Geography with the Use of Local History Material]. *Shosti Sumski naukovy chytannia*. Proceeding's of All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (p. 21–23). Sumy: SDPU imeni A.S.Makarenka. [in Ukrainian].

Bulhakov, V. P. (2018). Praktyka metodiv i zasobiv IKT ta kompiuterno-orientovanykh tekhnolohii pry vyvchenni kursu heohrafii v zahalnoosvitnii shkoli [Practice of ICT Methods and Tools and Computer-Oriented Technologies when Studying the Course of Geography in a Secondary School]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka – Problems of the Modern Textbook*, 21, 57–64. [in Ukrainian].

Voitovych, O. P. (2021). Fakhova pidhotovka maibutnykh uchyteliv pryrodnychkykh nauk [Professional Training of Future Teachers of Natural Sciences]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky – Proceedings. Series: Pedagogical Sciences*, 194, 13–17. [in Ukrainian].

Zhyrska, H., Fonariuk, O., & Chub, K. (2022). Rol informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv do dystantsiinoho navchannia uchniv pryrodnycho-matematychnykh dystsyplin [The Role of Information and Communication Technologies in the Preparation of Future Teachers for Distance Learning of Students of Natural and Mathematical Disciplines]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 11 (13). doi: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11\(13\)-297-310](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11(13)-297-310) [in Ukrainian].

Miroshnichenko, V. I., & Oliinyk, N. T. (2024). Formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kultury maibutnykh uchyteliv khimii zasobamy Web-tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Formation of Information and Communication Culture of Future Chemistry Teachers by Means of Web Technologies in Professional Activity]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 67 (2), 24–28. [in Ukrainian].

Onyshko, T. M. (2013). ICT u navchanni maibutnykh uchyteliv heohrafii [ICT in the Education of Future Geography Teachers]. *Naukovi zapysky Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu im. M. P. Drahomanova. Ser.: Pedahohichni ta istorichni nauky – Scientific Notes of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov*, 115, 156–162. [in Ukrainian].

Pokas, L., & Braslavska, O. (2015). Innovatsiina pedahohichna tekhnolohiia yak zasib formuvannia metodychnoi kompetentnosti dlia roboty maibutnoho vchytelia heohrafii [Innovative Pedagogical Technology as a Means of Forming Methodical Competence for the Work of a Future Teacher of Geography]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – Problems of Modern Teacher Training*, 11 (1), 66–73. [in Ukrainian].

Romanyshyna, L., Shkvyr, O., & Kazakova, N. (2021). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv pryrodnychkykh spetsialnostei [Information and Communication Technologies in the Training of Future Teachers of Natural Sciences]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 6 (110), 352–360. [in Ukrainian].

Shykh, N. (2009). Formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kultury maibutnoho vchytelia pryrodnychomatematychnykh dystsyplin u protsesi samostiinoi roboty nad informatsiino-poshukovymy [Formation of the Information and Communication Culture of the Future Teacher of Natural and Mathematical Disciplines in the Process of Independent Work on Information and Search]. *Humanities & Social Science*, 6, 229–230. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «10» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «20» травня 2024 р.

Романишина Оксана – професор кафедри інформатики та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор педагогічних наук, професор

Romanyshyna Oksana – Professor of the Department of Informatics and Methods of Teaching of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Лукашук Валентина – викладач циклової комісії математики і фізики Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

Lukashchuk Valentina – Lecturer of the Cycle Commission of Mathematics and Physics of Communal Institution of Higher Education «Rivne Medical Academy» of the Rivne Regional Council

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Романишина, О., & Лукашук, В. (2024). Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів природничих спеціальностей. *Педагогічний дискурс*, 35, 69–73. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.10.

Romanyshyna, O., & Lukashchuk, V. (2024). The Role of Information and Communication Technologies in the Training of Future Natural Science Teachers. *Pedagogical Discourse*, 35, 69–73. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.10.

УДК 37.01:355.231

UDC 37.01:355.231

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.11](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.11)

ВІТАЛІЙ РУДИНСЬКИЙ,

викладач

*(Україна, Одеса, Військова академія (м. Одеса),
вул. Фонтанська дорога, 10)*

VITALII RUDYNSKYI,

Lecturer

*(Ukraine, Odesa, Odesa Military Academy,
Fontanska doroha St., 10)*

ORCID: 0000-0003-2066-865X

**Структурно-функціональна модель формування готовності
майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності**

**Structural and Functional Model of Forming the Readiness of Future
Special Forces Specialists for Professional Activity**

У статті актуалізовано важливість підготовки військових фахівців за сучасних умов функціонування Збройних Сил України. Доведено, що підготовка курсантів у вищих військових навчальних закладах потребує модернізації та новаційних підходів до проведення освітнього процесу у відповідності до законодавства України щодо трансформації військової освіти та стандартів підготовки військовослужбовців НАТО. Проведено аналіз освітньої підготовки майбутніх офіцерів закордоном, досвід навчання яких запроваджується у професіоналізацію військової освіти України з метою формування сумісності Збройних Сил України та збройних сил держав-учасниць НАТО. Виокремлено засадничі вимоги, що ставляться до професійної підготовки курсантів та зазначено залежність нового рівня підготовки від інноваційних освітніх нововведень та належного функціонування вищих військових навчальних закладів за змішаної форми організації навчання. Для прогнозування новаційного освітнього процесу підготовки бакалаврів військового управління спеціальності 253 Військове управління (за видами збройних сил) та вивчення його більш цілісно використано педагогічне моделювання як метод дослідження об'єктів наукового пізнання. В межах методу системного дослідження формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності в умовах змішаного навчання обрано структурно-функціональну модель. Схарактеризовано змістове наповнення кожного із структурних блоків (цільовий, теоретичний, змістовий, функціонально-методичний та результативно-оцінковий), які розкривають засадничі аспекти формування готовності фахівців спеціального призначення до майбутньої діяльності.

Ключові слова: фахівці спеціального призначення, професійна діяльність, структурно-функціональна модель, професійна підготовка.

The article highlights the importance of training military specialists in the modern conditions of the functioning of the Armed Forces of Ukraine. The legislation of Ukraine on the transformation of military education and NATO training standards proves that the training of cadets in higher military educational institutions requires modernization and innovative approaches to conducting the educational process. An analysis of the educational training of future officers abroad, whose training experience is being introduced into the professionalization of military education in Ukraine to form the compatibility of the Armed Forces of Ukraine and the armed forces of NATO member states, was conducted. The basic requirements for the professional training of cadets were identified and the dependence of the new level of training on innovative educational innovations and the proper functioning of higher military educational institutions in a mixed form of education was noted. To predict the innovative educational process of training a bachelor of military management in the speciality 253 Military Management (by type of armed forces) and study it more holistically, pedagogical modelling was used as a method of researching objects of scientific knowledge. Within the framework of the process of systematic research of the formation of readiness of future special-purpose specialists for professional activity in conditions of mixed education, a structural-functional model was chosen. It is determined that the basis for building the model is scientific innovative paradigmatic approaches (systemic, competency-based, personality-oriented, creative, anthropological, cultural, sociological, informational and technological) and general pedagogical and specific principles that serve as defining guidelines in achieving the quality of professional training. The content of each of the structural blocks (targeted,

theoretical, content, functional-methodical and result-based-evaluation) is characterized, which reveals the fundamental aspects of the formation of the readiness of special-purpose specialists for future activities.

Keywords: *special-purpose specialists, professional activity, structural-functional model, professional training.*

Вступ / Introduction. Нині у Збройних Силах України (ЗСУ) постали питання вдосконалення фахової освіти в осіб командного складу, а саме в майбутніх офіцерів спеціального призначення, покликаних забезпечити високий рівень боєздатності українських військ з метою забезпечення національної безпеки та суверенітету держави. Кожен здобувач військової освіти, як професійно-усвідомлений майбутній офіцер, у процесі здійснення професійної діяльності має бути для своїх колег та усіх військовослужбовців взірцем толерантності у спілкуванні та прикладом безпечної поведінки з високим рівнем комунікативної культури; вміти зберігати і відновлювати, при потребі, військову честь; уміло організовувати міжособистісну взаємодію всередині підрозділу, доносити важливу інформацію та підготовляти особовий склад до бойового завдання; захищати власну гідність і поважати своїх колег. Підготовка військових фахівців сучасності потребує нових змін і новаційних підходів до проведення освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) згідно освітніх євроінтеграційних умов та стандартів підготовки військовослужбовців країн, які є членами НАТО. Необхідність трансформації військової освіти, курс на її оновлює перетворення зазначено у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20.08.2021 р. (Про рішення Ради національної безпеки, 2021), Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо Сил спеціальних операцій Збройних Сил України» (Про внесення змін до деяких законів України, 2020) та ін. нормативно-правових освітніх та професійних актах.

Закордонні науковці наголошують на впровадженні міждисциплінарного підходу до процесу підготовки майбутніх офіцерів та описують їхню виучку за зrealізування в навчанні комплексу характерних для даного роду військ освітніх цілей і процедур (Professional Military Education, 2019; Waggener A., 2015). Запровадження досвіду підготовки майбутніх військовослужбовців НАТО у професіоналізацію військової освіти України направлено на інтеграційні процеси сфери управління військовою діяльністю, функціонування ВВНЗ, законодавчо-нормативної і правової бази підготовки майбутніх офіцерів. Навчання майбутніх фахівців галузі військового управління у напрямку зrealізування стандартів НАТО передбачає сумісність ЗСУ із ЗС державами учасницями договору з метою формування ефективної системи професійної військової освіти офіцерів спеціального призначення.

Сьогодні українські науковці, досліджуючи проблеми професійно-військової підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, виокремлюють засадничі вимоги, що ставляться до неї у напрямі набуття курсантами фаховості: отримання курсантами у процесі навчання базових фундаментальних знань, практико-зорієнтованих умінь та унормованих компетентнісних військових навичок (Вітер Д., Краснога-Мороз Г., 2022); досягнення високого рівня комунікабельності та неконфліктності (Марчук А. А., 2020); орієнтування на співпрацю для забезпечення результативності у дорученій справі (Мирончук Н. М., 2016); рефлексування власної діяльності та діяльності інших (Невальонний Є. О., 2018); спроможність змінюватися самому і вибудовувати нові цілі та більш ефективні взаємини з особовим складом і колегами-офіцерами (Столярова О., Сафін О., Діхтяренко С., & Рабодзей Т., 2022); формування лідерських компетентностей (Бойко О., 2017); освоєння майбутніми офіцерами нових соціальних норм та культурно-європейських військових цінностей (Пенцак П., 2021) та ін.

В тім визначені напрями професійної підготовки майбутніх військових фахівців до якісного нового рівня діяльності узалежені від інноваційних освітніх нововведень та належного функціонування ВВНЗ. Корективи в освітній процес ВВНЗ внесли спочатку COVID-19, а потім війна в Україні. Як вихід з цієї складної ситуації було запровадження в освітній процес закладів освіти дистанційної форми навчання (Шапран О., & Махно Є., 2023, с. 107–114), де моделлю освітнього процесу стала змішана (blended learning) форма організації навчання (ЗФОН). Дана модель поєднала дистанційні електронні технології навчання у ВВНЗ із традиційним очним навчанням. Впровадження і застосування в освітньому процесі змішаного навчання (ЗН) інформаційно-комунікаційної технології (ІКТ) (за використання найновіших програмно-технічних систем) має позитивний вплив на оптимізацію навчання курсантів.

Дефініціювання нами ЗН у ВВНЗ дозволяє стверджувати, що такого виду навчання є цілісним та планомірно-спрямованим освітнім процесом, який поєднує різні форми і методи навчання для зростання у курсантів фахових знань, умінь і навичок, котрі формуються в особистості фахівця за умов інтеграції навчальної та позааудиторно-освітньої і практико-зорієнтованої діяльностей з допомогою ефективного впровадження взаємодоповнюваних традиційних

технологій навчання, ІКТ (сприяє зберіганню і доставці освітнього контенту, проведенню контролю засвоєного матеріалу, організації міжсуб'єктної взаємодії, здійсненню навчального консультування) та новітніх технічних засобів навчання (залучає мобільні телефони, комп'ютери, планшети, електронні тренажери та ін.) із присутністю у майбутніх офіцерів свідомого самоконтролю (керування власним часом та власним освітнім маршрутом, керування засвоєними знаннями, їх швидкістю і глибиною). За сучасних умов проведення освітнього процесу у ВВНЗ саме ЗФОН є найоптимальнішою моделлю належної організації навчання курсантів, яка відповідає усім вимогам до такої підготовки.

Здійснення аналізу наукової літератури з професійної підготовки фахівців зазначаємо, що дана підготовка є закономірно-цілеспрямованим результатом освіти із включенням у цей процес самоосвітньої діяльності, самовиховання, особистісно-мотиваційного налаштування на роботу за фахом, набутих умінь з подолання перешкод та сформованих волевових якостей у досягненні професійно-значимих цілей. Доволі ширше розуміє професійну підготовку науковець І. Манохіна, обґрунтовуючи професійну підготовку як складну багаторівневу педагогічну систему, що «включає певну сукупність цілей, змісту, форм, методів, засобів та технологій, зумовлених сутнісними потребами суб'єктів педагогічної взаємодії» (Манохіна І. В., 2015, с. 131). Крім того, науковиця розглядає професійну підготовку як важливий процес і результат з формування готовності майбутніх фахівців до виконання ними певного виду професійної діяльності.

Отож, в Україні та закордоном накопичено великий результативний досвід з теорії і практики професійної підготовки фахівців, який є засадничим для реалізування у майбутній діяльності. Особливо це стосується майбутніх фахівців галузі військового управління, на яких покладені завдання результативного керування військовими підрозділами для захисту територіальної цілісності, недоторканності нашої держави та оборони державності і суверенітету України з дотриманням національного законодавства та міжнародного права. Тому сьогодні постала проблема моделювання новаційного освітнього процесу у ВВНЗ з метою сучасного формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності, що здатна сповна втілити досліджуваний процес у практику підготовки курсантів військового управління ВВНЗ.

Методи / Methods. Для розкриття проблеми дослідження здійснено аналіз літературних джерел, нормативно-правових актів; проведено порівняльний аналіз, використано педагогічне моделювання та задіяно загальнонаукові методи як аналіз, синтез, індукцію і дедукцію, систематизацію та узагальнення.

Результати / Results. У досягненні зазначеної мети нами використано педагогічне моделювання (моделювання фр. *modele* – зразок, прообраз), яке здатне прогнозувати освітній процес та вивчати його більш глибоко та цілісно (Лодатко Є. О., 2010).

У педагогічній науці моделювання забезпечує досягнення певних цілей:

- а) евристичної, що класифікує, позначає та віднаходить нові закони, допомагає в побудові нових теорій, інтерпретуванні отриманих результатів;
- б) обчислювальної, що спрямована на розрахунок отриманих за впровадження моделі математичних даних;
- в) експериментальної, що допомагає вирішенню проблем, що пов'язані з емпіричною перевіркою (верифікацією) гіпотез.

Моделювання нині послуговує методом дослідження об'єктів наукового пізнання. Тому як метод, він окреслює побудову структури певних предметів і явищ пізнання у моделі та намічає шляхи їх вивчення, де насправді вивчені предмети і явища відповідають реальності. Науковцями Р. Горбатюком та В. Кабаком обґрунтовані пізнавальні перспективи моделювання. Так, науковці розглядають модель фахівця як важливу «функцію» у його підготовці, що передбачає виокремлення вхідного і вихідного параметрів, а вихідним параметром слугує сформований за отриманої моделі фахівець (Горбатюк Р. М., & Кабак В. В., 2015). Для нас важливо, що освітня модель спроможна інтегрувати традиційно-очну та електронно-дистанційну форми навчання (у нашому випадку це ЗФОН), що дозволяє викладачу поєднати певну частину традиційного (очного) заняття із проведенням другої частини заняття в межах електронного середовища (Цюняк О. П., & Розлуцька Г. М., 2021).

Моделювання освітніх процесів забезпечує концентрування уваги на інформації та упускає другорядні чинники, що дозволяє досліднику зосередитися на важливих елементах системи, їхніх взаємозв'язках, від яких залежить якісний стан досліджуваної системи. Ключовими вимогами до побудови педагогічної моделі слугує:

- інгерентність (узгодженість створеної моделі та її функціональності з наявним освітнім

середовищем);

– простота моделі (модель завжди характеризується простотою, наближеною до реальності, щоб можна легко і зрозуміло нею оперувати, та неможливістю фіксації всього різноманіття визначеної ситуації);

– точність моделі (за допомогою точно визначеної моделі досягається поставлена педагогічна мета відповідно до сформульованих цілей);

– валідність моделі (встановлення дійсності застосовуваного діагностичного інструментарію для вимірювання якості досліджуваного феномену).

Моделювання освітніх процесів проходить наступні стадії побудови і розроблення самої моделі:

а) виявлення структури досліджуваного об'єкта;

б) виокремлення його головних структурних елементів та встановлення між ними внутрішніх взаємозв'язків;

в) апробація моделі;

г) внесення при потребі змін до моделі, враховуючи результати проведеної з нею пробної роботи (Бігич О. Б., 2014, с. 49).

Створення моделі не обходиться без конструювання її елементів/компонент із реальної дійсності, однак містить невідомі ознаки, властивості, сутнісно-значимі зв'язки між усіма задіяними складовими змодельованого процесу. Створена таким чином модель постає ідеальним об'єктом теоретичного дослідження та є важливою основою в отриманні нових теоретично-методичних та емпіричних знань.

В межах методу системного дослідження нами обрано структурно-функціональний тип моделі як найоптимальніший для формування готовності фахівців спеціального призначення до майбутньої діяльності в умовах ЗН ВВНЗ, оскільки дана модель відображає мету дослідження, його завдання, принципи, методи і форми, а також дозволяє відтворити змістове наповнення освітньої підготовки, розташування її елементів та очікуваний результат. Створена нами структурно-функціональна модель слугує для нашого дослідження цілісним психолого-педагогічним утворенням (рис. 1).

В основі структурно-функціональної моделі формування готовності фахівців спеціального призначення до майбутньої діяльності покладено структурні блоки, які надають бачення різних аспектів процесу такого формування, а саме: цільовий, теоретичний, змістовий, функціонально-методичний та результативно-оцінковий (підготовка бакалаврів спеціальності 253 Військове управління (за видами збройних сил). Кожному із зазначених блоків властиві специфічні особливості та інтегративні причинно-наслідкові зв'язки.

Цільовий блок структурно-функціональної моделі включає соціальне замовлення громадянського суспільства на підготовку майбутніх командирів підрозділів тактичного рівня у ВВНЗ, мету і завдання дослідно-експериментального дослідження. Етап цілепокладання слугує дороговказом, траєкторією діяльності викладачів і курсантів по забезпеченню сформованості, оскільки безпосередньо взаємопов'язаний з результатами наступних етапів дослідження.

Теоретичний блок моделі відтворює основні засади підготовки майбутніх офіцерів спеціального призначення. Він включає наукові інноваційно-парадигмальні підходи, а саме системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, креативний, антропологічний, культурологічний, соціологічний, інформаційний та технологічний, які впливають на вдосконалення освітньо-професійної підготовки майбутніх офіцерів, оскільки цілеспрямовано впливають на зростання у них рівня професійного вдосконалення та практичної майстерності. Основні принципи формування готовності курсантів військового управління до фаху ми класифікували на дві групи: загально-педагогічні (науковості, системності і наступності, усвідомленої активності, сумісності впроваджуваної структурно-функціональної моделі в освітній процес, зв'язку теорії і практики та потребами суспільства у професії військового, диференційованості та індивідуальності) і специфічні (трансформація професійної комунікативно-управлінської культури у фахову компетентність, аксіологізація змісту освітнього процесу ВВНЗ, інноваційного урізноманітнення нових форм і методів навчальної діяльності) принципи. Системне впровадження зазначених принципів дає викладачам змогу правильно визначити завдання, відібрати зміст, форми, методи і засоби найдоцільнішої діяльності з проходження всіх етапів освітньої підготовки майбутніми офіцерами. До основних функцій формування готовності бакалаврів сил спеціального призначення віднесено: аналітично-знаннєву, мотиваційно-цільову, прогностичну, організаційну та контрольну-корекційну.

Змістовий блок структурно-функціональної моделі показує змістове наповнення процесу формування готовності курсантів військового управління в умовах ЗН із зазначенням сукупності освітніх компонент, що входять в цикли загальної та професійної підготовки бакалаврів спеціальності 253 Військове управління (за видами збройних сил). Засвоєння змісту професійної

підготовки відбувається шляхом організації освітньої діяльності студентів упродовж усього навчання й характеризується системністю та динамічністю.

У функціонально-методичному блоці відображена поетапність формування фахової готовності курсантів до фаху, яка відбувається за впровадження в освітній процес ВВНЗ взаємопов'язаних педагогічних умов та авторської Програми формування готовності бакалаврів військового управління до майбутньої професії за певної етапності (мотиваційного, змістового, діяльнісного, завершально-підсумкового) її застосування. Вагомим елементом функціонально-методичного блоку є те, що на кожному етапі зреалізування Програми відбувається формування певного компонента готовності до військового фаху. У цьому блоці чітко окреслено технологічну складову освітнього процесу (види навчальної діяльності, засоби та методи навчання), що успішно допроваджує майбутніх офіцерів до ефективного формування готовності до професійної діяльності.

Результативно-оцінковий блок структурно-функціональної моделі, як структурно-логічний елемент оцінки якості проведеного дослідження, враховуючи комплекс означених компонентів (мотиваційно-ціннісного, змістовно-операційного, комунікативно-поведінкового, рефлексивно-оцінкового), критеріїв (спонукально-особистісного, когнітивного, комунікативного, діялісно-самореалізуючого) та окреслену мету дослідження, передбачає диференціацію майбутніх фахівців спеціального призначення за ступенем сформованої у них готовності до професійної діяльності в умовах ЗН ВВНЗ. Оцінку результатів сформованості готовності до діяльності здійснювали за розробленою шкалою, яка включає високий (творчий), достатній (продуктивний), задовільний (репродуктивний) та низький (інтуїтивний) рівні. Оцінювання аналізуватимемо як процес, цілеспрямований на встановлення певного ступеня відповідності досягнутих результатів курсантів щодо цілей навчання. Оцінка результатів сформованої готовності бакалаврів спеціального призначення ґрунтується на визначенні глибини професійно-управлінських знань, ефективності умінь комунікування та навичок проектування, прийняття виважених управлінських рішень та саморозвитку.

Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності є:

– концептуальною, оскільки залучає нові концептуальні підходи до формування готовності курсантів до фаху в умовах ЗН ВВНЗ, пропонує алгоритм реалізації такого формування як авторське бачення проблеми, означає змістове наповнення освітнього процесу та утворює причинно-наслідкові зв'язки між блоками моделі;

– процесуальною, так як визначає основні етапи реалізації Програми формування кожного компонента готовності до військового фаху на посаді майбутнього командира підрозділу тактичного рівня, обумовлює змістове наповнення Програми, окреслює методичне забезпечення та форми навчання;

– функціональною, адже наголошує на особливостях функціонування освітнього процесу у ВВНЗ щодо формування готовності майбутніх офіцерів до військового управління;

– прогностичною, позаяк описує майбутній результат як наслідковість спланованого педагогічного впливу на освітній процес.

Висновки / Conclusions. Отже, структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності охоплює всі сторони фахової підготовки: від визначення цілей, специфічності характеру об'єкта діяльності, особливостей засобового забезпечення та змістового наповнення професійної діяльності курсантів до отриманих результатів.

Подальші напрями наших досліджень пов'язуємо з обґрунтуванням методики формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності та змістового наповнення оцінкових рівнів їх готовності.

Список використаних джерел і літератури:

Бігич, О. Б. (2014). *Сучасний студент у контексті особистісно-діялісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень*. Київ: Вид. центр КНЛУ. [in Ukrainian]

Бойко, О. (2017). Ціннісна концепція формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України у ВВНЗ. *Військова освіта*, 2 (36), 7–18. [in Ukrainian]

Вітер, Д., & Красота-Мороз, Г. (2022). Принципи та підходи до підготовки підрозділів сил спеціальних операцій в Україні: основні тенденції та проблеми. *Військова освіта*, 2 (46), 40–48. [in Ukrainian]

Горбатюк, Р. М., & Білан, Н. М. (2018). Формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 52, 272–276. [in Ukrainian]

Лодатко, Є. О. (2010). *Моделювання педагогічних систем і процесів*. (Монографія). Слов'янськ: СДПУ. [in Ukrainian]

Манохіна, І. В. (2015). Проблема професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери у

науковій літературі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: педагогіка і психологія, 1*, 128–134. [in Ukrainian]

Марчук, А. А. (2020). Особливості педагогічної взаємодії викладача та студента засобом змішаного навчання. *Інноваційна педагогіка, 21* (3), 173–179. [in Ukrainian]

Мирончук, Н. М. (2016). Самоорганізаційні уміння як змістові конструкти професійних компетентностей майбутніх викладачів. В: *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Priorytetowe obszary 19 badawcze: od teorii do praktyki»* (Lublin, 30.05.2016 – 31.05.2016). (s. 85–87). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». [in Ukrainian]

Невальонний, Є. О. (2018). Рефлексія керівника в системі військового управління. *Наукова дискусія: питання педагогіки та психології*. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 лист. – 1 груд. 2018 р.). Ч. 2. (с. 106–108). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». [in Ukrainian]

Пенцак, П. (2021). Напрями й особливості формування громадянсько-патріотичної позиції майбутніх офіцерів. *Актуальні питання гуманітарних наук, 37* (2), 296–301. [in Ukrainian]

Про внесення змін до деяких законів України щодо Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. (2020). Закон України від 17.09.2020. № 912-IX із змінами, внесеними згідно із Законом. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-19#n15> [in Ukrainian]

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». (2021). Указ Президента України № 473/2021. Взято з: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> [in Ukrainian]

Столярова, О., Сафін, О., Діхтяренко, С., & Рабодзєй, Т. (2022). Мотиваційна готовність здобувачів вищої освіти до майбутньої професії психолога. *Вісник Національного університету оборони України, 64* (6), 105–109. [in Ukrainian]

Цюняк, О. П., & Розлуцька, Г. М. (2021). Змішане навчання як інноваційна форма організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2* (49), 232–235. [in Ukrainian]

Шапран, О., & Махно, Є. (2023). Аналіз процесів інтелектуалізації системи дистанційного навчання у Збройних силах України. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони, 46* (1), 107–114. [in Ukrainian]

Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey. (2019). Ed. by Duraid Jalili and Hubert Annen. Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien. [in English]

Waggner, A. (2015). Joint Professional Military Education. *A Retrospective of the Skelton Panel. JFQ 77, 2nd Quarter*, 55–59. [in English]

References:

Bihych, O. B. (2014). *Suchasnyi student u konteksti osobystisno-dialnisnoho pidkhodu: za rezultaty naukovo-metodychnykh doslidzhen [Modern Student in the Context of the Personality-Activity Approach: Results of Scientific-Methodological Research]*. Kyiv: Publishing Center KNLU. [in Ukrainian]

Boiko, O. (2017). Tsinnisna kontseptsiiia formuvannia liderkoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy u VVNZ [Value-Based Concept of Leadership Competence Formation in Future Officers of the Armed Forces of Ukraine in Military Higher Education Institutions]. *Viiskova osvita – Military Education, 2* (36), 7–18. [in Ukrainian]

Viter, D., & Krasota-Moroz, H. (2022). Pryntsypy ta pidkhody do pidhotovky pidrozdiliv syl spetsialnykh operatsii v Ukraini: osnovni tendentsii ta problemy [Principles and Approaches to Training Special Operations Units in Ukraine: Key Trends and Issues]. *Viiskova osvita – Military Education, 2* (46), 40–48. [in Ukrainian]

Horbatiuk, R. M., & Bilan, N. M. (2018). Formuvannia inshomovnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-enerhetykiv [Formation of Foreign Language Competence in Future Power Engineers]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy – Modern Information Technologies and Innovative Methods of Training Specialists: Methodology, Theory, Experience, Problems, 52*, 272–276. [in Ukrainian]

Lodatko, Ye. O. (2010). *Modeliuvannia pedahohichnykh system i protsesiv [Modeling Pedagogical Systems and Processes]*. (Monograph). Sloviansk: SDPU. [in Ukrainian]

Manokhina, I. V. (2015). Problema profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnoi sfery u naukovii literaturi [The Issue of Professional Training for Social and Pedagogical Specialists in Scientific Literature]. *Visnyk Dnipropetrovskoho Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia: Pedahohika i psykholohiia – Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology, 1*, 128–134. [in Ukrainian]

Marchuk, A. A. (2020). Osoblyvosti pedahohichnoi vzaemodii vykladacha ta studenta zasobom zmishanoho navchannia [Peculiarities of Pedagogical Interaction Between Teacher and Student Using Blended Learning]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy, 21* (3), 173–179. [in Ukrainian]

Mironchuk, N. M. (2016). *Samoorganizatsiini uminnia yak zmistovi konstrukty profesiinykh kompetentnosti maibutnikh vykladachiv [Self-Organization Skills as Content Constructs of Future Teachers' Professional Competence]*. In: *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki»* (Lublin, May 30–31, 2016). (s. 85–87). Warsaw: Sp. z o.o. «Diamond Trading Tour». [in Ukrainian]

Nevalionnyi, Ye. O. (2018). Refleksiiia kerivnyka v systemi viiskovoho upravlinnia [Reflection of the Leader in the Military Management System]. *Scientific Discussion: Questions of Pedagogy and Psychology*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 30–December 1, 2018). Part 2. (p. 106–108). Kyiv: NGO «Kyiv Scientific Organization of Pedagogy and Psychology». [in Ukrainian]

Pentsak, P. (2021). Napriamy i osoblyvosti formuvannya hromadiansko-patriotychnoi pozytsii maibutnikh ofitseriv [Directions and Features of Forming Civil-Patriotic Attitudes in Future Officers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in Humanities*, 37 (2), 296–301. [in Ukrainian]

Pro unesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo Syl spetsialnykh operatsii Zbroinykh Syl Ukrainy. (2020). Law of Ukraine from 17.09.2020. № 912-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-19#n15> [in Ukrainian]

Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Pro Stratehichnyi oboronnyi biuletyn Ukrainy». (2021). Ukaz Prezydenta Ukrainy № 473/2021. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> [in Ukrainian]

Stoliarova, O., Safin, O., Dikhtiarenko, S., & Rabodzei, T. (2022). *Motyvatsiina hotovnist zdobuvachiv vyshchoi osvity do maibutnoi profesii psykoloha* [Motivational Readiness of Higher Education Applicants for the Future Profession of a Psychologist]. *Visnyk Natsionalnoho Universytetu Oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 64 (6), 105–109. Retrieved from: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-64-6-105-109> [in Ukrainian]

Tsiuniak, O. P., & Rozlutska, H. M. (2021). *Zmishane navchannia yak innovatsiina forma orhanizatsii osvitnoho protsesu u zakladakh vyshchoi osvity* [Blended Learning as an Innovative Form of Organizing the Educational Process in Higher Education Institutions]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna Robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 2 (49), 232–235. [in Ukrainian]

Shapran, O., & Makhno, Ye. (2023). Analiz protsesiv intelektualizatsii systemy dystantsiinoho navchannia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Analysis of the Intellectualization Processes of the Distance Learning System in the Armed Forces of Ukraine]. *Suchasni Informatsiini Tekhnologii u Sferi Bezpeky ta Oborony – Modern Information Technologies in the Field of Security and Defense*, 46 (1), 107–114. [in Ukrainian]

Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey. (2019). Ed. by Duraid Jalili and Hubert Annen. Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien. [in English]

Waggener, A. (2015). Joint Professional Military Education. *A Retrospective of the Skelton Panel. JFQ 77, 2nd Quarter*, 55–59. [in English]

Дата надходження статті: «04» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «23» травня 2024 р.

Рудинський Віталій – викладач, заступник начальника кафедри управління діями підрозділів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса)

Rudynskiy Vitalii – Lecturer, Deputy Head of the Department of Operations Management of Military Intelligence Units and Special Operations Forces of Odessa Military Academy

Цитуйте цю статтю як:

Рудинський, В. (2024). Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців спеціального призначення до професійної діяльності. *Педагогічний дискурс*, 35, 74–80. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.11.

Cite this article as:

Rudynskiy, V. (2024). Structural and Functional Model of Forming the Readiness of Future Special Forces Specialists for Professional Activity. *Pedagogical Discourse*, 35, 74–80. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.11.

UDC 355.1:004:378.147

УДК 355.1:004:378.147

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.12)

ОЛЕГ ПАВЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Київ, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, вул. Князів Острозьких, 45/1)

OLEH PAVLENKO,

Candidate of Pedagogical Sciences

(Ukraine, Kyiv, Heroes of Kruty Military Institute of Telecommunications and Informatization, Kniaziv Ostrokykh St., 45/1)

ORCID: 0000-0001-8752-1949

Methodological Recommendations for the Formation of Managerial Competence of Future Officers of Communication Units in the Process of Professional Training

Методичні рекомендації щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку у процесі професійної підготовки

The article defines promising areas and methodological recommendations for solving the scientific problem of formation of managerial competence of future officers of the Armed Forces of Ukraine's communication units in the process of professional training. The author insists that the main methodological recommendations are as follows: awareness of the process of forming the managerial competence of officers of communication units as an integral part of the system of professional training of future officers; selection of content and design of professional training for future officers of communication units, taking into account current needs and preparation for managing units in combat conditions; introducing NATO management standards into the educational process of higher education institutions based on an adaptive approach and improving the professional competence of academic staff to apply them; development of professional communicative competence of future officers, including foreign language competence, for effective management activities, as well as organization of independent cognitive activity of cadets through the development of their leadership skills and self-management; integration of managerial knowledge, skills and abilities on the basis of an interdisciplinary approach into the educational process of higher education institutions; ensuring an innovative pedagogical environment in higher education institutions; introducing the best foreign experience in the formation of managerial competence of future officers; ensuring teaching based on the combat experience of the academic staff of higher education institutions who participated in combat operations to protect Ukraine from the Russian aggressor. Also, it is important to improve the content, forms and methods of professional training of cadets of higher military education institutions, ensuring unity, organic interconnection of professional, managerial and leadership training of future officers of communication units based on the principles of flexible design, predictability, and the graduated nature of higher education and introducing the principles of student-centered and competency-based approach into the methodology of teaching general military and professionally oriented disciplines.

Keywords: *methodological recommendations, professional training, officers of communication units, managerial competence, the Armed Forces of Ukraine.*

У статті визначено перспективні напрями та методичні рекомендації щодо вирішення наукової проблеми формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку Збройних Сил України у процесі професійної підготовки. Автор наполягає на тому, що такими методологічними рекомендаціями щодо посилення професійної підготовки майбутніх офіцерів є наступні: забезпечення усвідомлення процесу формування управлінської компетентності офіцерів підрозділів зв'язку як невід'ємної складової системи професійної підготовки майбутніх офіцерів у військових навчальних закладах України; відбір змісту та проектування професійної підготовки майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку з урахуванням сучасних потреб та підготовки до управління підрозділами в бойових умовах впровадження стандартів управління НАТО в освітній процес закладів вищої освіти на основі адаптивного підходу та підвищення професійної компетентності науково-педагогічних працівників щодо їх застосування; розвиток професійної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, у тому числі іншомовної, для ефективної управлінської діяльності, а також організація самостійної пізнавальної діяльності курсантів через розвиток у них лідерських якостей та самоуправління; інтеграція управлінських знань, умінь та навичок на основі

міждисциплінарного підходу в освітній процес закладів вищої освіти; забезпечення інноваційного педагогічного середовища у закладах вищої освіти; впровадження кращого зарубіжного досвіду формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів; забезпечення викладання з урахуванням бойового досвіду науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які брали участь у бойових діях із захисту України від російського агресора. А також удосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки курсантів, забезпечення єдності, органічного взаємозв'язку професійної, управлінської та лідерської підготовки майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку на основі принципів гнучкого проектування, прогностичності, ступеневості вищої освіти та впровадження принципів студентоцентризму і компетентнісного підходу в методикі викладання загальновійськових та професійно-орієнтованих дисциплін.

Ключові слова: *методичні рекомендації, професійна підготовка, офіцери підрозділів зв'язку, управлінська компетентність, Збройні сили України.*

Introduction / Вступ. Today's requirements for reforming the Armed Forces of Ukraine (hereinafter – AFU) in the context of intensified armed aggression of the Russian Federation significantly change the requirements and approaches to the training of military specialists at all levels of their professional training. Officers of communication units who obtain professional education at the Kruty Heroes Military Institute of Telecommunications and Informatization at the stage of operational and tactical training are no exception.

It should be noted that nowadays military professional activity of the AFU officers is directly related to various stressful situations caused by the combat situation, with various intellectual and physical loads. They are subject to high requirements for the organization of management activities, which require finding ways to ensure the performance of service and combat missions by personnel in peacetime and in a combat situation. Accordingly, organization of the educational process in a higher military educational institution (hereinafter – HMEI) for the development and improvement of the managerial competence of future officers of the communication units of the Armed Forces of Ukraine should be dynamic and continuous, given the current challenges and the need for rapid approximation to the standards of NATO member states, in particular in matters of military management.

Aim and Tasks / Мета та завдання. The aim of the article is to define methodological recommendations for the formation of managerial competence of future communication officers of the AFU in the process of professional training.

Methods / Методи. The following methods were used to solve the tasks of the research: analysis, systematization, generalization of scientific sources, synthesis, interpretation, classification and comparative analysis.

Results / Результати. As the analysis of the practice of implementing the educational process in the military educational institutions of Ukraine has shown, in the methodological perspective, the organization of management training of future officers of communication units to perform professional duties in the relevant positions in the traditional system of military education contains a contradiction between the need to modernize the methodology of professional training of officers of communication units, acquisition of professional knowledge, skills and competencies and the slow updating of forms and methods of this training. The analysis of the educational programs for the training of future officers of communication units shows that the educational process is based mainly on traditional, established forms and methods of organizing the educational process. In general, they include lectures, seminars and practical classes, field exercises, independent work, consultations, etc. At the same time, the armed aggression of the Russian Federation, the globalization of the transformation of the educational sector, the advanced development of vocational education, and current trends in lifelong learning require modernization of forms and methods of management training of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the process of professional training (Povstyn, 2018).

The issue of training officers of a new formation in accordance with the requirements of the world's advanced armies and NATO standards is becoming increasingly relevant, as evidenced, in particular, by the provisions of the Strategic Defense Bulletin of Ukraine, the country's European integration course, its participation in international peacekeeping activities and the need to improve the management system of the AFU units and ensure interoperability with the management system of foreign armies, as well as to maintain a high level of managerial competence of officers, their readiness to manage personnel in real combat conditions.

In general, managerial competence should contribute to ensuring a high level of professionalism of military professionals. Despite the fact that modern officers of the Armed Forces of Ukraine's communication units are overwhelmingly qualified specialists, many of them lack managerial competence, which is manifested in the choice of a not always effective management style, overwork, mistakes in making responsible decisions, inability to prevent and resolve conflicts, impaired

adaptation to new conditions, etc. (Boiko, 2005). At the same time, current social trends, in addition to a full-scale war, characteristic of the armed forces, have a significant impact on improving the professional training of specialists and its adaptation to the current conditions of society, namely social changes within the educational environment, which are gaining more and more speed; social differentiation, during which there is a division of functions between participants and which is characterized by progress in their activities, as well as specialization of individual and organizational actions; social mobilization, characterized by changes in the behavior and social psychology of people; structural differentiation and constant change of higher education institutions; mobility; reduction of the actual distance between the teacher and the student; development of creativity, critical thinking, ability to make judgments; increased requirements for specialists due to the increase in processed information, dynamic development of technologies, motivation for lifelong learning and self-improvement; strengthening the role of interpersonal communication, leadership skills; awareness of the complexity of implementing modernization processes in the professional training system; education in higher education institutions and documentation is in English, which facilitates access to English-language sources of information and provides opportunities for the institution to participate in international projects and exchange programs, to interact effectively with international organizations at all levels (Didenko et al., 2018).

These trends require prompt changes in the process of professional training of future signal officers. At the same time, in connection with the developments implemented during the study of the problem of forming the managerial competence of future officers of communication units, namely: the concept, training system, organizational and pedagogical conditions, we consider it necessary to present a set of necessary methodological recommendations, namely it is critical to:

- raise the awareness of the necessity to form the managerial competence of officers of communication units as an integral part of the system of professional training of future officers in military educational institutions of Ukraine;

- take into account the provisions of methodological approaches to the formation of managerial competence of officers of communication units: general scientific approaches aimed at intensifying the process of forming the managerial competence of a communication officer: systemic, activity and competence; specific scientific approaches: synergistic, axiological, cultural, as well as personality-oriented and andragogical approaches, which are practice-oriented approaches to forming the managerial competence of future officers;

- select of content and design of professional training for future officers of communication units, taking into account current needs and preparation for managing units in combat conditions;

- introduce NATO management standards into the educational process of higher education institutions based on an adaptive approach and improving the professional competence of academic staff to apply them;

- develop professional communicative competence of future officers, including foreign language competence, for effective management activities, as well as organize independent cognitive activity of cadets through the development of their leadership skills and self-management;

- integrate managerial knowledge, skills and abilities on the basis of an interdisciplinary approach by introducing the discipline «Fundamentals of Military Management (including NATO Staff Procedures)» into the educational process of higher education institutions;

- ensure innovative pedagogical environment in higher education institutions;

- introduce the best foreign experience in the formation of managerial competence of future officers;

- ensure teaching based on the combat experience of the academic staff of higher education institutions who participated in combat operations to protect our country from the Russian aggressor;

- improve the content, forms and methods of professional training of cadets of higher education institutions, ensuring unity, organic interconnection of professional, managerial and leadership training of future officers of communication units based on the principles of flexible design, predictability, and the graduated nature of higher education;

- introduce the principles of student-centered and competency-based approach into the methodology of teaching general military and professionally oriented disciplines;

- modernize the distance learning system for future officers of the Armed Forces of Ukraine's communications units to acquire additional professional competencies to work with communications equipment in accordance with NATO standards on the basis of professional self-development;

- teach academic disciplines in English to the maximum number of cadets in order to effectively develop their professional communication skills in accordance with NATO STANAG 6001;

- reduce the share of traditional monologic teaching methods and increasing the share of subject-subject, communicative methods in teaching not only humanities, but also general military and professionally oriented disciplines;

- expand the list of simulator training courses to develop skills in working with complex communication equipment and skills related to security and compliance with regime requirements in combat operations;

- expand the range of use of complex simulators, training systems and role-playing games for the effective formation of managerial competence of future officers of communication units;

- study foreign experience in order to find effective forms and methods of forming managerial competence that would effectively combine formal, informal and informal managerial training of future officers of communication units;

- introduce e-learning courses, textbooks, information and communication technologies, training complexes and simulators to train cadets in accordance with NATO military management standards;

- raise the level of managerial and methodological training of academic staff of higher education institutions, raising their professional level in NATO educational institutions.

At the same time, the contextual component of the process of forming the managerial competence of future officers of the Armed Forces of Ukraine should encompass:

- laws, principles, methods, structure of military management, system of command and control of troops, command and control bodies, classification of control points;

- peculiarities of managing a military unit in combat operations;

- methods of making managerial decisions by the commander of a communication unit of the Armed Forces of Ukraine;

- basic theories of management, peculiarities of organization and management decision-making in everyday and combat activities;

- peculiarities of managerial competence of the head of the communication unit of the Armed Forces of Ukraine, basic leadership styles;

- methods of collecting, summarizing and preparing data for decision-making;

- peculiarities of the work of the commander and staff and the algorithm of decision-making by the commander of the AFU communication unit;

- formalizing the decision of the commander of a military unit, maintaining control during the preparation and during the combat use of units;

- types of combat documents, requirements for them, rules for the development and maintenance of textual and graphic combat and service-combat documents.

Regarding the forms and methods that best meet the task of forming managerial competence in the conditions of higher education institutions, we recommend using those that facilitate the rapid learning of managerial terminology, develop the ability of future officers to lead a unit in solving problems of everyday and combat activities, namely: a maze of actions, an emergency case, critical analysis, the incident method, debriefing, behavioral modeling, active debate, self-study based on Internet resources, the method of intellectual maps, participatory learning, collaborative assessment, creating a manager's (commander's) portfolio, project work or project-based learning, pyramidal discussion, role play, scenario-based learning, simulated situations, staging, stimulated learning method, teamwork, teamwork, brainstorming, mentoring, observation, On-the-Job-Training, problem-solving, sorting method, tutoring.

The most effective active assessment methods used in the organization of the educational process for the development of managerial skills of future officers are the following: case method, description of a professional emergency, reflective report, learning journal, media profile, mini-workshops, online discussion, open access exam, text compilation, mutual evaluation, question bank, research project, role play, sample report, self-assessment, management decisions that require a quick short answer.

The most effective means of modeling the service and combat activities of the commanders of the Armed Forces of Ukraine is the use of multimedia virtual trainers and simulators. Also, today it is necessary to actively introduce the modeling of business «serious» games, command and staff exercises, as well as to work towards the development of an information and distance learning system.

Discussion / Обговорення. A significant number of scientific works by domestic researchers are devoted to the formation of professional competence of military specialists: A. Halimov, A. Didenko, M. Neshchadym, V. Osodlo, Y. Prykhodko, R. Torchevskiy, V. Yahupov, etc. The peculiarities of the formation of managerial competence of servicemen were studied by: O. Boyko, S. Nekhayenko, V. Korol, V. Shemchuk, T. Matsevko. Speaking about the readiness of officers for professional activity, V. Korol defined its integral indicators as a high level of professional competence, managerial experience, managerial skills, and managerial thinking (Nekhayenko, 2020). It should be noted that since the 20s of the twentieth century, the requirements for a manager have been considered to be individual qualities, groups of qualities, requirements, etc.

Conclusions / Висновки. The results of the study made it possible to identify promising areas and tasks for solving the scientific problem of forming the managerial competence of future officers of

the Armed Forces of Ukraine's communication units in the process of professional training. The main teaching methods should be student-centered, based on the principles of interactivity, participatory learning, learning facilitation, mobile learning, project activities, with the active use of ICT. The most effective means of modeling the service and combat activities of the commanders of the Armed Forces of Ukraine is the use of multimedia virtual trainers and simulators. We believe it is necessary to actively implement the simulation of business «serious» games, command and staff exercises, as well as to work towards the development of an online training system. At the same time, in order to enhance the educational and cognitive activity of military cadets and enrich their preparedness for military management, stimulate creative and search activity, it is necessary to introduce methods of project work and training technologies.

We consider the determining of the level of formation of the managerial competence of future officers of the communication units of the Armed Forces of Ukraine in higher educational institutions to be the direction of further scientific research.

Список використаних джерел і літератури:

Бойко, О. (2005). *Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління*. (Дис. канд. пед. наук). Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ. [in Ukrainian]

Діденко, О., Андрощук, О., Балендр, А., Маслій, М., & Білявець, С. (2020). Використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх офіцерів прикордонних підрозділів. *Information Technologies and Learning Tools*, 80 (6), 39–57. [in Ukrainian]

Нехаєнко, С. (2020). Критерії та показники діагностування професійної компетентності майбутніх організаторів морально-психологічного забезпечення. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VIII (87), 219, 25–32 [in Ukrainian]

Повстин, О. (2018). *Професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності: теорія та практика*. Монографія. Львів: ЗУКЦ. [in Ukrainian]

References:

Boiko, O. (2005). *Formuvannia hotovnosti do upravlinskoj diialnosti u maibutnikh mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia [Formation of Readiness for Managerial Activity in Future Masters of Military and Social Management]*. (Candidate's thesis). Institute of Pedagogy and Psychology of education of the APN of Ukraine. Kyiv. [in Ukrainian].

Didenko, O., Androschuk, O., Balendr, A., Masliy, M., & Bilyavets, S. (2020). *Vykorystannia elektronnykh osvitnikh resursiv u pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv prykordonnykh pidrozdiliv [Use of Electronic Educational Resources in the Training of Future Officers of Border Units]*. *Information Technologies and Learning Tools*, 80 (6), 39–57. [in Ukrainian].

Nekhayenko, S. (2020). *Kryterii ta pokaznyky diahnostuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh orhanizatoriv moralno-psykholohichnoho zabezpechennia [Criteria and Indicators for Diagnosing the Professional Competence of Future Organizers of Moral and Psychological Support]*. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VIII (87), 219, 25–32. [in Ukrainian].

Povstyn, O. (2018). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv u haluzi bezpeky liudyny do upravlinskoj diialnosti [Professional Training of Future Specialists in the Field of Human Safety for Managerial Activities: Theory and Practice]*. Monograph. Lviv: ZUKTS. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «04» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «28» травня 2024 р.

Павленко Олег – начальник кафедри загальновійськових дисциплін Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, кандидат педагогічних наук

Pavlenko Oleh – head of the department of combined military disciplines of Heroes of Kruty Military Institute of Telecommunications and Informatization, Candidate of Pedagogical Sciences

Цитуйте цю статтю як:

Павленко, О. (2024). Методичні рекомендації щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку у процесі професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*, 35, 81–85. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.12.

Cite this article as:

Pavlenko O. (2024). *Methodological Recommendations for the Formation of Managerial Competence of Future Officers of Communication Units in the Process of Professional Training. Pedagogical Discourse*, 35, 81–85. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.12.

UDC 378:316.77:796

УДК 378:316.77:796

DOI: [10.31475/ped.dys.2024.35.13](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.35.13)

HAN LIU,

Postgraduate student

(Ukraine, Ternopil, West Ukrainian National University,

Lvivska St., 11)

ХАНЬ ЛЮ,

аспірантка

*(Україна, Тернопіль, Західноукраїнський національний
університет, Львівська, 11)*

ORCID: 0000-0003-2285-0543

Training of Future Physical Education and Sports Teachers in Higher Education Institutions: Modern Trends

Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури і спорту у ЗВО: сучасні тенденції

The article outlines the characteristics of professional training for future physical education and sports teachers in higher education institutions, emphasizing the social significance of such training and the standards for its quality. It highlights changes in the primary objectives of teacher training, which are driven by a consistent shift toward student-centered education and a contemporary focus on the personal development of specialists. From this perspective, the professional competence of a teacher is defined as a category that reflects the attained level of professional education, the pedagogical experience gained during training, and the individual professional abilities developed throughout the process. An analysis of the works of scientists and legislative documents related to the studied issues has been conducted. This analysis highlights the shortcomings and new requirements for the training of pedagogical personnel. Additionally, it reveals the multifaceted process of professional development for specialists in physical education and sports during their studies at higher education institutions. It is important to note that the systematic education of specialists in physical education and sports encompasses three key components that enhance pedagogical effectiveness: a sports-oriented worldview, emotional well-being, and competence in physical education and health improvement. Modern trends in the development of professional training systems for future teachers of physical education and sports are shaped by innovative approaches within higher education pedagogy and a creative strategy for planning the educational process. These trends emphasize personalized and individualized methods aimed at fostering comprehensive student development. They also incorporate integrated and health-promoting technologies in education, promote the internationalization of education, and support inclusive education. Current trends in professional training highlight project-based learning, psychological and pedagogical support, the cultivation of leadership qualities, and the modernization of educational program content. It is concluded that the professional training of future teachers is focused on developing well-rounded and competent specialists in higher education institutions, who are capable of fostering a healthy society and promoting physical education and sports among citizens.

Keywords: *training of specialists, future teachers of physical education and sports, professional competencies, higher education institutions.*

У статті описано особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти відповідно до соціальної значимості такої підготовки та вимог до її якості. Зазначено зміни ключових цілей у підготовці педагогів, що обумовлено послідовним переходом до особистісно-орієнтованої освіти та сучасною переорієнтацією освіти на особистісний розвиток фахівця. Із зазначених позицій схарактеризовано професійну компетентність педагога як категорію, що розкриває здобутий рівень професійної освіти, набутий в процесі навчання педагогічний досвід та індивідуальні фахові здібності. Здійснено аналіз праць науковців і законодавчих документів з досліджуваної проблематики. Звернено увагу на недоліки і нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів та розкрито різноаспектний процес професійного становлення фахівців фізичної культури і спорту за час навчання у закладі вищої освіти. Зауважено, що системна освіта фахівців фізичної культури і спорту об'єднує три оптимізуючі педагогічну діяльність складові: спортивний світогляд, емоційний комфорт та фізкультурно-оздоровчу компетентність. Сучасні тенденції розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури і спорту визначаються новаційними

напрямами функціонування педагогіки вищої школи та творчим підходом до планування освітнього процесу, які спрямовують освітній процес на впровадження особистісно-орієнтованого та індивідуалізованого підходів у реалізацію всебічного розвитку студентів; залучення до навчання студентів інтегрованих і здоров'язберезжувальних технологій, інтернаціоналізації освіти; інклюзивної освіти. Розкрито спрямування сучасних тенденцій професійної підготовки у напрямку проєктно-орієнтоване навчання, психолого-педагогічної підтримки, розвитку лідерських якостей та модернізації змістового наповнення навчальних програм. Зроблено висновок, що професійна підготовка майбутніх педагогів спрямована на розвиток у закладі вищої освіти гармонійно-розвиненого та компетентнісного фахівця, здатного формувати здорове суспільство та популяризувати серед його громадян фізичну культуру і спорт.

Ключові слова: підготовка фахівців, майбутні вчителі фізичної культури і спорту, фахові компетентності, заклади вищої освіти.

Introduction / Вступ. Currently, the role of physical education and sports is significantly increasing in civil society, serving as a crucial factor in the development of both individuals and society as a whole. The social importance of physical education and sports is growing due to the promotion of a healthy lifestyle aimed at fostering a physically fit society. Additionally, these activities contribute to the unification of the national identity, as physical education and sports effectively strengthen the state. They also promote social integration, as sports foster unity among citizens, regardless of their social or cultural backgrounds. Consequently, the expectations of society and its members regarding the quality of training for specialists in the field of physical education and sports are rising. This includes demands for a higher level of professional competence, which encompasses the degree of professional education, practical experience, individual abilities, and the values associated with pedagogical practice.

The transition to personality-oriented education has led to a significant shift in the primary objectives for training specialist teachers. Previously, under the traditional approach, the main goal of training physical education and sports teachers was their technological development. Today, however, this focus has shifted toward the personal development of the specialist. This change is a result of self-organization, the synthesis of personal and professional experiences, a reorientation of pedagogical values, and the humanization of society, among other factors. In light of these developments, we define professional competence as a category characterized by the acquired level of professional education, pedagogical experience, and individual abilities of the teacher. This professional competence, in addition to technological and pedagogical readiness to address professional tasks, encompasses the teacher's humane and pedagogical role in treating students as equal participants in the educational process. It also includes a value-based approach to pedagogical activity, emphasizing a commitment to the long-term effects of personal and continuous learning, as well as a high level of general, national, and professional culture. Given these considerations, it is essential to implement changes in the system for training physical education and sports teachers, incorporating new approaches into the educational processes of higher education institutions.

The analysis of pedagogical theory and practice indicates that throughout the development of professional education, researchers have consistently sought new approaches to training future teachers in higher education institutions. Today, scholars are proposing new requirements for teacher training and their professional roles. For instance, I. Zyazyun emphasizes that a teacher is not only a professional but also a citizen, a mentor, and a guide for students as they navigate their futures (Zyazyun I., 2013, pp. 3–10). V. Piddiachy introduces fundamentally new expectations for teachers, viewing the profession as a dynamic component of society (Piddiachy V., 2021, pp. 29–31). M. Sosnova highlights the shortcomings in the training of pedagogical personnel, particularly the lack of a flexible educational system that can adapt quickly to changing needs (Sosnova M., 2023, pp. 121–123). Additionally, L. Rebukha addresses the psychological and pedagogical challenges faced in training future specialists in socio-humanitarian fields (Rebukha L., 2019, pp. 35–36), and others.

The professional development of physical education and sports specialists has been examined by several researchers, including L. Sushchenko, who focused on the professional training of future physical education and sports specialists in foreign countries (Sushchenko L., 2002); I. Grinchenko, who analyzed the experience of professional training in European countries (Grinchenko I., 2014, pp. 39–45); S. Lazorenko, who explored the theory and practice of developing information and digital culture in blended learning environments (Lazorenko S., 2021, pp. 38–40); and T. Gulko and L. Rybalko, who investigated professional training under martial law in Ukraine (Gulko T., & Rybalko L., 2023, pp. 20–25).

Currently, the training of pedagogical professionals in the field of physical education and sports has

entered a new and advanced stage of development. Analysis of the source database reveals that contemporary scholars view the training of these specialists from various perspectives, highlighting the wealth of positive experiences accumulated in this field. Our research led us to conclude that enhancing the effectiveness of training future physical education and sports educators in higher education institutions can be achieved by incorporating modern educational trends.

Aim and Tasks / Мета та завдання. The purpose of the article is to reveal modern trends in the training of future teachers of physical education and sports in higher education institutions, which contribute to increasing its effectiveness.

Methods / Методи. In order to reveal the subject of the study, general scientific methods were used: analysis, synthesis, induction and deduction, systematization and generalization, as well as an analysis of literary sources and a generalization of pedagogical experience.

Results / Результати. The modern education system is undergoing significant changes due to the dynamic evolution of society and the increasing importance of physical education and sports. This necessitates the modernization of approaches to training future specialists in this field. The systematic education of specialists in physical education and sports is characterized by the integration of three interrelated components designed to optimize pedagogical activities: a sports-oriented worldview focused on achievement and emotional well-being during physical activities, comprehensive physical, mental, and functional development and physical education and health-improving competence.

In the context of updating educational content, the primary areas of training for future teachers of physical education and sports include mastering a comprehensive system of theoretical knowledge and practical skills in professional disciplines (Kryshtanovich S., 2018, pp. 80–82), fostering motivation to enhance physical qualities and motor abilities (Pyatnytska D., 2017), achieving a high level of physical fitness and endurance (Melnikov A., Shynkaruk V., & Yakymlyuk D., 2024), and uncovering physical potential while addressing physical needs and desires (Momot O., 2023). The revised content of academic disciplines emphasizes a systematic and logical approach to mastering the subject matter, methodological, and practical training of future educators. It reflects contemporary trends in educational development and encompasses various types of activities, both in educational and extracurricular settings, as well as in the professional practices of specialists in physical education and sports.

In the context of ongoing social changes, the requirements for training future physical education and sports teachers are becoming increasingly demanding. Scholar O. Bolotina asserts that «a new generation of physical education and sports specialists must be able to: plan, organize, and conduct classes using innovative technologies; apply modern means and methods of physical education that align with the content of these technologies; assess the effectiveness of the employed technologies and monitor the quality of the educational process; analyze and adjust their professional activities; and organize and conduct scientific research in their field of expertise» (Bolotina O., 2010, p. 9). Currently, secondary education institutions require a well-rounded and professionally competent teacher who can easily adapt to changes in the professional landscape, effectively utilize their acquired knowledge and skills, impart them to students, and continuously enhance their own experience through professional self-improvement, self-development, self-education, and creative self-realization.

Key trends that characterize the development of the training system for future teachers of physical education and sports (including physical education teachers, coaches, instructors, and sports section leaders) are shaped by contemporary advancements in higher education pedagogy and a creative approach to planning the educational process. We view the professional training of future physical education and sports educators as a specially organized process that encompasses a system of effective organizational and educational strategies, along with well-designed pedagogical conditions aimed at fostering their professional competencies.

In accordance with the Laws of Ukraine, including «On Education» (2017) and «On Higher Education» (2014), as well as the Concept of the «New Ukrainian School» (2016) and other legislative and regulatory documents, the development of competencies for physical education and sports teachers is crucial. This role is essential in shaping the younger generation, as it focuses on enhancing the quality of education and training specialists in this field to meet the demands of contemporary life (Concept of State Policy Implementation, 2016; Shekhavtsov M., 2022).

Modern trends in the training system for future teachers of physical education and sports direct the educational process towards:

1. Introduction of personalized and individualized approaches to the comprehensive development of students. This development is facilitated by shifting the focus from mere knowledge transfer to fostering students' personal growth, the formation of intellectual and transformative knowledge, and the cultivation of self-regulation, self-organization, and creative thinking skills. Additionally, it emphasizes the importance of instilling a value-based attitude toward their profession and promoting a

healthy lifestyle. The training of future physical education and sports teachers through personalized and individualized approaches – integrating knowledge, skills, and individual characteristics – contributes to the development of well-rounded and creatively active professionals who engage with their training outcomes consciously and responsibly. This approach ensures a meaningful acquisition of high levels of pedagogical, communicative, organizational, technological, and other competencies.

2. The role of modern integrated technologies in teacher education. The integration of modern technologies into the educational process for teachers is essential. The use of digital tools in teaching relies heavily on interactive platforms, mobile applications, simulation training, and more. Data analysis technologies (commonly referred to as Data Science) play a crucial role in this context. These technologies enable the transformation of raw data into meaningful information, which can then be further converted into knowledge. This is particularly important for monitoring the physical condition of students and developing individualized training programs for future physical education and sports teachers. In the context of the ongoing war in Ukraine, higher education institutions must effectively implement a blended learning approach that combines traditional and online methods to adapt to the current challenges.

3. The introduction of modern health-saving technologies into the educational process provides students with the opportunity to learn contemporary methods for preserving and enhancing their health. This initiative aims to increase physical activity and foster a cognitive interest in health preservation in daily life. Additionally, it involves the development of physical activity programs tailored to the needs of various population groups, emphasizing a healthy lifestyle as a fundamental component of professional practice.

4. Inclusion of educational internationalization in students' education allows future teachers to actively participate in international exchange programs, training internships, and sports education projects. The internationalization of education encourages higher education institutions to offer certain disciplines in a foreign language, thereby fostering global professional competence among future teachers. Additionally, it exposes students to the experiences of training specialists in the field of physical education and sports abroad.

5. Project-oriented learning involves organizing the educational process to facilitate the implementation of practical projects. This approach encourages students to independently develop personalized training plans and create programs aimed at enhancing physical education within schools and communities. Additionally, it emphasizes the effective assessment of project outcomes through their practical execution.

6. Psychological and pedagogical training enables students to explore the psychological characteristics associated with the development of individuals at various ages, as well as the educational processes that foster a psychological mindset aimed at preserving, enhancing, and strengthening both their own health and that of others. This training cultivates skills for motivating students and overcoming resistance to physical activity, enhances the emotional intelligence of future educators, and instructs them on how to create a supportive psychological environment during lessons. Additionally, it equips them to provide systematic psychological and pedagogical support when needed, helps them understand their psychological attitudes towards themselves and others, and builds resilience against stress. The implementation of inclusive education enables students to master techniques for working with children who have special educational needs. This includes studying adaptive physical education and learning how to create conditions that ensure equal access to sports for all categories of students.

8. Development of leadership qualities. This competence is cultivated through training in the fundamentals of managing sports teams and effectively organizing sports events. It involves the formation of teamwork skills and group or club management abilities within higher education institutions, as well as during preparation for careers in both schools and sports clubs or organizations.

9. The modernization of educational program content includes the incorporation of contemporary sports disciplines and effective implementation methods. It emphasizes analytical aspects of sports, such as sports medicine, biomechanics, and nutrition, while also integrating courses on ethics, social responsibility, and environmental awareness.

Today, a modern physical education and sports teacher serves not only as a source of knowledge but also as a mentor who inspires, supports, and motivates students to adopt a healthy lifestyle. Such a teacher is equipped to effectively implement health-promoting technologies within the educational process, aiming to strengthen and preserve the health of their students.

Conclusions / Висновки. Currently, the training of future physical education and sports teachers aims to develop well-rounded specialists who can effectively address professional challenges while considering global trends, innovative technologies, and contemporary educational approaches. Additionally, these educators are expected to inspire students to adopt a healthy lifestyle. Modern

trends in the training system for future teachers, which emphasize competencies, technology, and personal development, ensure that education aligns with current demands. This focus contributes to enhancing the quality of education, fostering a healthy society, and promoting physical education. However, the existing research does not fully address the identified issue. A promising avenue for future research in this field will be to explore the content of communicative competence within the professional training of future physical education and sports teachers.

Список використаних джерел і літератури:

- Болотіна, О. В.** (2010). Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи зі студентами спеціальної медичної групи у сучасних умовах вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 17, 6–11. [in Ukrainian]
- Грінченко, І. Б.** (2014). Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 42, 39–50. [in Ukrainian]
- Гулко, Т., & Рыбалко, Л.** (2023). Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2 (10), 20–27. [in Ukrainian]
- Гура, О. І.** (2008). *Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Київ. [in Ukrainian]
- Зязюн, І.** (2013). Історичні витоки психологічної педагогіки. *Рідна школа*, 11, 3–12. [in Ukrainian]
- Дозвілля і спорт педагогічного факультету*. (n.d.). Рівненський державний гуманітарний університет. Взято з: <https://www.rshu.edu.ua/dovzillia-i-sport> [in Ukrainian]
- Криштанович, С. В.** (2018). Інтегративність навчального процесу у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 60 (2), 80–84. [in Ukrainian]
- Лазоренко, С.** (2021). Теорія і практика формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання. *Освіта. Інноватика. Практика*, 9 (2), 38–47. [in Ukrainian]
- Мачинська, Н. І.** (2013). *Педагогічна освіта магістрів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю*. Монографія. Львів: ЛьвДУВС. [in Ukrainian]
- Мельничук, І. Я.** (2001). *Формування рефлексивних механізмів цілеутворення у процесі розв'язання професійно-психологічних завдань*. (Дис. д-ра наук). Київ. [in Ukrainian]
- Мельников, А., Шинкарук, В., & Якимлюк, Д.** (2024). Методика організації та проведення фізичної підготовки. *Академічні візії*, 31. Взято з: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1162> [in Ukrainian]
- Момот, О.** (2023). *Педагогіка фізкультурно-спортивної діяльності*. Полтава: Астроя. [in Ukrainian]
- Піддячий, В. М.** (2021). Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. *Молодь і ринок*, 10 (196), 29–35. [in Ukrainian]
- П'ятницька, Д. В.** (2017). *Розвиток фізичних здібностей студенток вищих навчальних закладів засобами аеробіки*. (Автореф. дис. канд. наук). Харків. [in Ukrainian]
- Ребуха, Л. З.** (2019). Професійна підготовка майбутніх фахівців соціогуманітарних спеціальностей як психологопедагогічна проблема. *Сучасні орієнтири психологічної науки в умовах трансформації суспільства: досвід та інновації*. Матеріали конф. (Тернопіль, 25–26 жовт. 2019 р.). (с. 35–37). Тернопіль. [in Ukrainian]
- Соснова, М. А.** (2023). Проблема підготовки педагогів професійної освіти у контексті сучасних концепцій розвитку вищої школи. *Інноваційна педагогіка*, 65 (2), 121–124. [in Ukrainian]
- Сущенко, Л. П.** (2002). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у зарубіжних країнах*. Запоріжжя: ЗДУ. [in Ukrainian]
- Шехавцов, М. О.** (2022). Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до організації змагальної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 3 (351), 376–384. [in Ukrainian]

References:

- Bolotina, O. V.** (2010). Osoblyvosti pidhotovky maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do ozdorovchoi roboty iz shkoliaramy spetsialnoi medychnoi hrupy u suchasnykh umovakh vyshchoi osvity [Features of Training Future Physical Education Teachers for Health-Improving Work with Students of a Special Medical Group in Modern Higher Education Conditions]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University*, 17, 6–11. [in Ukrainian]
- Hrinchenko, I. B.** (2014). Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoho vykhovannia: dosvid yevropeiskykh krain [Professional Training of Future Physical Education Teachers: Experience of European Countries]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty – Educational and Research Tools*, 42, 39–50. [in Ukrainian]
- Hulko, T., & Rybalko, L.** (2023). Profesiina pidhotovka maibutnix fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Professional Training of Future Physical Culture and Sports Specialists in the Conditions of Martial Law in Ukraine]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*, 2 (10), 20–27. [in Ukrainian]
- Hura, O. I.** (2008). *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia psykhologo-pedahohichnoi kompetentnosti*

vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh mahistratury [Theoretical and Methodological Foundations of Formation of Psychological and Pedagogical Competence of a Teacher of a Higher Educational Establishment in the Conditions of a Magistracy]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. [in Ukrainian]

Ziazium, I. (2013). Istorychni vytoky psykholohichnoi pedahohiky [Historical Origins of Psychological Pedagogy]. *Ridna shkola – Native School*, 11, 3–12. [in Ukrainian]

Dozwillia i sport pedahohichnoho fakultetu [Leisure and Sports of the Pedagogical Faculty]. (n.d.). Rivne State Humanitarian University. Retrieved from: <https://www.rshu.edu.ua/dozwillia-i-sport> [in Ukrainian]

Kryshchanovych, S. V. (2018). Intehratyvni navchalno protsesu u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv fizychnoi kultury i sportu [Integrativity of the Educational Process in the Formation of Professional Competence of Future Managers of Physical Culture and Sports]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the Formation of a Creative Personality in Higher and General Education Schools*, 60 (2), 80–84. [in Ukrainian]

Lazorenko, S. (2021). Teoriia i praktyka formuvannia informatsiino-tsyfrovoi kultury maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu v umovakh zmishanoho navchannia [Theory and Practice of Forming Informational and Digital Culture of Future Physical Culture and Sports Specialists in Blended Learning Conditions]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 9 (2), 38–47. [in Ukrainian]

Machynska, N. I. (2013). *Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu [Pedagogical Education of Masters of Higher Educational Institutions of Non-Pedagogical Profile]. Monograph. Lviv: LvDUVS. [in Ukrainian]*

Melnychuk, I. Ya. (2001). *Formuvannia refleksyvnykh mekhanizmiv tsileutvorennia u protsesi rozv'iazannia profesiino-psykholohichnykh zavdan [Formation of Reflexive Mechanisms of Goal-Setting in the Process of Solving Professional-Psychological Tasks]. (Doctor's thesis). Kyiv. [in Ukrainian]*

Melnikov, A., Shynkaruk, V., & Yakymliuk, D. (2024). Metodyka orhanizatsii ta provedennia fizychnoi pidhotovky [Methodology for Organizing and Conducting Physical Training]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, 31. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1162> [in Ukrainian]

Momot, O. (2023). *Pedahohika fizkulturno-sportyvnoi diialnosti [Pedagogy of Physical Culture and Sports Activities]. Poltava: Astraya. [in Ukrainian]*

Piddiachy, V. M. (2021). Sutnist i zmist andrahohichnoi kompetentnosti pedahohiv [Essence and content of andragogical competence of teachers]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 10 (196), 29–35. [in Ukrainian]

Piatnytska, D. V. (2017). *Rozvytok fizychnykh zdbnostei studentok vyshchyykh navchalnykh zakladiv zasobamy aerobiky [Development of Physical Abilities of Female Students of Higher Educational Institutions Through Aerobics]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kharkiv. [in Ukrainian]*

Rebukha, L. Z. (2019). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sotsiokhumanitarnykh spetsialnostei yak psykholohopedahohichna problema [Professional Training of Future Specialists in Socio-Humanitarian Specialties as a Psychological and Pedagogical Problem]. *Suchasni oriientyry psykholohichnoi nauky v umovakh transformatsii suspilstva: dosvid ta innovatsii – Modern Guidelines of Psychological Science in the Context of Societal Transformation: Experience and Innovations. Proceedings of the Conference (Ternopil, 25–26 zhovt. 2019 r.). (p. 35–37). Ternopil. [in Ukrainian]*

Sosnova, M. A. (2023). Problema pidhotovky pedahohiv profesiinoi osvity u konteksti suchasnykh kontseptsii rozvytku vyshchoi shkoly [The Problem of Training Teachers of Professional Education in the Context of Modern Concepts of Higher School Development]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 65 (2), 121–124. [in Ukrainian]

Sushchenko, L. P. (2002). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u zarubizhnykh krainakh [Professional Training of Future Specialists in Physical Education and Sports in Foreign Countries]. Zaporizhzhia: ZDU. [in Ukrainian]*

Shekhavtsov, M. O. (2022). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia do orhanizatsii zmahalnoi diialnosti [Preparation of Future Teachers of Physical Education for the Organization of Competitive Activities]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical Sciences*, 3 (351), 376–384. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «22» квітня 2024 р.

Стаття прийнята до друку: «31» травня 2024 р.

Хань Лю – аспірантка Західноукраїнського національного університету

Han Liu – Postgraduate student of West Ukrainian National University

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Хань, Лю. (2024). Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури і спорту у ЗВО: сучасні тенденції. *Педагогічний дискурс*, 35, 86–91. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.13.

Han, Liu. (2024). Training of Future Physical Education and Sports Teachers in Higher Education Institutions: Modern Trends. *Pedagogical Discourse*, 35, 86–91. doi: 10.31475/ped.dys.2024.35.13.

АВТОРИ ВИПУСКУ

Ачкан Віталій – професор кафедри математики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор педагогічних наук, професор

Балух Микола – доцент кафедри теорії і методики туризму, фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор філософії

Бучківська Галина – декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор

Гандабура Оксана – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Главацька Юлія – доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету, кандидат філологічних наук, доцент

Глушок Людмила – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Дзюбата Зоряна – доцент кафедри гуманітарної освіти і туризму Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут», кандидат педагогічних наук, доцент

Качуринець Сергій – головний балетмейстер Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» та художній керівник Дитячої студії «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії

Козяр Михайло – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Крищук Богдан – професор кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент

Крищук Валентина – доцент кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Лукашук Валентина – викладач циклової комісії математики і фізики Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

Маланюк Наталія – доцент кафедри вищої математики, математичного моделювання та фізики Навчально-наукового інституту інформаційних технологій Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, доктор педагогічних наук

Мельник Руслана – доцент кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Павленко Олег – начальник кафедри загальновійськових дисциплін Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, кандидат педагогічних наук

Павлішена Людмила – завідувач кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат філологічних наук, доцент

Подорянчук Ольга – доцент кафедри мовознавства, старший науковий співробітник науково-редакційного відділу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат філологічних наук, доцент

Процик Надія – аспірантка Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Романишина Оксана – професор кафедри інформатики та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор педагогічних наук, професор

Рудинський Віталій – викладач, заступник начальника кафедри управління діями підрозділів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса)

Тюріна Валентина – професор кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор педагогічних наук, професор

Хань Лю – аспірантка Західноукраїнського національного університету

Циганюк Люція – доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор філософії

AUTHORS OF THE ISSUE

Achkan Vitaliy – Professor of the Department of Mathematics and Methods of its Teaching of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Balukh Mykola – Assistant Professor of the Department of Theory and Methodology of Tourism, Physical Culture and Valeology of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Philosophy

Buchkivska Galyna – Dean of the Humanitarian Faculty of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Dziubata Zoriana – Assistant Professor of the Department of Humanitarian Education and Tourism of Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute», Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Han Liu – Postgraduate student of West Ukrainian National University

Handabura Oksana – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Hlavatska Yuliia – Associate Professor of the Department of Public Administration, Law and Humanities of Kherson State Agrarian and Economic University, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Hlushok Liudmyla – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Kachurynets Serhii – the Chief Choreographer of the Academic Song and Dance Ensemble «Cossacks of Podillia» and Artistic Director of the Children's Studio «Cossacks of Podillia» of the Khmelnytskyi Regional Philharmonic

Koziar Mykhailo – Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Protection of the Lviv State University of Life Safety, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kryshchuk Bogdan – Professor of the Department of Pedagogy of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Kryshchuk Valentyna – Assistant Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Lukashchuk Valentina – Lecturer of the Cycle Commission of Mathematics and Physics of Communal Institution of Higher Education «Rivne Medical Academy» of the Rivne Regional Council

Malaniuk Nataliia – Associate Professor of the Department of Higher Mathematics, Mathematical Modeling and Physics of the Educational and Scientific Institute of Information Technologies of the State University of Information and Communication Technologies, Doctor of Pedagogical Sciences

Pavlenko Oleh – head of the department of combined military disciplines of Heroes of Kruty Military Institute of Telecommunications and Informatization, Candidate of Pedagogical Sciences

Pavlishena Liudmyla – Head of the Department of Ukrainian Language and Literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Podolianchuk Olha – Assistant Professor of the Department of Linguistics, Senior Researcher of the Scientific and Editorial Department of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Protsyk Nadiia – Graduate Student of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University

Romanyshyna Oksana – Professor of the Department of Informatics and Methods of Teaching of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Rudynskiy Vitalii – Lecturer, Deputy Head of the Department of Operations Management of Military Intelligence Units and Special Operations Forces of Odesa Military Academy

Ruslana Melnyk – Assistant Professor of the Department of Foreign Languages of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Tsyhaniuk Liutsiia – Assistant Professor of the Department of Musicology, Instrumental Training and Methods of Music Education of the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Doctor of Philosophy

Tyurina Valentyna – Professor of the Department of Sociology and Psychology of the Kharkiv National University of Internal Affairs, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Педагогічний дискурс

Збірник наукових праць

Випуск 35
Видається двічі на рік
Засновано в 2007 році

Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький, 2024. Вип. 35. 95 с.

ISSN 2309-9127 (Друкована версія)
ISSN 2313-8769 (Online)

Комп'ютерний набір та упорядкування: *Кришук Б.*
Літературні редактори: *Нікітова І., Нагорний Я. (англійська мова)*
Художнє оформлення: *Ільїнський С.*

*За достовірність фактів, назв, дат, посилань на літературні джерела тощо
відповідальність несуть автори. Редколегія не завжди поділяє їхні погляди.*

Підписано до друку 25.06.2024 р. Здано до друку 25.06.2024 р.
Формат 60 x 84/8. Гарнітура Century Schoolbook. Умовн. друк. арк. 10,29.
Друк офсетний. Тираж 100 прим. Зам. № 25/06-4.

Адреса редколегії:

29013 м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, науковий відділ.
тел. (0382) 79-59-45
e-mail: kgpa_nauka@ukr.net

Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

SCIENTIFIC EDITION

Pedagogical Discourse

Collection of Scientific Papers

Issue 33
Published semi-yearly
Founded in 2007

Pedagogical Discourse: Collection of Scientific Papers. Khmelnytskyi, 2024.
Issue 35. 95 p.

ISSN 2309-9127 (Print)
ISSN 2313-8769 (Online)

Typesetting services and formation: *Kryshchuk B.*
Literary editors: *Nikitova I., Nahornyi Ya. (English)*
Artistic finish: *Ilinskyi S.*

The authors are responsible for reliability of facts, names, dates, references on literary sources etc. Editorial board doesn't always share their views.

Passed for printing 25.06.2024. Submitted for publication 25.06.2024.
Format 60 x 84/8. Typeface Century Schoolbook. Conventional printed sheet 10,29
Offset printing. Circulation 100 numbers. Order № 25/06-4

Adress of the editorial board:
29013 Khmelnytskyi, Proskurivskoho Pidpillia St., 139,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, scientific department.
tel. (0382) 79-59-45
e-mail: kgpa_nauka@ukr.net

Scientific and publishing department of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
tel: (0382) 79-58-96